

370.63
ΚΑΡ

149

ΓΕΩΡΓ. ΣΤΕΦ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

*Διά τήν δευτέραν τάξιν τῶν κατωτέρων
τεχνικῶν σχολῶν*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
"ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ,"

ΓΕΩΡΓ. ΣΤΕΦ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

BH14 A
Μάρτιο 1973

ΙΣΤΟΡΙΑ

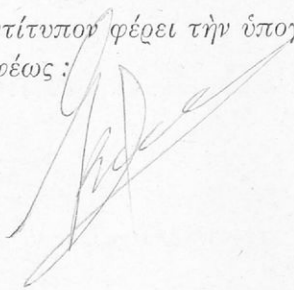
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

*Διά τὴν δευτέραν τάξιν τῶν κατωτέρων
τεχνικῶν σχολῶν*

Συμφώνως πρὸς τὸ ἰσχύον ἀπὸ τοῦ
σχολικοῦ ἔτους 1972-73 γένον ἀναλυ-
τικὸν πρόγραμμα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
"ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ",
ΠΗΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 10—ΤΗΛ. 634.122—ΑΘΗΝΑΙ 1973

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ
συγγραφέως :

A handwritten signature in dark ink, consisting of several overlapping, fluid strokes that are difficult to decipher as specific letters.

Ἀπαγορεύεται ἢ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἀνατύπωσις τοῦ παρόντος
βιβλίου ἄνευ ἀδείας τοῦ συγγραφέως

Μ Ε Ρ Ο Σ Α'

Τὰ κράτη τῆς Δύσεως κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀλώσεως

Τὰ κράτη τῆς Δύσεως κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν εἶχαν τὴν μορφήν ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὰ γνωρίζομεν σήμερον. Ἄλλα δὲν εἶχαν ἐπιτύχει ἀκόμη τὴν ἐνότητα τὴν ὁποίαν ἔχουν σήμερον καὶ ἄλλα εἶχον ἐντὸς αὐτῶν μικρότερα κρατίδια, τὰ ὁποῖα ἦσαν, εἴτε ἡμιανεξάρτητα εἴτε ἀνεξάρτητα, τὰ ὁποῖα ἐπολέμων συνεχῶς μεταξύτων καὶ ἐλάχιστα ἀνεγνώριζον τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος προσπαθοῦσε νὰ ἐπιτύχη τὴν κρατικὴν ἐνότητα καὶ νὰ συγκεντρώσῃ ὅλην τὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας του.

Ἡ Ἰταλία ἦτο χωρισμένη εἰς πολλὰ μικρὰ κρατίδια, τὴν Πίζαν, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Γένουαν, τὴν Βενετίαν, τὸ κράτος τοῦ Πάπα, κ.λ.π. Ὅλα αὐτὰ ἦσαν ἀνεξάρτητα καὶ εἶχον ἰδίους ἡγεμόνας. Καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ Μεσαίωγος καὶ τῶν μετὰ τὸν Μεσαίωνα ἐποχῶν μέχρι καὶ τοῦ 19ου αἰῶνος, ἡ Ἰταλία δὲν εἶχεν ἐπιτύχει ἀκόμη τὴν ἐνότητα της.

Ἡ Γερμανία ἐπίσης ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώριζον ὑπεράνω αὐτῶν τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ κυρίως ὡς ἓνα σύνδεσμον ὁ ὁποῖος ὑπεγράμμιζε ὑπεράνω τῶν διαφόρων μικρῶν κρατιδίων τὴν ἐθνολογικὴν ἐνότητα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ.

Ἡ Ἰσπανία ἦτο διηρημένη εἰς δύο κυρίως κράτη, τὰ κράτη τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Ἀραγωνίας, ἐνῶ μέγα τμήμα τῶν νοτίων περιοχῶν τῆς χώρας κατεῖχeto ἀπὸ τοὺς Ἀραβας.

Ἡ Βρετανία ἦτο ἐπίσης χωρισμένη εἰς δύο κράτη, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας, ἐνῶ ἡ Γαλλία, ἡ ὁποία παρουσιάζετο τότε ὡς τὸ πλέον ὁμοιογενές καὶ ἐνιαῖον κράτος, δὲν εἶχεν καὶ αὐτὴ ἰσχυρὰν κρατικὴν συνοχὴν, διότι τοπικοὶ ἡγεμόνες ἐννοοῦσαν νὰ ἀμφισβητοῦν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας.

Ἄκμῃ τῶν πόλεων — Μεταβολὴ τῆς πολεμικῆς τέχνης — Ἰσχυροποιήσεις τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας

Ἀπὸ τοῦ 14ου καὶ 15ου αἰῶνος ἤκμαζε εἰς τὴν Δύσει τὸ ἐμπόριον καὶ πολλαὶ πόλεις κατέστησαν κέντρα τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητος. Ἡ Βενετία, ἡ Γένοβα, ἡ Φλωρεντία, ἡ Βαρκελώνη, ἡ Λισσαβών, ἡ Διέππη, τὸ Ἀμπστερνταμ ἐπλούτησαν. Ἰδιαιτέραν οἰκονομικὴν ἀνθησιν ἐγνώρισαν αἱ πόλεις τῆς λεγομένης Χάνσα, ἢ τοῦ λεγομένου Χανσεατικοῦ συνδέσμου, ἐνώσεως οἰκονομικοῦ χαρακτῆρος τῶν πόλεων τῆς βορειοδυτικῆς Εὐρώπης.

Χαρακτηριστικὸν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶναι ἡ διαμάχη τῶν διαφόρων τοπικῶν ἡγεμόνων πρὸς τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν, ἐκεῖ θεθαίως, ἔπου ὑφίσταται τοιαύτη, καὶ ἡ διαμάχη κοσμικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἐξουσίας. Ὅταν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀνεκαλύφθη, ἡ πυρῖτις καὶ τὰ πυροβόλα ἔπλα, οἱ βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν οἰκονομικῶς ἰσχυρότεροι τῶν εὐγενῶν τοπικῶν ἡγεμόνων, ἠδυνήθησαν νὰ τὰ ἀποκτήσουν καὶ νὰ ὀργανώσουν στρατὸν νέον, ἰσχυρότερον τῶν παλαιῶν ἵπποτικῶν στρατῶν, τοὺς ὁποῖους διέθετον οἱ φεουδάρχαι. Δι' αὐτῶν κατώρθωσαν νὰ καταβάλουν τοὺς τοπικοὺς ἡγεμόνας κατόπιν ἀγῶνων σκληρῶν. Τὸ γεγονός ἐστὶν οἱ βασιλεῖς κατώρθωσαν νὰ καταβάλουν τοὺς τοπικοὺς ἡγεμόνας εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἰσχυροποίησιν τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, τὴν δημιουργίαν κρατικῆς ἐνότητος, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀνάπτυξιν αἰσθημάτων ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν λαῶν, ἐκείνων ἰδίως τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐθνικὴν ὁμοιογένειαν.

Ἡ Φεουδαρχία ἐν τῇ Δύσει

Τὸ κοινωνικὸν σύστημα τὸ ὅποτον ἐπικρατεῖ εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν Μεσαίωνα ὀνομάζεται φεουδαλικόν.

Οἱ φεουδάρχαι ἦσαν κάτοχοι ἐκτάσεως γῆς ἀρκετὰ μεγάλης, ἢ ὅποια ὀνομάζεται φέουδον (τιμάριον). Οἱ φεουδάρχαι ἦσαν ἡ κυρίαρχος τάξις τῶν εὐγενῶν, ἀνεγνώριζον συνήθως τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ βασιλέως καὶ διατηροῦσαν στρατὸν. Τὰ φέουδα ἦσαν ἀνίσου ἐκτάσεως καὶ οἱ φεουδάρχαι ὀνομάζοντο δοῦκες, βαρῶνοι, κόμητες, μαρκήσιοι.

Εἰς τὸ φεουδαλικὸν σύστημα ὑπῆρχε αὐστηρὰ ἱεραρχία ἀπὸ τοῦ

κατωτάτου εύγενούς μέχρι του βασιλέως. "Εκαστος εύγενής είχε ως ύποτελεις άλλους εύγενεις, έχοντας μικρότερα τιμάρια εντός της δικαιοδοσίας του, ενώ ο ίδιος ήτο ύποτελής άλλου ισχυροτέρου εύγενούς και έκείνος του βασιλέως. "Αλλά τὸ φαινόμενον, ένας εύγενής να άμφισβητή την κυριαρχία του άνωτέρου του ήτο συχνόν.

Κάθε εύγενής είχε τον ύργον του, ο όποιος ήτο μαζί και φρούριον και κατοικία. Αί κυριώτεροι ασχολία των εύγενών ήσαν ο πόλεμος, ή μονομαχία και τὸ κυνήγιον. Τά παιδιά των έχριοντο ίππότης δια έιδικής τελετής εις ήλικίαν είκοσι έτων. "Ο φεουδαλισμός είχε ως ίδανικόν του την άνάπτυξιν του ίπποτικού πνεύματος. "Ο ίπποτισμός προϋποθέτει άνωτέραν ψυχικήν κατάστασιν, άνδρείαν, γενναιοψυχίαν έναντι των άντιπάλων, σεβασμόν των γυναικῶν και των άδυνάτων. Παρ' όλα αυτά ο τιμαριωτικός Μεσαιών είναι έποχή άγρίων παθῶν, έγκλημάτων, άπανθρωπίας, κυριαρχίας του ισχυροτέρου, αυθαιρεσιῶν, και σκοτεινῶν προλήψεων. Κατά περιοχάς εύρίσκομεν διαφοράς εις τή μορφήν του φεουδαλισμοῦ, αλλά από γενικωτέρας άπόψεως ή μορφή του είναι ένιαία. Κατά τον Μεσαιώνα διακρίνομεν εντός της κοινωνίας δύο κυρίως τάξεις, τους εύγενεις και τους δουλοπαροίκους, την μάζαν του λαοῦ, ή όποια ζή υπό άθλιας συνθήκας. Περί τὸ τέλος του Μεσαιώνος αναπτύσσεται ή αστική τάξις, ή τάξις δηλ. των έμπορων. Ούτω κατά την έποχήν κατά την όποιαν λήγει ο Μεσαιών, δηλ. τον 15ον περίπου αιώνα, δυνάμεθα να διακρίνωμεν περισσοτέρας κοινωνικάς τάξεις εις την Εύρώπην. Τήν τάξιν των εύγενῶν, τήν τάξιν του άνωτέρου κλήρου, τήν αστικήν τάξιν, και τέλος τους δουλοπαροίκους. Μετά την συντριβήν των φεουδαρχῶν εξαφανίζεται τὸ ίπποτικόν πνεῦμα, τους τίτλους άπονέμει ο βασιλεύς και κάμνει τήν εμφάνισιν της ή αυλική εύγένεια.

Αί συντεχνίαι :

Κατά τον Μεσαιώνα ένεφανίσθησαν εις την Εύρώπην αδελφότητες και σωματεία όμοτέχνων (έπλουργῶν, θυρσοδεψῶν, ξυλουργῶν, ραπτῶν, κ.λ.π.) τά όποια έπαιξαν κοινωνικόν ρόλον σπουδαίας σημασίας. Παρόμοια σωματεία υπήρχον ήδη και κατά την ρωμαϊκήν έποχήν. Αύτά να σωματεία είναι αί λεγόμεναι «συντεχνίαι». Εις την Εύρώπην είναι διαπιστωμένον ότι τοιαύτα σωματεία υπήρχον από

τόν 8ον αἰῶνα. Ταῦτα ἀπέκτησαν ἀργότερα σημαντικὴν δύναμιν, καὶ ἀντεμάχοντο συχνὰ τοὺς εὐγενεῖς καὶ συχνότατα ἐκέρδιζαν τοὺς ἀγῶνας κατ' αὐτῶν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰ σωματεῖα ταῦτα ἐνεφανίσθησαν τὸν 9ον αἰῶνα καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν τὸν 10ον αἰῶνα. Εἰς τὴν Γερμανίαν τὰ συναπτῶμεν τὸν 13ον αἰῶνα καὶ μάλιστα μὲ σημαντικὴν δύναμιν. Αἱ συντεχνίαι εἶχον ὀργάνωσιν καὶ διείποντο ἀπὸ καγόνας. Εἰς ἄλλας ἔ ἀριθμὸς τῶν ἀτόμων ποὺ ἤμποροῦσαν νὰ εἰσέλθουν εἰς μίαν τέχνην ἦτο περιωρισμένος, ἐνῶ εἰς ἄλλας ἦτο ἀνοικτός. Αἱ συντεχνίαι παρήκμασαν κατὰ τὸν 18ον καὶ 19ον αἰῶνα, ὅποτε καὶ τελικῶς ἐξηφανίσθησαν. Τὰς συντεχνίας εἰς τὸν τρόπον καὶ τὸν σκοπὸν τῶν ὀργανώσεων τῶν διαφόρων τεχνιτῶν ἀντικατέστησεν σήμερον ἕ συνδικαλισμός.

Ἀνακαλύψεις

Κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα ἐπραγματοποιήθησαν αἱ μεγάλαι ἀνακαλύψεις τῶν νέων, ἀγνώστων μέχρι τότε, χωρῶν τῆς γῆς. Αἱ ἀνακαλύψεις αὗται εἶναι μέγας σταθμὸς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Τὰ αἴτια τὰ ὅποια ὄθησαν τοὺς Πορτογάλους, Ἴσπανοὺς, Γάλλους καὶ Ἀγγλοὺς εἰς τὰς μακρινὰς καὶ ἐπικινδύνους θαλασσοπορίας ἦσαν οἰκονομικά, πολιτικά καὶ ψυχολογικά. Τὰ οἰκονομικά αἴτια ἦσαν κυρίως αἱ δυσκολίαι αἱ ὅποια ὑπῆρχον εἰς τὸ ἐμπόριον μὲ τὰς Ἰνδίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπρομηθεύοντο πολλὰ εἶδη, ὅπως μπαχαρικά, ὑφάσματα, ἐλεφαντόδοντον κ.λ.π. Αἱ δυσκολίαι ἔκαμαν τὰ εἶδη πανάκριθα. Διὰ αὐτὸν τὸν λόγον ἐσκέφθησαν νὰ ἀναζητήσουν θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας διὰ τῆς ὁποίας ἤλπιζαν ὅτι θὰ ὑπερνικοῦσαν τὰς δυσκολίας ποὺ παρουσίαζε τὸ διὰ ξηρᾶς ἐμπόριον. Εἰδικώτερον διὰ τοὺς Πορτογάλους οἱ ὅποιοι ἤρχισαν πρῶτοι τὰς θαλασσοπορίας ὑπῆρχε καὶ πρόσθετος σοβαρὸς λόγος. Ἡ Πορτογαλία, χώρα μικρὴ καὶ πτωχὴ περιωρισμένη εἰς τὴν δυτικὴν ἄκραν τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου, ἀνεζήτησε λύσιν τῶν προβλημάτων τῆς εἰς περιοχὰς ἐκτὸς αὐτῆς, καὶ ἐτράπη οὕτω πρὸς ἀναζήτησιν νέων χωρῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ Πορτογάλοι ἐπέδωθησαν μετὰ μεγάλου ζήλου εἰς τὰς περιπετείας τῶν θαλασσοποριῶν καὶ ἐπραγματοποίησαν μεγάλας ἀνακαλύψεις. Τὰ πολιτικά αἴτια ἦσαν ἡ

τάσεις πολλῶν ἰσχυρῶν ἡγεμόνων γὰ εὔρουσαν νέας χώρας πρὸς κυριαρχίαν, ἰδίως μετὰ τὴν ἰσχυροποίησιν τῆς ἐξουσίας τῶν βασιλέων καὶ τὸν σημαντικὸν περιορισμὸν τῆς δυνάμεως τῶν φεουδαρχῶν. Τὰ ψυχολογικὰ αἷτια ἦσαν ἡ τάσις τότε εὐφαντάστων καὶ φιλοκινδύνων ἀνθρώπων διὰ περιπετείας καὶ ἀνακαλύψεις. Πάντα ταῦτα ὁμοῦ μὲ τὴν τότε πραγματοποιηθεῖσαν τελειοποίησιν τῶν τεχνικῶν μέσων ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν νέων χωρῶν.

Αἱ πρῶται ἀνακαλύψεις. Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῶν Πορτογάλων

Τὰς πρῶτας ἀνακαλύψεις ἐπραγματοποίησαν οἱ Πορτογάλοι καὶ οἱ Ἰσπανοί. Ὁ Πορτογάλος πρίγκηψ Δὸν Ἑρρίκος ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῶν θαλασσοποριῶν, ἐνίσχυσε διὰ πολλῶν τρόπων τὰς θαλασσοπορίας, χωρὶς ὁ ἴδιος γὰ εἶναι θαλασσοπόρος, καὶ κατέστη ὁ κύριος συντελεστὴς τῆς ἐπιτυχίας των. Διὰ τοῦτο ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἡ προσωνομία θαλασσοπόρος. Αἱ πρῶται ἀνακαλύψεις ἦσαν τῶν νήσων Μαδέρας καὶ Καναρίων (1419). Τὸ 1445 ἀνεκαλύφθη τὸ ἀκρωτήριο τῆς Ἀφρικῆς, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Πράσινον. Τὸ 1487 ὁ Βαρθολομαῖος Ντιάζ παρέκαμψε τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Ἀφρικῆς τὸ ὁποῖον ὠνόμασε ἀκρωτήριο τῶν Τρικυμιῶν καὶ τὸ ὁποῖον ἀργότερα ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας ὠνόμασε ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἑλπίδος. Τὸ 1500 ἀνεκαλύφθη ἡ Βραζιλία καὶ ἡ Μαδαγασκάρη. Βραδύτερον ἡ Σουμάτρα, ἡ Βόρνεο, αἱ Μολούσαι νῆσοι, καὶ ἡ Ἰαπωνία. Εἰς τὰς ἀνακαλύψεις τῶν νήσων τῆς Ἀσίας συνετέλεσε τὰ μέγιστα τὸ γεγονόςς ὅτι τὸ 1497 ὁ Βάσκο ντὲ Γκάμα ἐπέρασεν τὸ ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἑλπίδος καὶ εἰσῆλθε εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν καὶ ἔφθασε τελικῶς εἰς τὰς Ἰνδίας διὰ θαλάσσης. Οὕτω ἐπραγματοποιεῖτο τὸ ὄνειρον τῶν Εὐρωπαίων γὰ εὔρουσαν θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας.

Μὲ τὰς ἀνακαλύψεις οἱ Πορτογάλοι ἔδρυσαν μεγάλο ἀποικιακὸν κράτος, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὰς ἀνακαλυφθείσας χώρας τῆς Ἀφρικῆς, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ ὠρισμένων νήσων τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Ἡ Πορτογαλία κατέστη πλουσία καὶ ἰσχυρὰ χώρα. Τὴν ἐποποιεῖαν τῶν θαλασσοποριῶν ὕμνησε εἰς τὸ ἔργον του ὁ μεγάλος Πορτογάλος ποιητῆς Καμόενς.

Ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν μὲ τοὺς Πορτογάλους θαλασσοπόρους ἐπιχειρεῖ ταξείδια καὶ ὁ Γενοῦατῆς Χριστόφορος Κολόμβος ὁ ὁποῖος εὐρίσκειτο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν βασιλέων τῆς Ἰσπανίας Φερδινάνδου καὶ Ἰσαβέλλας καὶ ἐτέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν των. Ὁ Κολόμβος ἐπίστευεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς τὰς Ἰνδίας πλέων συνεχῶς πρὸς δυσμὰς. Ἐπραγματοποίησε τέσσαρα ἐν ὄλῳ ταξείδια καὶ κατὰ τὴν πρὸς δυσμὰς πορείαν του ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν συνήντησε εἰς τὸν δρόμον του τὴν Ἀμερικὴν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπίστευε ὅτι ἦτα ἡ Ἰνδία. Τὸ πρῶτον του ταξείδιον τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ πολὺ περιπετειῶδες ἐπραγματοποιήθη τὸ ἔτος 1492. Τὸ ἔτος αὐτὸ εἶναι τὸ ἔτος τῆς ἀνακάλυψεως τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ περιοχὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἐφθασε ὁ Κολόμβος κατὰ τὴν πορείαν του πρὸς τὰς Ἰνδίας ἦτο ἡ Κούβα καὶ ἡ Αἰτή. Παρέπλευσε ἐπίσης κατὰ τὰ ἄλλα ταξείδια τοῦ τὰς περιοχὰς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ὀρεγκόνου, καθὼς καὶ τὴν κεντρικὴν Ἀμερικὴν.

Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῶν Ἰσπανῶν.

Τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ Κολόμβου διὰ λογαριασμὸν τῶν Ἰσπανῶν συνέχισε ὁ Ἰσπανὸς θαλασσοπόρος Μπαλμπόα, μετὰ τὰς ὁποίας οἱ Ἰσπανοὶ ἔδρυσαν ἀποικιακὸν κράτος εἰς τὴν νότιον καὶ κεντρικὴν Ἀμερικὴν, τὰς περιοχὰς τῆς ὁποίας ἀγρίως ἐξεμεταλλεύοντο. Τυχοδιώκται κατακτηταὶ Ἰσπανοὶ κατέλαβον τὰς νέας χώρας καὶ ἐφέρθησαν μὲ ἀπάνθρωπον ἀγριότητα κατὰ τῶν ἐντοπίων. Ὁ Φραγκίσκο Πιζάρρο κατέλαβε τὸ Περού καὶ κατέστρεψε τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἰνκας. Ὁ Φερνάντο Κορτέζ κατέλαβε τὸ Μεξικὸν καὶ κατέστρεψε τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀζτέκων.

Ὁ πρῶτος περίπλους τῆς γῆς

Τὸ σημαντικώτερον ἐπίτευγμα τῶν θαλασσοπόρων τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦταν ὁ περίπλους τῆς γῆς, τὸν ὁποῖον ἐπραγματοποίησαν Πορτογάλοι θαλασσοπόροι μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Μαγγελάνον, ὁ ὁποῖος κατ' ἐντολὴν τοῦ Καρόλου τοῦ Β' τῆς Ἰσπανίας καὶ Γερμανίας ἀ-

νεχώρησε δι' αναζήτησιν νέου δρόμου πρὸς τὰς Ἰνδίας. Ἀνεχώρησε ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν, εἰσῆλθε εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, τὸν διέσχισε μὲ κατευθυνσιν ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ διαγωνίως, ἔφθασε εἰς τὸν πορθμὸν ποῦ σήμερον ὀνομάζεται πορθμὸς τοῦ Μαγγελάνου καὶ ἀκολούθως εἰσῆλθε εἰς τὸν ὠκεανόν, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ὠνόμασε Εἰρηνικόν, ἐπειδὴ τὸν εὗρηκε εἰς περίοδον ἡρεμίας. Ὁ στόλος του ἀποτελεῖτο ἀπὸ πέντε πλοῖα μὲ 250 ἄνδρες. Κατὰ τὸν διάπλου του Εἰρηνικοῦ καὶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ ἄνδρες του ὑπέφεραν πολὺ, ἰδίως ἐξ ἐλλείψεως τροφῶν. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὰς Φιλιππίνας ὁ Μαγγελάνος ἐφρονεῖτο εἰς συμπλοκὴν μὲ τοὺς ἰθαγενεῖς, καὶ οἱ ὑπόλοιποι συνέχισαν τὸ ταξιδεῖον τῆς ἐπιστροφῆς μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ὑποπλοίαρχον Ντέλ Κάνο καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Πορτογαλίαν διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος. Ἐκ τῶν 250 ὅμως ποῦ ἐξεκίνησαν ἐπέστρεψαν μόνον 18 ἄνδρες. Διὰ τοῦ ταξιδιῶν αὐτοῦ ἀπεδείχθη τότε περιτράνωσ ἢ σφαιρικότης τῆς γῆς. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ τοῦ Μαγγελάνου καὶ τῶν ἀνθρώπων του διήρκεσε τρία ἔτη (1519 - 1521).

Ἀνακαλύψεις Ἀγγλων - Γάλλων

Ἐκτὸς τῶν Πορτογάλων καὶ Ἰσπανῶν ἀνακαλύψεις ἐπραγμα- τοποίησαν οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι. Ὁ Γενουάτης Τζιοβάννι Καμπό- το ὑπηρετῶν τὸν βασιλεῖα τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκον τὸν Η' ἐξερεύνησε τὰ ἀνατολικά παράλια τῆς Ἀφρικῆς. Ἀργότερα οἱ Ἀγγλοὶ ἐπρα- γματοποίησαν καὶ ἄλλας ἀνακαλύψεις, ἡ σημαντικωτέρα ἐκ τῶν ὀ- ποίων εἶναι ἡ ἀνακάλυψις τῆς Αὐστραλίας ἀπὸ τὸν Τζαίμς Κούκ. Ὁ Γάλλος Ζᾶκ Καρτιέ ἀνεκάλυψεν περιοχὰς τοῦ Καναδά.

Ἀποτελέσματα τῶν Ἀνακαλύψεων

1) Ἠλαττώθη τὸ ἐμπόριον διὰ ξηρὰς καὶ ἠϋξήθη τὸ ἐμπόριον διὰ θαλάσσης. Εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην προϊόντα ἀπὸ τὰς ἄλ- λας χώρας καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

2) Εἰς τὰς νέας χώρας ἀνεκαλύφθησαν πολλὰ μέταλλα, ἰδίως πολύτιμα, πρᾶγμα ποῦ εἶχεν μεγάλας συνεπεῖας διὰ τὴν οἰκονομίαν τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

3) Διοινήχθη ὁ πνευματικὸς ὀρίζων τῶν ἀνθρώπων, ἀνεπτύ- χθησαν αἱ ἐπιστῆμαι καὶ περιορίσθη ἀκόμη περισσότερον ἡ δύναμις τῶν εὐγενῶν.

Ἡ Ἀναγέννησις

Μετὸν ὄρον Ἀναγέννησις ἐννοοῦμεν τὴν ἐπανεμφάνισιν, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, τῶν βασικῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Τὰ στοιχεῖα αὐτά, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ τὰ ὅποια ἐπανεμφανίζονται κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν εἶναι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου, ἡ ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας καὶ ἡ λατρεία τοῦ ωραίου. Αὐτὰ τὰ τρία ἰδανικὰ ἐδημιούργησαν τὸν πολιτισμὸν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ἦτοι ἡ ἐλευθερία ἐδημιούργησε τὴν δημοκρατίαν, ἡ ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην καὶ ἡ λατρεία τοῦ ωραίου ἔφερε τὴν καταπληκτικὴν ἀνθισιν τῆς τέχνης. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἀναγεννήσεως εὐρίσκομεν καὶ πάλιν τὴν ἐλευθερίαν, ὄχι ὡς δημοκρατίαν, ἀλλὰ ὡς σεβασμὸν πρὸς τὸ ἄτομον καὶ ὡς προσπάθειαν τοῦ ἀτόμου νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἰδιότητάς του, τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας εἰς τὴν μεγάλην ἀνθισιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας καὶ τὴν λατρείαν τοῦ ωραίου καὶ πάλιν εἰς μίαν, ἐξ ἴσου πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, ἀκμὴν τῆς τέχνης.

Ὁ ἄνθρωπος τῆς Ἀναγεννήσεως πρέπει νὰ εἶναι ἰκανὸς δι' ὅλα. Νὰ εἶναι μορφωμένος, νὰ εἶναι ξιφομάχος καὶ πολεμιστῆς, νὰ ἔχῃ πρακτικὰς ἰκανότητας, νὰ εἶναι ἐνάρετος καὶ εὐγενὴς καὶ λεπτὸς εἰς τοὺς τρόπους του. Οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν μελετοῦν ἰδιαιτέρως τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς. Τὴν στροφὴν αὐτὴν τῆς μελέτης πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸν ρωμαϊκὸν πολιτισμὸν, ὀνομάζομεν ἀνθρωπισμὸν καὶ τὰς σχετικὰς σπουδὰς ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς.

Ἰδιαιτέρως ὅμως κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἤρθησεν ἡ τέχνη. Γεωγραφικὸν κέντρον τῆς Ἀναγεννήσεως ὑπῆρξεν ἡ Ἰταλία.

Οἱ μεγάλοι καλλιτέχνη καὶ σοφοὶ τῆς Ἀναγεννήσεως

Οἱ μεγαλύτεροι καλλιτέχνη τῆς Ἀναγεννήσεως ἦσαν Ἰταλοί, οἱ ὅποιοι ἔζησαν τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα. Οἱ κορυφαῖοι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι τοῦ 15ου αἰῶνος ἀφ' ἑνός, οἱ μεγάλοι ζωγράφοι Φρά Ἀντζέλικο καὶ Μποτιτσέλλι, οἱ διάσημοι ἀρχιτέκτονες Μπρουνελλέσι καὶ Μπραμάντε, οἱ μεγάλοι γλύπται Ντοναντέλλο καὶ Βερότσι.

Εἰς τὸν 15ον καὶ 16ον ὁμοῦ ἀνήκουν, οἱ Λεονάρδο Ντὰ Βίντσι μέγας ζωγράφος καὶ συγχρόνως γλύπτης, μηχανικός, φιλόσοφος καὶ ἐπιστήμων, ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος μέγας ἐπίσης ζωγράφος καὶ γλύπτης. Εἰς τὴν ἴδιαν ἐποχὴν ἀνήκουν οἱ ἐξ ἴσου μεγάλοι πρὸς τοὺς προηγούμενους ζωγράφοι Ραφαήλ καὶ Τιτσιάνο, καθὼς καὶ ὁ μέγας Ἕλλην ζωγράφος Δομήνικος Θεοτοκόπουλος ("Ἐλ Γκρέκο), ὁστις ἦτο μαθητὴς τοῦ Τιτσιάνο καὶ ἔζησε καὶ εἰργάσθη εἰς τὴν Ἰσπανίαν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως οἱ μεγάλοι σοφοί, οἱ ὁποῖοι ἐθεμελίωσαν τὰς νεωτέρας ἐπιστήμας εἶναι κυρίως ὁ Παράκελσος καὶ Βεσάλιος (ιατρικὴ), Κοπέρνικος (ἀστρονομία), Καρτέσιος καὶ Φρ. Βάκων (φιλοσοφία), Γαλιλαῖος καὶ Κέπλερ (ἀστρονομία), Πασκάλ, Λάϊμπνιτς, (μαθηματικὰ καὶ φιλοσοφία) κ.ἄ.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ μεσαιῶνος καὶ τὴν περίοδον τῆς Ἀναγεννήσεως ἔζησαν μεγάλοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς οἱ σημαντικώτεροι ἀπὸ τοὺς ὁποῖους εἶναι οἱ ἰταλοὶ Πετράρχης, Βοκκάκιος καὶ Δάντης. Ὁ Δάντης θεωρεῖται ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους ποιητὰς τοῦ κόσμου. Ἡ Ἀναγέννησις εἶναι μία ἀπὸ τὰς μεγάλας ἐποχὰς τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, καὶ μία ἀπὸ τὰς βασικώτερας αἰτίας τῆς ἦταν καὶ ἡ με-

Ἡ ἄνοιξις (Μποττιτσέλλι - Φλωρεντία, Ἀρχαία Πίνακοθήκη).

Ἡ Πιετὰ τοῦ Μιχ. Ἀγγέλου

Τζιοκόντα (Λεονάρδο ντὰ Βίντσι).
Μουσείον Λούβρου. Παρίσιοι).

τάβασις τῶν Ἑλλήνων σοφῶν ἀπὸ τῆν ἑλληνικὴν ἀνατολήν εἰς τὴν δύσιν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέφερον τὰς γνώσεις των καὶ τὴν σοφίαν των. Οἱ Ἕλληνες κατέφευγον ἐκεῖ διὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν τουρικὸν κίνδυνον καὶ ἔφερον μαζί των καὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σοφῶν. Μεγάλοι ἐπίσης συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἦσαν ὁ Ἄγγλος Οὐίλλιαμ Σαίξπηρ, ὁ Ἰσπανὸς Θεοβάλντες καὶ ὁ Γάλλος Φρ. Βιγιόν.

Ἡ Θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις

Θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν ὀνομάζομεν τὴν μεταβολὴν ποὺ ἐπῆλθε ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐρμηνείας τῶν γραφῶν, δηλ. τοῦ Εὐαγγελίου κ.λ.π., ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Εἰσηγητῆς καὶ ἀρχηγέτης τῆς μεταρρυθμίσεως εἶναι ὁ Γερμανὸς θεολόγος Μαρτ. Λούθηρος.

Ἡ μεταρρύθμισις εἶχεν ἀφορμὴν τὴν θρησκοκλησίαν, τὴν δεισιδαιμονίαν μεγάλου μέρους τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καὶ τὴν ἐκμε-

τάλλουσιν τὴν ὁποῖαν ἔκαμεν εἰς θάρος τοῦ ἀμορφώτου λαοῦ ἢ καθολικὴ ἐκκλησία.

Ἡ παπικὴ ἐκκλησία ἐκμεταλλευσμένη τὴν ἀμάθειαν καὶ θρησκοληψίαν τοῦ λαοῦ εἰσέπραττε χρήματα μὲ τὴν πώλησιν τῶν συγχωροχαρτίων, δηλ. ἐντύπων μὲ τὰ ὁποῖα δῆθεν ἦτο δυνατόν νὰ συγχωρηθοῦν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν συγγενῶν ἐκείνων πρὸς τὰ ἡγόραζον. Ὁ Λούθηρος δὲν ἠγείχετο αὐτὴν τὴν κατάστασιν καὶ ἐδημοσίευσεν 95 «θέσεις» ἐναντίον αὐτῆς τῆς καταστάσεως, διὰ τῶν ὁποίων ἀπεδείκνυε τὴν ἀπάτην εἰς τὸ θέμα τῆς πωλήσεως τῶν συγχωροχαρτίων.

Ὁ Λούθηρος παρουσίασε ἰδικὴν του διδασκαλίαν βάσει τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος δὲν σώζεται μὲ συγχωροχάρτια, ἀλλὰ μὲ τὴν θερμὴν πίστιν· ἐδίδασκε ἐπίσης τὴν θεῖαν χάριν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔρευνα. Ἐδίδαξε ἐπίσης ὅτι ἡ ἐργασία σώζει τὸν ἄνθρωπον. Ἐγένετο οὕτω ὁ ἀρχηγὸς τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ οἱ ὁπαδοὶ του ὠνομάσθησαν διαμαρτυρόμενοι ἢ προτεστάνται.

Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Λουθήρου ἐξηπλώθη πρῶτον εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ κατόπιν ἐπεξετάθη εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Ἑλβετία, Κάτω Χώρας. Μιμηταὶ τοῦ Λουθήρου ἦσαν ὁ Ζβίγγλιος καὶ ὁ Καλδίνιος. Ὁ Παπισμὸς προσεπάθησε νὰ ἀντιδράσῃ καὶ κατὰ πρῶτον ἰδρῦθη πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν, ἔνωσις δηλ. θρησκευτικὴ μὲ πολλὰ μοναστήρια καὶ μοναχοὺς. Ἐπίσης ἰδρῦθη τὸ δικαστήριον τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, τὸ ὁποῖον ἐδίκαζε τοὺς αἰρετικούς, ὅπως ὠνόμαζον οἱ παπικοὶ τοὺς ἀντιπάλους τους.

Ἀποτέλεσμα τῆς ἀντιδράσεως εἰς τὴν μεταρρύθμισιν εἶναι καὶ ἡ μεγάλη ἀνθισις τῶν τεχνῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι σχετικαὶ μὲ τὴν θρησκείαν, ὥστε μὲ αὐτάς νὰ συγκρατηθοῦν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ καθολικισμοῦ. Εἰς αὐτὸ τὸ γεγονός ἐφείλεται ἐπίσης ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς ζωγραφικῆς τῶν ναῶν καὶ τῆς θρησκευτικῆς μουσικῆς. Ὁ λεγόμενος ρυθμὸς Μπαρόκ εἶναι πρᾶτον τῆς ἀντιδράσεως εἰς τὴν μεταρρύθμισιν. Ἡ μεταρρύθμισις εἶχεν πολλὰς πολιτικὰς συνεπείας εἰς τὴν Εὐρώπην. Πόλεμοι θρησκευτικοὶ εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπως ὁ περίφημος τριακονταετὴς πόλεμος (1618 - 1648), εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπως ἡ περίφημος νύξ τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου (23 Αὐγ. τοῦ 1572) κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐσφάγησαν οἱ Καλδινισταὶ τῆς Γαλλίας, θρησκευτικαὶ διαμάχαι εἰς τὴν Ἀγγλίαν κ.λ.π.

Ίστορία τῶν Νεωτέρων Εὐρωπαϊκῶν Ἔθνῶν

Γερμανία

Ἡ Γερμανία εἶναι ἓν κράτος, τὸ ὁποῖον δὲν κατώρθωσεν νὰ ἐνωθῆ εἰς ἑνιαῖον ὄργανισμόν, ἀλλ' ἀπετέλεσε ὁμοσπονδιακὸν κράτος. Τὰ πολυάριθμα γερμανικὰ κρατίδια, ποὺ ὑπῆρχαν κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἠνώθησαν κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα μ.Χ. εἰς μίαν ὁμοσπονδίαν, ἣ ὁποία ὠνομάσθη Ἁγία Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους. Οἱ σημαντικώτεροι ἐκ τῶν τοπικῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων ἐξέλεγαν διὰ ψήφου τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάζοντο ἐκλέκτορες. Πρῶτος αὐτοκράτωρ ἔγινεν ὁ Ὄθων ὁ Μέγας τὸ 962 μ.Χ. Ἀπὸ τὸν 14ον αἰῶνα καὶ κατόπιν ἐξελέγοντο πάντοτε οἱ αὐτοκράτορες ἀπὸ τὸν ἡγεμονικὸν οἶκον τῶν Ἀψβούργων τῆς Αὐστρίας. Οἱ αὐτοκράτορες τῆς Γερμανίας εἶχον τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν κρατιδίων τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον ἐντὸς τῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸ πλεῖστον ἕμως οἱ τοπικοὶ ἡγεμόνες ἐφέροντο ὡς τελειῶς ἀνεξάρτητοι. Τοῦτο ἀπετέλεσε συχνὰ ἀφορμὴ προστριβῶν καὶ διαμαχῶν μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν τοπικῶν ἡγεμόνων. Ὁ σημαντικώτερος αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως ἦτο ὁ Κάρολος ὁ Ε΄, ὁ ὁποῖος ἦτο συγχρόνως καὶ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας, ἣ ὁποία τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν δημιουργήσει μέγα ἀποικιακὸν κράτος. Διὰ τοῦτο αἱ κτήσεις τοῦ Καρόλου ἦσαν ἀπέραντοι καὶ ὁ ἴδιος ἔλεγε μὲ ὑπερηφάνειαν ὅτι εἰς τὸ κράτος του ὁ ἥλιος δὲν δύει ποτέ. Ὁ Κάρολος ἀντιμετώπισε τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν καὶ τέλος παρητήθη τοῦ θρόνου του κατόπιν μακροχρονίου βασιλείας.

Πρωσσία :

Π ρ ω σ σ ί α : Ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα γερμανικὰ κράτη ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν ἦτο ἡ Πρωσσία. Πυρὴν τῆς Πρωσσίας ὑπῆρξε ἡ περιοχὴ τοῦ Βερολίνου, ἣ ὁποία ἀποτελοῦσε τὴν μαρκωνίαν τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ τὴν ὁποίαν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἐδώρησεν εἰς τὸν ἡγεμονικὸν οἶκον τῶν Χόχεντσόλλερν. Ἡ Πρωσσία ἤρχισεν νὰ ἀναπτύσσεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου. Τὸ 1701 ἡ Πρωσσία κατέστη βα-

σίλειον, κατόπιν δὲ κυβερνωμένη ὑπὸ λίαν ἱκανῶν ἡγεμόνων, ὁ κυριώτερος τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Φρειδερίκος ὁ Β' (1740 - 1786), ὁ ἐπονομασθεὶς Μέγας, κατέστη σημαντικὴ δύναμις μέσα εἰς τὴν Εὐρώπην. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν διεξήγαγε πολέμους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ Πρωσσία ἐξήλθε πολὺ ὠφελημένη διότι ἠδύξθη δι' αὐτῶν πολὺ ἡ ἔκτασις τῆς. Οἱ πόλεμοι αὐτοὶ ἦσαν ὁ πόλεμος διὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ Αὐστριακοῦ θρόνου (1740 - 1748) καὶ ὁ ἑπταετής πόλεμος (1756 - 1763). Ἡ ἀξίσις τῆς πρωσσικῆς δυνάμεως μέσα εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ κυρίως μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐδημιούργησεν νέαν κατάστασιν καὶ ἔφερε τὴν Πρωσσίαν ἀντιμέτωπον πρὸς τὴν Αὐστροίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διεκδικοῦσε τὴν πρώτην θέσιν ἐντὸς τῶν ἄλλων γερμανικῶν κρατῶν.

Οὕτω ἐδημιουργήθη ἡ λεγομένη γερμανικὴ δυαρχία. Τοῦτο εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ χαλαρωθῆ περισσότερο ἡ συνοχὴ τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία διελύθη καὶ τυπικῶς τὸ 1805 ὅταν ὁ Μέγας Ναπολέων κατέλαβε τὴν Γερμανίαν. Ἐκτοτε ἡ Πρωσσία καὶ τὰ ἄλλα γερμανικὰ κράτη ἀκολουθοῦν ἴδιον δρόμον, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν Αὐστροίαν, ἡ ὁποία ἦτο τὸ κέντρον τῆς Γερμανικῆς ὁμοσπονδίας ἕως τότε. Ἡ Γερμανία εἶχεν ὡς πρόβλημα ἔκτοτε τὴν ἔνωσιν τῆς εἰς ἐνιαῖον κράτος.

Οἱ μετέπειτα ἀγῶνες τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν γερμανικῶν κρατῶν εἰς ἐνιαῖον κράτος, πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐδημιουργήθησαν διάφοροι σύλλογοι, ὁ κυριώτερος τῶν ὁποίων ἦτο ὁ ὑπὸ τὸν ὄνομα νέα Γερμανία. Κατόπιν πολλῶν προσπαθειῶν, ὡς ἦτο ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848, τὸ κοινοβούλιον τῆς Φραγκφούρτης, οἱ πόλεμοι μετὰ τὴν Δανίαν καὶ τὴν Αὐστροίαν (1866) καὶ τέλος ὁ γαλλο - γερμανικὸς πόλεμος τοῦ 1870 - 1871, κατὰ τὸν ὁποῖον ἠττήθη ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία ἠνώθη ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Βίσμαρκ, σημαντικῆς μορφῆς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γερμανίας, εἰς ὁμοσπονδιακὸν κράτος, μετὰ ἰσχυρὸν σύνδεσμον τῶν κρατῶν μελῶν, τὸ ἔτος 1871.

Γαλλία

Ἡ Γαλλία μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰ φέουδα καὶ ὁ βασιλεὺς δὲν εἶχεν πολλὴν ἐπιρροὴν εἰς τοὺς φεουδάρ-

χας. Ο λεγόμενος όμως εκατονταετής πόλεμος (1438 - 1453) είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της δύναμεις των βασιλείων της Γαλλίας. Σημαντικότερος βασιλεύς της Γαλλίας κατά τον 16ον αιώνα ήταν ο Φραγκίσκος ο 1ος. Μετά τον Φραγκίσκον τον Α', σημαντικός βασιλεύς είναι ο Ερρίκος ο Δ', ο ιδρυτής της δυναστείας των Βουρβόνων. Σημαντικοί βασιλείς της δυναστείας αυτής ήταν ο Λουδοβίκος 13ος, ο οποίος είχε ως πρωθυπουργόν τον περίφημον καρδινάλιον Ρισελιέ, και κατόπιν ο Λουδοβίκος 14ος επί του οποίου τό αξίωμα του βασιλέως της Γαλλίας έφθασε εις την ύψιστην ισχύν και αίγλην. Από του Λουδοβίκου 14ου και έξής ή Γαλλία αντιμετωπίζει συνεχή έσωτερικην κρίσιν ή οποία αποκορυφούται επί της εποχής του Λουδοβίκου 16ου, επί του οποίου εξέσπασε ή κοσμοϊστορικη σημασίας μεγάλη Γαλλικη επανάσταση. Διά την Γαλλικην επανάστασιν και τον Μέγαν Ναπολέοντα, ο οποίος εκυριάρχησε εν συνεχεία, θα όμιλήσωμεν εις άλλο κεφάλαιον.

Αγγλία

Κατά τον 14ον και 15ον αιώνα ακόμη, και κατά την διάρκειαν του εκατονταετούς πολέμου ήτο διηρημένη εις πολλά κρατίδια τα οποία άναγνώριζαν την επικυριαρχία του βασιλέως, αλλά δέν έλλειπαν και αι διαμάχαι των ήγεμονικων οίκων μεταξύ των. Μία εξ αυτών ήτο και ή διαμάχη μεταξύ των οίκων Λαγκάστερ και Ύορκ (1455 - 1471), ή οποία ύπήρξε καταστρεπτική δια την ύπαιθρον της Αγγλίας. Τον άγώνα εκέρδιςαν οι Λαγκάστερ εκ του οποίου προήρχετο ο βασιλεύς Ερρίκος Ζ' Τυδώρ. Έκτοτε ή Αγγλία στρέφει την προσοχήν της προς την θάλασσαν. Την πολιτικην αυτήν ήκολούθησαν και οι υπόλοιποι βασιλείς της Αγγλίας, ο περίφημος Ερρίκος Η' (1506 - 1547) και ή θυγάτηρ του περίφημος επίσης βασίλισσα Έλισάβετ Α (1558 - 1603).

Επί της εποχής της βασιλείσσης Έλισάβετ Α' ήτήθη υπό του άγγλικου στόλου ή άήττητος άρμάδα, δηλ. ο στόλος της Ισπανίας τον όποιον είχε συγκροτήσει ο βασιλεύς της Ισπανίας Φίλιππος ο Β'. Μετά την Έλισάβετ Α' εις τον θρόνον της Αγγλίας, του οποίου ή έξουσία ισχυροποιήθη, άνήλθον διάφοροι βασιλείς, ως ο Ίάκωβος Α', επί του οποίου τά βασίλεια Αγγλίας και Σκωτίας, μέχρι

τότε χωρισμένα, ήνωθήσαν εις έν. Κατόπιν ο υίός του Κάρολος Α', ο οποίος είχεν τραγικήν μοίραν, διότι επί της εποχής του, έξερράγη ή μεγάλη επανάστασις του 1648 υπό την ήγεσίαν του "Όλιβερ Κρόμβελ, ο οποίος συνέλαβε και απέκεφάλισε τόν Κάρολον Α', κατήργησε τήν βασιλείαν και έγκαθίδρυσε τήν δημοκρατίαν, ή οποία διετηρήθη μέχρι του 1660. Κατόπιν άνέρχονται εις τόν θρόνον της 'Αγγλίας διαδοχικώς ο Κάρολος Β' και 'Ιάκωβος Β'. 'Επί του δευτέρου έξερράγη ή επανάστασις του 1668, ή οποία τόν έξεδίωξε από τόν θρόνον και έφερε εις αυτόν τόν πρίγκηπα Γουλιέλμον της 'Οράγγης και τήν σύζυγόν του Μαρίαν. Κατά τήν δευτέραν αυτήν επανάστασιν έξεδόθη ή διακήρυξις των δικαιωμάτων του άγγλικού λαού. 'Η διακήρυξις αύτη είναι σημαντικός σταθμός εις τήν ιστορίαν του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος. Οι έπόμενοι βασιλείς της 'Αγγλίας ήκολούθησαν τήν πολιτικήν του τελευταίου προκατόχου των, ώσπου εις τόν θρόνον της 'Αγγλίας εκλήθη ο Γεώργιος πρίγκηψ του 'Ανοθέρου της Γερμανίας. 'Επ' αύτου και των δύο άμέσων διαδόχων του έστερεώθη τό κοινοβουλευτικόν πολίτευμα εις τήν 'Αγγλίαν. Κατά τήν ίδίαν περίοδον ή 'Αγγλία έγνώρισε μεγάλην άνοδον εις τό εμπόριον και τήν βιομηχανίαν. Τότε έγιναν πολλai έφευρέσεις και έτελοιοποιήθη ή άτμομηχανή από τόν Βάττ. Κατά τό τέλος του 18ου αιώνος ή μεγαλυτέρα πολιτική φυσιογνωμία της 'Αγγλίας ήτο ο Ούίλλιαμ Πίττ, ο νεώτερος, σφοδρός αντίπαλος της γαλλικής επανάστασεως και του Μεγάλου Ναπολέοντος. Κατά τήν εποχήν του 19ου αιώνος και ιδίως κατά τήν εποχήν της βασιλείσεως Βικτωρίας (β' ήμισυ του 19ου αιώνος), ή 'Αγγλία έφθασε εις τό κατακόρυφον της δυνάμεώς της και εκυβέρνα κατ' ουσίαν τήν τύχην πολλών λαών.

Διαρκοῦντος του 20ου αιώνος ή 'Αγγλία έλαβε μέρος εις δύο παγκοσμίους πολέμους και ήτο από τήν πλευράν των νικητών. Μετά όμως τόν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον ή δύναμις και ή αίγλη της 'Αγγλίας ύπεχώρησε.

'Ισπανία - 'Ελβετία - 'Ολλανδία - 'Ιταλία

'Η 'Ισπανία κατωκειτο από τους απογόνους των αρχαίων κατοίκων της 'Ιθρηκικής χερσονήσου, από 'Αραβας και τους απογόνους των Βησιγόθων. Αυτοί αποτελούν τό νεώτερον 'Ισπανικόν έθνος.

Κατά τον 15ον αιώνα ήνώθη εις ένα ένιαϊον κράτος, επί του Φιλίππου του Β' (16ος αϊών) δε έγνωρίσε μεγάλην άκμήν.

Η Έλβετία κατά τον Μεσαίωνα άνήκε εις την Γερμανικήν αυτοκρατορίαν. Κατά τον 15ον αϊώνα κατόπιν άγώνων σκληρών συνεκρατήθη άνεξάρτητος Έλβετική έμοσπονδία των καντονίων, πού άπετέλεσε την άρχήν της σημερινής Έλβετίας. Ως σημαντικός ήρωας της έλβετικής έλευθερίας αναφέρεται ο Γουλιέλμος Τέλλος.

Η Ολλανδία και το Βέλγιον άνήκον εις τον βασιλέα της Ίσπανίας κατά τον 16ον αϊώνα, αλλά κατόπιν της έπαναστάσεως του 1579 - 81' πολλοί έπαρχίαι της Ολλανδίας έγιγον άνεξάρτητοι.

Η Ίταλία ήτο πολύ διηρημένη κατά τον Μεσαίωνα και κατώρθωσε να ένωθῆ μόνον κατά τον 19ον αϊώνα. Πρωταγωνισται της ένώσεως της Ίταλίας ήσαν ο διάσημος πολιτικός Καβούρ και ο φιλελεύθερος άγωνιστής Ίωσήφ Γαριβάλδης.

Αύστρία

Η Αύστρία ήτο η σημαντικώτερα έπαρχία της Γερμανικής αυτοκρατορίας, από δε του 14ου αϊώνας αυτοκράτορες της Γερμανίας έξελέγοντο οί ήγεμόνες της Αύστρίας. Μετά την άνοδον έμως της Πρωσίας έντός των γερμανικών κρατών η αυτοκρατορία έχαλαρώθη και η Αύστρία γίνεται κατ' ούσίαν άλλο κράτος. Μετά την διάλυσιν της Γερμανικής αυτοκρατορίας το 1805, η Αύστρία έχει την ιδικήν της αυτοκρατορίαν, η όποία διελύθη και αυτή το 1919.

Κατά το 18ον αϊώνα η Αύστρία είχεν σημαντικούς ήγεμόνας. Οί Λεοπόλδος Α', Μαρία Θηρεσία, Ίωσήφ Β', ήσαν σημαντικοί ήγεμόνες και συνέβαλον τα μέγιστα εις την πρόδοον της χώρας των. Κατά τον 19ον αϊώνα άποτελεί ισχυράν δύναμιν.

Ρωσία - Πολωνία

Οί Ρώσοι είναι λαός Ίνδοευρωπαϊκής καταγωγής και άνήκον εις την οικογένειαν των Σλάβων, εις την όποιαν άνήκον επίσης οί Πολωνοί, Σέρβοι κ.λ.π. Έδημιούργησαν κράτος κατά πρώτον τον 9ον αϊώνα και ήλθαν εις έπαφήν με το Βυζάντιον. Εις τας άρχάς του 17ου αϊώνας την βασιλείαν εις την Ρωσίαν κατέλαβον ο οίκος των

Ρωμανώφ, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὸν θρόνον μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917. Οἱ Ρῶσοι ἦσαν χωρισμένοι εἰς δύο κυρίως κοινωνικὰς τάξεις α) τοὺς βογιάρους, πλουσίους γεωκτῆμονας καὶ τοὺς μουζίκους, τὸν φτωχὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἔζη ὑφιστάμενος τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν βογιάρων. Οἱ Ρῶσοι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Βυζαντινοῦ ἐδέχθησαν τὸν 9ον αἰῶνα τὸν Χριστιανισμὸν καὶ κατέστησαν οὕτω χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι. Ἐξῶν γενικῶς καθυστερημένοι μέχρι τοῦ 17ου αἰῶνα καὶ δὲν παρηκολούθησαν τὴν πρόοδον τῆς Εὐρώπης.

Ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ἱκανοὶ ἠγεμόνες, ὅπως ὁ Μέγας Πέτρος, καὶ ἀργότερα ἡ Αἰκατερίνη Β' εἰσήγαγον τὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ οὕτω ἡ Ρωσία κατέστη χώρα ἐξειλιγμένη εἰς τὸν πολιτισμὸν.

Ἡ Π ο λ ω ν ί α : Οἱ Πολωνοὶ εἶναι ἱκανὸς λαὸς ἀλλὰ ἔζη ἀπὸ πολὺ διάστημα ἀνοργάνωτος. Ἡ πολωνικὴ ἱστορία ἀρχίζει περὶ τὸν 10ον αἰῶνα μ.Χ. Ἡ Πολωνία ὑπέστη κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα τρεῖς συνεχεῖς διαμελισμοὺς καὶ ἔχασε τὴν πολιτικὴν τῆς ἀνεξαρτησία, τὴν ὅποια ἀπέκτησε καὶ πάλιν τὸ 1919, μετὰ τὸ τέλος τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου.

Τὰ ἀποικιακὰ κράτη—Αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς

Οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοί, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐπιδοθῆ εἰς τὰς θαλασσοπορίας ἐδημιούργησαν ἀποικιακὰ κράτη, καὶ εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα τὰ ἀποικιακὰ κράτη τῶν Ἰσπανῶν καὶ τῶν Πορτογάλων. Τοιαῦτα κράτη μετὰ τοὺς Πορτογάλους καὶ τοὺς Ἰσπανοὺς ἐδημιούργησαν οἱ Ἄγγλοι, Γάλλοι καὶ Ὀλλανδοί.

Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῶν Γάλλων ἐξετείνετο κυρίως εἰς τὸν Καναδᾶν, τὸν ὁποῖον εἶχαν ἐξερευνήσει τὸ ἔτος 1515 ὁ Γάλλος Ζᾶκ Καρτιέ. Εἰς τὸν χώρον αὐτὸν ἐφθασαν ἀκολούθως Γάλλοι ἄποικοι καὶ κατέκλυσαν τὴν περιοχὴν τοῦ Κεμπέκ, ὅπου καὶ σήμερον ἀκόμη ὁμιλεῖται ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα. Κατόπιν Γάλλοι ἱεραπόστολοι καὶ ἄποικοι κατέλαβον τὴν περιοχὴν τοῦ κέντρου τῶν Η.Π.Α., τὴν ὁποῖαν ὠνόμασαν Λουϊζιάνα. Οἱ Γάλλοι κατέλαβον ἐπίσης τὴν νῆσον Μαδαγασκάρην καὶ τμήμα τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Ἀφρικῆς.

Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῶν Ὀλλανδῶν

Οἱ Ἴσπανοὶ καὶ οἱ Πορτογάλοι δὲν ἐφάνησαν ἱκανοὶ νὰ διατηρήσουν τὰ κράτη τὰ ὅποια ἴδρυσαν. Διὰ τοῦτο οἱ ἀναδειχθέντες ἀνώτεροι αὐτῶν Ὀλλανδοὶ ἐξετόπισαν τοὺς Ἴσπανοὺς καὶ ἴδρυσαν ἀποικιακὸν κράτος εἰς τὴν Ν. Ἀφρικὴν καὶ τὰς γήσους τοῦ Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους. Ἡ Ὀλλανδία κατέστη μεγάλη ναυτικὴ δύναμις καὶ τὰ ὀλλανδικὰ πλοῖα διέσχιζον τοὺς Ὠκεανούς. Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῶν Ὀλλανδῶν διελύθη κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα.

Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῶν Ἀγγλων

Οἱ Ἀγγλοὶ ἀνεδείχθησαν οἱ ἰκανώτεροι ἀποικιοκράται καὶ ἴδρυσαν μέγα ἀποικιακὸν κράτος, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὰς ἀνατολικὰς περιοχὰς τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τὴν Ἰνδικὴν χερσόνησον, τὸν Καναδᾶν, τὴν Αὐστραλίαν, περιοχὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ διάφορα στρατηγικὰ σημεῖα εἰς τὸν κόσμον ὅπως π.χ. τὸ Γιβραλτάρ. Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῶν Ἀγγλων ἔλαβε σήμερον τὴν μορφήν τῆς βρετανικῆς κοινοπολιτείας. Αἱ σημαντικώτεραι τῶν ἀποικιῶν τῆς Ἀγγλίας, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἦσαν αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, αἱ ὁποῖαι κατοικοῦντο ἀπὸ Ἀγγλοὺς, κατὰ πρῶτον λόγον, καὶ ἄλλους Εὐρωπαίους μετανάστας. Αἱ ἀποικίαι αὐταὶ ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των κατόπιν ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνος, ὁ ὁποῖος ἤρχισε τὸ 1776 καὶ ἐτελείωσε τὸ 1783.

Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν

Ἡ μητροπολιτικὴ Ἀγγλία ἐξεμεταλλεύετο τοὺς μετανάστας ἀποίκους τῆς Ἀμερικῆς, οἱ ὅποιοι ἀπελάμβανον μερικῆς αὐτονομίας, ἐνῶ εἰς τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα ὑπεχρεώνοντο νὰ συμμορφώνωνται πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἔδωσαν ὁ φόρος διὰ τὸ χαρτόσημον καὶ ὁ λεγόμενος τελωνειακὸς φόρος. Ἡ ἐπανάστασις ἣ ὁποία ἤρχισεν, ὡς εἴπομεν τὸ ἔτος 1776 διήλθεν διάφορα στάδια σκληρῶν ἀγῶνων ἐναντίον τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων κατοχῆς, καὶ τελικῶς, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Γεωργίου Οὐάσιγκτων κατέληξαν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Η.Π.Α. διὰ

της συνθήκης των Βερσαλλιών του 1783, την οποία υπέγραψε διά λογαριασμόν των Ἀμερικανῶν ὁ ἐπιφανὴς πολιτικὸς καὶ φυσικὸς ἐπιστήμων Βενιαμίν Φραγκλίνος. Ἄλλοι σημαντικοὶ ἠγέται των Η. Π. Α., οἱ ὅποιοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν των Η. Π. Α. καὶ ἔθεσαν τὰ θεμέλια τοῦ νέου κράτους ἦσαν, ἐκτὸς τοῦ Γεωργ. Οὐάσιγκτων καὶ τοῦ Βενιαμ. Φραγκλίνου, ὁ Τόμας Τζέφερσον, ὁ Τζῶν Ἄνταμς κ.ἄ.

Σημαντικὸν γεγονός τῆς ἐπαναστάσεως εἶναι ἡ διακήρυξις των δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου. Ὡς σημαντικώτερα ἡμερομηνία τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀνεξαρτησίας θεωρεῖται ἡ 4 Ἰουλίου 1776 ὅταν ἡ συνέλευσις των ἀντιπροσώπων των πολιτειῶν εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν των Η. Π. Α. ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καὶ οὕτω ἤρχισεν ὁ ἐπαναστατικὸς ἀγῶν. Ἡ 4 Ἰουλίου εἶναι ἡμέρα ἐθνικῆς ἑορτῆς των Ἀμερικανῶν. Μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας των αἱ Η. Π. Α. ἐγιγαντώθησαν ὡς οἰκονομικὴ δύναμις καὶ σήμερον εἶναι ἡ μεγαλυτέρα δύναμις εἰς τὸν κόσμον. Ἄλλοι σημαντικοὶ σταθμοὶ εἰς τὴν ἱστορίαν των Η. Π. Α. εἶναι ὁ πόλεμος πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ πάλιν, τὸ 1812, ὁ πόλεμος πρὸς τὸ Μεξικὸν τὸ 1845 - 48, κατόπιν τοῦ ὁποίου αἱ Η. Π. Α. ἐπέξετάθησαν πρὸς τὸ Τέξας, Ἀριζόναν καὶ Καλιφόρναν, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ Βορείων καὶ Νοτίων πολιτειῶν (1861 - 1863), τὸν ὅποιον ἐκέρδισαν οἱ Βόρειοι καὶ μετὰ τὸν ὅποιον ἀπηλευθερώθησαν οἱ μαῦροι ἀπὸ τὴν δουλείαν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20ου αἰῶνος αἱ Η. Π. Α. κατακλύζονται ἀπὸ μετανάστας, δημιουργοῦνται τεράστια ἐπιχειρήσεις μὲ μεγάλα χρηματικὰ κεφάλαια, χιλιάδες ἐργατῶν καὶ τεράστια κέρδη. Τὴν ἐποχὴν αὕτῃ ὠνόμασαν «αἰῶνα των δεινοσαύρων». Ἡ κατάστασις αὕτῃ συνεχίζεται ἀκόμη καὶ σήμερον μὲ πολὺ μεγάλην μάλιστᾶ ἔντασιν. Κατὰ τὸν Α' καὶ Β' παγκόσμιον πόλεμον, αἱ Η. Π. Α. ἔλαβον μέρος ὡς σύμμαχοι των Ἀγγλογάλλων καὶ συνέβαλον τὰ μέγιστα διὰ τοῦ τεραστίου πλοῦτου των εἰς τὴν νίκην.

Γαλλικὴ Ἐπανάστασις

Ἡ μεγάλη Γαλλικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1789 εἶναι ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα καὶ συγκλονιστικώτερα γεγονότα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Τοῦτο διότι ὑπῆρξε ταραχώδης καὶ αἱματηρὰ εἰς τὸν μέγιστον

στον βαθμόν και διότι εσήμανε τὸ τέλος τοῦ φεουδαρχισμοῦ εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην και τὴν εἴσοδον εἰς μίαν νέαν μορφήν πολιτικῆς ζωῆς, τὴν δημοκρατίαν. Ἡ τρομερὰ αὐτὴ ἐπανάστασις ἐξεργάγη μὲν τὸ 1789, ἀλλὰ τὰ αἰτία της πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν πολὺ παλαιότερα, ἀκόμη και εἰς τὴν περίοδον τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' και κατόπιν εἰς τοὺς χρόνους τῶν διαδόχων του Λουδοβίκου ΙΕ' και Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Ἡ πενία τοῦ λαοῦ, ἡ ἀδικία, ἡ ἐκμετάλλευσις, ἡ ἀπάνθρωπος συμπεριφορὰ τῶν εὐγενῶν και τοῦ κλήρου, ποὺ ἦσαν αἱ δύο ἀνώτεροι κοινωνικαὶ τάξεις τότε εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς θάρος τῆς τρίτης τάξεως, δηλ. τοῦ λαοῦ, ἦσαν τὰ αἰτία τῆς Γαλλικῆς ἐπανάστασεως. Ἐξεργάγη ἔταν τὸν Μάιον τοῦ 1789 ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος ΙΣΤ' συνεκάλεσε τὴν σύνοδον τῶν γενικῶν τάξεων, δηλ. τῶν ἀντιπροσώπων ὅλου τοῦ λαοῦ, και τῶν τριῶν κοινωνικῶν τάξεων. Δυνάμεθα νὰ τὴν χωρίσωμεν εἰς τρεῖς περιόδους, α) ἀπὸ τοῦ 1789 ἕως τοῦ 1791, (περίοδος τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως) β) ἀπὸ τοῦ 1791 ἕως τοῦ 1792 (περίοδος τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως) και ἀπὸ τοῦ 1792 ἕως τοῦ 1795 (περίοδος τῆς συμβατικῆς συνελεύσεως).

Ἡ συντακτικὴ συνέλευσις ἐψήφισε τὸ πρῶτον σύνταγμα τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, ἡ νομοθετικὴ προέβη εἰς νέας μεταρρυθμίσεις ἢ συνεπλήρωσε τὰς παλαιὰς και ἡ γ' ἢ συμβατικὴ συνέλευσις εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐπαναστατικὴ συνέλευσις, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ὁποίας

ἔδρασαν οἱ μεγάλοι ἐπαναστάται, Δαντών, Ροβεσπιέρος, ὁ Μαρρά, ὁ Μπαρράς, ὁ Μπιγιώ - Βαρέν, ὁ Κολλό ντ' Ἐρμπούα, ὁ Κουτών, ὁ Σαιν - Ζυστ και ἄλλοι. Σημαντικώτεροι ἡμερομηνίαί τῆς ἐπανάστασεως εἶναι ἡ 14 Ἰουλίου 1789 ὁπότε ἐγινε ἡ ἄλωσις, ὑπὸ τοῦ λαοῦ, τῆς Βαστίλλης, τῆς φυλακῆς δηλ. ὅπου ἐφυλακίζοντο οἱ ἀντίπαλοι τοῦ καθεστώτος τῆς βασιλείας.

Ἡ 14η Ἰουλίου εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς ἐθνικῆς ἐορτῆς τῶν Γάλλων. Ἡ 29 Αὐγούστου 1789, ἡ ἡμέρα

Ροβεσπιέρος

της διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου, 21 Ἰανουαρίου 1793, ἡ ἡμέρα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΣΤ', ἡ 9η Θερμιδῶρ (Θερμιδῶρ ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ μηνὸς Ἰουλίου), ἡ ἡμέρα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ Ροβεσπιέρου, ὁ ὁποῖος ἦταν ὁ μεγαλύτερος ἐπαναστάτης.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ροβεσπιέρου ἡ ἐπανάστασις ἤρχισε νὰ φθίνη καὶ τὴν θέσιν τῶν ἐπαναστατικῶν ἐπιτροπῶν εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας, ἐπῆρε τὸ Διευθυντήριον, μία ἐπιτροπὴ πέντε μελῶν, ἡ ὁποία συνέχισε μὲ ὀλιγωτέραν διάθεσιν τὸ ἔργον τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἐπανάστασις διέπραξε πολλὰ ἐγκλήματα, διότι ἐξώντωσε ἀμειλίκτως τοὺς ἀντιπάλους τῆς μὲ μάλλον φαρισμὸν, ὥστε νὰ ὑπάρξουν καὶ πολλὰ ἀθῶα θύματα. Διεξήγαγε πολέμους νικηφόρους πρὸς τὰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι παρεκινουῦντο εἰς πολέμους κατὰ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τοὺς αὐτοεξορίστους Γάλλους εὐγενεῖς. Προέβη εἰς μεγάλας μεταρρυθμίσεις ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ ὑπεστήριξε τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Χαρακτηριστικὸν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως εἶναι ὅτι ἐπρωταγωνίστηκαν εἰς αὐτὴν οἱ νέοι. Ὁ Ροβεσπιέρος ὅταν ἀπέθανεν ἦτο 36 ἐτῶν, ὁ Δαντὼν 34, ὁ Σαιν - Ζυστ 27 καὶ ὁ μέσος ὅρος τῆς ἡλικίας τῶν μελῶν τῶν συνελεύσεων ἦτο περὶ τὰ 30 ἔτη. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἤσκησε τεραστίαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, διότι ἐδίδαξε τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ στερεωθῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν, λόγῳ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς ἀντιθέσεων.

Ὁ Μέγας Ναπολέων

Τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν Γαλίαν μετὰ τὸ Διευθυντήριον κατέλαβε ὁ στρατηγὸς Ναπολέων Βοναπάρτης. Ὁ Ναπολέων εἶναι μία ἀπὸ τὰς μεγαλύτερας φυσιογνωμίας τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Αἰάκιον τῆς Κορσικῆς τὸ 1769 καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν Γαλίαν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1799 ὅταν κατέλυσε τὸ Διευθυντήριον. Ὀλίγον ἀργότερον καὶ κατόπιν πολλῶν στρατιωτικῶν ἐπιτυχιῶν, ἐναντίον Ἀγγλῶν, Πρώσων, Αὐστριακῶν ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων εἰς ἡλικίαν 34 ἐτῶν. Αἱ κυριώτεραι μάχαι τὰς ὁποίας ἔδωκεν ὁ Ναπολέων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δράσεως του

ήσαν: μάχη του Μαρέγκο (1800), του Άουστερλιτς (1805), του Ούλμ (1805), της Ίένας (1805), μάχη του Μποροντίν (1812), μάχη της Λειψίας (1813) κατά την οποία ήττήθη, και τέλος ή μάχη του Βατερλώ (1815) κατά την οποία ήττήθη όριστικώς, παρητήθη του θρόνου του, παρεδόθη εις τους Άγγλους, από τους οποίους έξωρίσθη εις την νήσον του Άτλαντικού Άγίαν Έλένην, όπου και απέθανε τό 1821.

Ό Ναπολέων

Η ζωή και ή δράσις του Ναπολέοντος έχουν κάτι τό γοητευτικόν και ή περίοδος της δράσεώς του, ή οποία συνετάραξε τον κόσμον ήτο πλήρης περιπετειών, ήρωϊσμών και αυτοθυσίας. Ό Ναπολέων ήτο άτομον λίαν ύψηλης εϋφυίας, με μεγάλην τόλμην, άπέραντον μνήμην και γόνιμον φαντασίαν, αλλά και άπεριόριστον φιλοδοξίαν. Η ήττα του εις τό Βατερλώ ειχεν ως συνέπειαν την επάνοδον εις την Γαλλίαν πολλών εϋγενών, ως και του βασιλικού σίκου.

Εϋθως μετά τό τέλος των ναπολεοντείων πολέμων, συνήλθον εις την Βιέννην οι αντιπρόσωποι των κρατών της Εϋρώπης, νά άποφασίσουν περί του μέλλοντος αυτής. Τό συνέδριον της Βιέννης συνήλθεν εις δύο περιόδους (1814-1815) και χαρακτηριστικόν του ήτο ή μεγάλη τάσις προς τους χορούς εκείνων που μετείχον των έργασιών του, αφού ό ταραχοποιός της Εϋρώπης Ναπολέων ειχεν εκλείψει από την σκηνήν της ιστορίας. Όμως οι φιλελεύθεροι ιδέαι της γαλλικής επανάστασεως ειχον διαδοθή και τούτο άπετέλει κίνδυνον μέγαν διά τάς πολυεθνικάς αυτοκρατορίας της Εϋρώπης, όπως ή Ρωσία και ή Αϋστρία. Διά τούτο ό Τσάρος της Ρωσίας Άλέξανδρος Α΄ συνέλαβεν την ιδέαν της «ίερās συμμαχίας», την οποίαν άπετέλουν οι μεγάλαι δυνάμεις της Εϋρώπης, και ή οποία ειχεν ως σκοπόν νά καταπνίξη

κάθε φιλελεύθερον κίνημα μέσα εις τήν Ευρώπην, Παρά ταῦτα αἱ ιδέαι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐκαρποφόρησαν, τὰ φιλελεύθερα κινήματα δὲν ἀπετράπησαν καὶ οἱ ὑπόδουλοι λαοὶ ἤρχισαν νὰ ἀγωνίζωνται διὰ τὴν ἐλευθερίαν των.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Οἱ χρόνοι τῆς Τουρκοκρατίας

Ὅταν τὴν 29ην Μαΐου 1453 ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία τοῦ Βυζαντίου ἐπιπτεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, εἰσῆρχετο εἰς μίαν περίοδον δουλείας, ἡ ὁποία εἶχεν ὀλεθρίας συνεπειάς διὰ τὴν μοῖραν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἀπὸ τὴν μακρὰν νύκτα τῆς δουλείας καὶ τὰς συνεπείας τῆς δυσκόλως θὰ ἀνελάμβανε ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ, διότι οἱ Ἕλληγες ἐμειώθησαν ἀριθμητικῶς, ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς παρήκμασε, κατεστράφη ὁ φυσικὸς πλοῦτος τῆς χώρας, κατεστράφησαν ἐπίσης πολλὰ μνημεῖα τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος τῆς Ἑλλάδος. Παρὰ τὰ δεινὰ τὰ ὅποια ὑπέστη ὁ Ἑλληνισμὸς, κατώρθωσε νὰ κρατήσῃ ἄσβεστον ἔστω καὶ μὲ ὑποτρέμον φῶς τὴν φλόγα τῆς ἑλληνικότητος, τὴν πνευματικὴν του ιδιοσυστασίαν, τὴν παράδοσιν καὶ τὴν πίστιν ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα ἀναστάσεως.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀλώσεως πολλοὶ Ἕλληγες διὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν κίνδυνον κατέφυγον διὰ τὴν δύσιν καὶ κυρίως τὴν Ἰταλίαν. Ἐκεῖ μετέφερον τὰς γνώσεις, τὴν σοφίαν των, συγγράμματα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ κατέστησαν οὕτω παράγοντες τῆς ἀνθίσεως τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν δύσιν. Τὸν ρόλον τῶν Ἑλλήνων λογίων διὰ τὴν ἀνθισιν τοῦ πολιτισμοῦ εἰς δύσιν τονίζει ἰδιαιτέρως ὁ μεγάλος Γερμανὸς φιλόσοφος Ἐγκελος. Οἱ σπουδαιότεροι ἐκ τῶν Ἑλλήνων λογίων ἦσαν ὁ Μανουήλ Χρυσολωρᾶς, ὁ Ἰωάννης Χρυσολωρᾶς, ὁ Κων)νος Λάσκαρις, ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς (Πλήθων) καὶ ὁ καρδινάλιος Βησσαρίων. Οἱ δύο τελευταῖοι ἦσαν ἰδιαιτέρως ἀξιόλογοι. Ὁ Βησσαρίων δὲ ὡς καρδινάλιος, ἀξιωματοῦχος δηλ. τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας προσεπάθησε νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Εὐρωπαίους κατὰ τῶν Τούρκων προκειμένου νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων.

Οι Έλληνες υπό τους Τούρκους

Όταν ο Μωάμεθ ο πορθητής κατέλαβεν τήν Κων/πολιν, έπειδή έγνώριζε ότι οι Τούρκοι, λαός κυρίως πολεμικός, δέν θά ήδύναντο νά ανταποκριθούν εις τάς άπαιτήσεις τής όργανώσεως του μεγάλου κράτους, και έπειδή οι Τούρκοι δέν ήσαν τεχνίται, έμποροι κ.λ.π. άπεφάσισε διά νά αξιοποιήση έπωφελώς τούς Έλληνες, νά τους παραχωρήση ώρισμένα προνόμια. Διά τούς λόγους αυτούς παρεχώρησε εις τούς Έλληνες θρησκευτικήν έλευθερίαν, και έλευθερίαν γλώσσης. Έδωσε εις τόν όρθόδοξον κλήρον προστασίαν και τόν εκήρυξε άπαραβίαστον έναντι των αυθαιρεσιών των Όθωμανών, και τό σημαντικώτερον άνεγνώρισε εις τόν κλήρον τόν φυσικόν ήγέτην του έλληνικού στοιχείου έντός τής Όθωμανικής αυτοκρατορίας, εις όλα τά θέματα πολιτικά, θρησκευτικά και δικαστικά. Άνεγνωρίσθη δηλ. τό δικαίωμα νά αποφασίζη επί των πολιτικών υποθέσεων των Έλλήνων, έγένετο ό δικαστής και ό διαιτητής των υποθέσεων που άφορούσαν τούς Έλληνες. Ο Μωάμεθ παρεχώρησε εις τούς Έλληνες τό δικαίωμα τής τοπικής αυτοδιοικήσεως ταύτην είχον οι δημογεροντες ή προεστοί, (πρόκριτοι, κοτζαμπάσηδες).

Η αυτοδιοίκησης των Ελλήνων

Ο θεσμός τής τοπικής αυτοδιοικήσεως των Ελλήνων προϋπήρχε τής άλώσεως τής Κων/πόλεως. Ένεφανίσθη κατά τήν περίοδον τής δυναστείας των Μακεδόνων, ως άποτέλεσμα τής έξασθενήσεως τής κεντρικής έξουσίας, διατηρήθη δέ και κατά τήν περίοδον τής τουρκοκρατίας, διότι αυτή ήτο ή πολιτική του Μωάμεθ. Άλλωστε οι Τούρκοι δέν ένδιαφέροντο διά τόν ιδιωτικόν βίον των υποδοούλων λαών, τό μόνον τό όποιον τούς ένδιέφερον ήτο ή είσπραξις των φόρων. Τό κοινοτικό σύστημα των Ελλήνων δέν παρουσίαζεν όμοιομορφίαν κι οι προϊστάμενοι των κοινοτήτων άλλοτε εκλέγονται από τούς Έλληνες, άλλοτε διορίζονται από τούς Τούρκους. Αί κοινότητες είχον τήν υποχρέωσιν νά εισπράτουν τούς φόρους, είχον καθήκοντα υγειονομικά, επέβλεπον τήν άγροτικήν ασφάλεια τήν κοινωνικήν πρόνοιαν, είχον καθήκοντα εκπαιδευσεως, (όσάκις οι Τούρκοι τό επέτρεπον). Πάντα ταύτα έπετέλουν αί κοινότητες με τήν σύμπρα-

ξιν τῆς ἐκκλησίας. Ἡ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ἦτο πολὺ λιτὴ, αἱ κοινωνικαὶ τάξεις εἶχον ἐκλείψει καὶ τὴν ἡγεσίαν τῶν Ἑλλήνων ἀπετέλουν οἱ κληρικοί. Τὸ σημαντικώτερον πρόσωπον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τότε, ἦτο ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κων/πόλεως. Ὁ πρῶτος πατριάρχης μετὰ τὴν ἄλωσιν ἔγινεν ὁ Γεώργιος Σχολάριος - Γεννάδιος πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Μωάμεθ ἔκαμε μεγάλας τιμὰς. Συγχρόνως διὰ διατάγματος καθώρισε τὰς δικαιοδοσίας τοῦ πατριαρχείου, αἱ ὁποῖαι ἦσαν θρησκευτικαὶ καὶ πολιτικά. Θρησκευτικὰ καθήκοντα τοῦ πατριάρχου ἦσαν: ἡ ἐποπτεία ἐπὶ τῶν ἀνωτέρου βαθμοῦ κληρικῶν, ὁ διορισμὸς καὶ ἡ μετάθεσις ἀνωτέρων κληρικῶν, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν πειθαρχικῶν κανόνων. Ἀκόμη ἡ Ὑψηλὴ πύλη δὲν ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ κληρικούς χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πατριάρχου.

Εἶχεν ἐπίσης ὁ πατριάρχης τὴν φροντίδα ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἑλλήνων, δικαιοδοσίαν ἐπὶ γάμων, διαζυγίων, ἐπιτροπειῶν ἀνηλίκων, κληρονομιῶν, κ.λ.π. Ἦτο ἐπίσης ὁ πατριάρχης ἀπηλλαγμένος πάσης φορολογίας. Τὰ δικαιώματα τοῦ πατριάρχου εἶχεν ἐπίσης καὶ κάθε ἐπίσκοπος εἰς τὴν περιφέρειάν του. Τὸ πατριαρχεῖον καθ' ἄλλην τὴν διάρκειαν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἔπαιξε σημαντικώτατον ρόλον, διατήρησε εἰς καιροὺς χαλεποὺς τὴν λαμπάδα τῆς ἑλληνικότητος, ἐνίσχυσε καὶ ἐνεθάρρυνε τὸν ἑλληνικὸν λαόν.

Πατριάρχαι ἐθυσίασαν τὴν ζωὴν των χάριν τοῦ δουλωμένου γένους. Ἐπειδὴ ὁ πατριάρχης ἦτο ὁ θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ ἔθνους κατὰ τὴν περίοδον τῆς δουλείας, ἐδόθη εἰς αὐτὸν ὁ τίτλος τοῦ ἐθνάρχου.

Φαναριῶται

Φαναριῶται ὀνομάζονται οἱ Ἕλληνες τῆς συνοικίας τοῦ Φαναρίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅπου εὐρίσκεται καὶ τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον. Εἰς τὴν συνοικίαν αὐτὴν κατοικοῦν αἱ ἐπιφανέστεραι οἰκογένειαι τῶν Ἑλλήνων. Οἱ φαναριῶται μὲ τὴν μόρφωσίν των, τὴν γλωσσομάθειάν των, τὴν δραστηριότητά των, κατέστησαν σημαντικὸς παράγων ἐντὸς τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Πολλοὶ ἀνεδείχθησαν ἀνώτατοι ἀξιωματοῦχοι τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ὅπως μεγάλοι διερμηνεῖς τῆς Ὑψηλῆς πύλης, κρατικοὶ ὑπάλληλοι, ὁποδᾶ-

ροι δηλ. ήγεμόνες τών παραδουναβίων ήγεμονιών, ακόμη και ύ-
πουργοί, έπως ό Καραθεοθωρή, όστις διετέλεσε ύπουργός τών Έ-
ξωτερικών τής Όθωμανικής αυτοκρατορίας. Οί Φαναριώται προσέ-
φεραν επίσης πολλές ύπηρεσίας εις τήν ύπόθεσιν του ύποδούλου
Έλληνισμού, και εις τόν άγώνα τής επανάστασεως και κατόπιν εις
τά πρώτα θήματα του ανεξαρτήτου κράτους έπαιξαν σημαντικόν
ρόλον.

Οικονομική και πνευματική ζωή τών Έλλήνων έντός τής Τουρκικής αυτοκρατορίας

Κατά τά πρώτα έκαστον έτη από τής άλώσεως τής Κων) πόλεως
ή οικονομική ζωή τών Έλλήνων ήτο πολύ περιωρισμένη. Κατά τόν
16ον αιώνα έσημειώθη άνθησις τής οικονομικής δραστηριότητος
και ή οικονομία του κυρίως έλληνικού χώρου από καθαρώς γεωρ-
γική και κτηνοτροφική μετετρέπη εις έμπορικήν και βιοτεχνικήν.
Όρισμένοι πόλεις, έπως ή Χίος, τά Ιωάννινα, ή Τρίπολις, ή "Αρ-
τα, ή Χαλκίς, ή Καστοριά, τó Μοναστήριον, ή Θεσσαλονίκη, αί Σέρ-
ραι, ή Πάτρα, κ.λ.π. ήρχισαν νά άνθοϋν οικονομικώς. Τά Μαδε-
μοχώρια τής Χαλκιδικής ήνώθησαν εις μίαν οικονομικήν κοινότη-
τα, ή όποία έξεμεταλλεύετο μεταλλευτικά προϊόντα, έπέτυχαν μά-
λιστα και μίαν μορφήν ανεξαρτησίας από τούς κατακτητάς.

Κατά τόν 17ον και 18ον αιώνα οί Έλληνες επεκτείνουν τήν
έμπορικήν των δραστηριότητα πρós τήν Βαλκανικήν και τήν Εϋ-
ρώπην και παραλλήλως οργανώνουν περισσότερον τήν βιοτεχνίαν
των. Είς τά Άμπελάκια τής περιοχής του Όλύμπου οργανούται
πρότυπος συνεργατική έκμετάλλευσις τών νημάτων τά όποια πω-
λούνται εις τήν κεντρικήν Εϋρώπην. Τά 24 χωρία του Πηλίου έ-
νοϋνται επίσης συνεργατικώς και κατασκευάζουν μεταξωτά είδη και
μάλλινα σκεπάσματα. Παραλλήλως πρós τήν ναυτιλίαν και τó έμπό-
ριον ήνήθησεν ή έμπορική ναυτιλία, ιδίως μετά τόν Ρωσοτουρκικόν
πόλεμον του 1778 - 1783, τήν Γαλλικήν επανάστασιν και τούς Να-
πολεοντείους πολέμους. Τά μεγαλύτερα ναυτιλιακά κέντρα είναι ή
"Υδρα, αί Σπέτσαι, τά Ψαρά, τó Γαλαξειδι, τó Τρίκκερι. Ό στό-
λος τών νήσων αυτών έπαιξεν μεγάλον ρόλον εις τόν άγώνα τής
επανάστασεως. Οί Έλληνες γενικώς έπέδειξαν μεγάλας ναυτικές

ικανότητας και τὰ μικρὰ ναυτικά νησιά απέκτησαν μεγάλη πλούτη.

Ἡ οικονομική δραστηριότης τῶν Ἑλλήνων ἔξω τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, τὰ δεινὰ τῆς δουλείας, πολλοὺς ὤθησαν νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος εἰς χώρας τῆς Εὐρώπης, ὅπου ἀνέπτυξαν μεγάλην οικονομικήν καὶ πνευματικὴν δραστηριότητα.

Αἱ πόλεις τῆς Εὐρώπης εἰς τὰς ὁποίας ὑπῆρχον ἀνθοῦσαι ἑλληνικαὶ κοινότητες, ἦσαν ἡ Βιέννη, ἡ Τεργέστη, ἡ Ὀδησσός, τὸ Βουκουρέστιον, τὸ Ἰάσιον, τὸ Λιθόρνον, ἡ Νεάπολις, ἡ Βουδαπέστη, ἡ Μασσαλία, τὸ Παρίσι.

Παρ' ὅτι ὁ κατακτητὴς ἀπηγόρευσε τὴν λειτουργίαν ἑλληνικῶν σχολείων εἰς παρὰ πολλὰς περιπτώσεις, ἐν τούτοις ἡ ἔμφυτος τάσις τοῦ Ἑλλήνος πρὸς τὰς πνευματικὰς ἐνασχολήσεις, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν τῶν κρυφῶν σχολείων, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰς πόλεις οἱ Ἕλληνες ἐπέτυχον μὲ διαφόρους τρόπους νὰ ἰδρῦσουν σχολεῖα, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπέκτησαν καὶ ἐξαιρετικὴν φήμην.

Ἡ Εὐαγγελικὴ σχολὴ Σμύρνης, ἡ Μαρουσαία σχολὴ Ἰωαννίνων, ἡ Ἀθωνιάς σχολὴ τοῦ Ἁγίου ὄρους, ἡ μεγάλη τοῦ γένους σχολὴ εἰς τὴν Κων πολιν, τὰ σχολεῖα τῶν Κυθωνιῶν, τῆς Μοσχολέως, τῆς Πάτμου, τῆς Σίφνου, τῆς Ζαγοράς, τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Χίου, τῆς Δημητσάνας. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος ἀνεδείχθησαν ἐπιφανεῖς ἄνθρωποι εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, οἱ ὁποῖοι συνέβαλον τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀφύπνισιν τῆς συνειδήσεως τοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Τούτους ὀνομάζομεν διδασκάλους τοῦ γένους. Οἱ σπουδαιότεροι διδάσκαλοι τοῦ γένους ἦσαν ὁ Ἠλίας Μηνιάτης, ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, ὁ Κύριλλος Λούκαρης, ὁ Ἄνθιμος Γαζής, ὁ Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης, ὁ Γρηγόριος Κωνσταντάς, ὁ Ἰωάν. Καρατζᾶς, ὁ Γεώργιος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ὁ Κων νος Κούμας, ὁ Βενιαμὴν Λέσβιος, ὁ Ἀναστάσιος Γόρδιος, ὁ Ἀδαμάντιος Κοραΐς, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ σημαντικώτερος ἐξ ὧν κ.ἄ.

Παραλλήλως ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ἀναπτύσσεται νέας μορφῆς πνευματικὴ δημιουργία, τὰ δημοτικὰ τραγούδια (κλέφτικα, μοιρολόγια κ.λ.π.), παραδόσεις διὰ τὴν φυλὴν, τὴν μοῖρα τῆς, καὶ λογοτεχνία ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, ὅπως τὸ κρητικὸν θέατρον.

Παιδομάζωμα

Οί Τούρκοι έφέροντο πρὸς τοὺς Ἕλληνας κατὰ τρόπον ἐλάχιστα ἀνθρωπιστικὸν καὶ πολλάκις τοὺς ἐστέρησαν καὶ ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα προσωπικά των δικαιώματα. Τοὺς ἐπέβαλον βαρυτάτους φόρους καὶ ὑπεχρέωνον αὐτοὺς νὰ φέρονται πρὸς τοὺς Τούρκους δουλικῶς, τοὺς ἀπεκάλουν ραγιαῖδες, καὶ πολλάκις ὑπῆρξαν περιπτώσεις διαισθητῶν εἰς θάρος τῶν Ἑλλήνων. Ἡ χειροτέρα ἔκφρασις τῆς τυραννίας τῶν Τούρκων εἰς θάρος τῶν Ἑλλήνων ἦτο τὸ παιδομάζωμα. Τὸ παιδομάζωμα ἦτο ἡ ἄρπαγὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν ἡλικίας συνήθως κάτω τῶν ἐννέα ἐτῶν, τὰ ὅποια ἐστέλλοντο εἰς τὰ στρατόπεδα τῶν Τούρκων διὰ νὰ διαπαιδαγωγηθοῦν ὡς Τούρκοι, νὰ λησμονήσουν τὴν οἰκογένειάν των, τὴν πατρίδα των, νὰ μισοῦν τοὺς Ἕλληνας. Ἐξεπαιδεύοντο εἰς τὰ ὄπλα καὶ ἐνετάσσοντο εἰς τὰ τάγματα τῶν γενιτσάρων, τὰ ὅποια ἀπετέλουν ἐκλεκτὸν τμημα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Τὰ τάγματα τῶν γενιτσάρων ἰδρύθησαν τὸν 14ον αἰῶνα ἀπὸ τὸν μέγαν Βεζύρηγν Καρά - Χαλήλ Τζεγντερλή καὶ ἀπέβησαν σὺν τῷ χρόνῳ σημαντικὸς παράγων τῆς ζωῆς εἰς τὴν Τουρκίαν.

Ἄρματωλοι καὶ κλέφται

Ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ὑπέφερον ἐκ τῆς τουρκικῆς αὐθαιρεσίας καὶ κακοδιοικήσεως, πολλοὶ μὲ γενναῖον φρόνημα μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνεχθοῦν τὴν συμπεριφορὰν τῶν Τούρκων ἀνῆρχοντο εἰς τὰ ὄρη καὶ συνεκρότουσαν ἐλεύθερα σώματα ὀρεισιῶν πολεμιστῶν, οἱ ὅποιοι ἐπετίθεντο κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ ἐνίοτε κατὰ τῶν προυχόντων χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν σ' αὐτοὺς ὑποπτοί, ὅτι συνεργάζοντο μὲ τοὺς Τούρκους. Οἱ πολεμισταὶ αὐτοὶ τῶν βουνῶν ὀνομάσθησαν κλέφται. Τὸ ὄνομα κλέφτης εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν εἶχεν ἀτιμητικὴν σημασίαν, καθ' ὅσον ὁ ἀγὼν τῶν πολεμιστῶν αὐτῶν εἶχεν κυρίως ἐθνικὸν σκοπόν. Οἱ κλέφται ἔζων συνήθως εἰς τὰ λημέρια. Κλέφτικα λημέρια ὑπῆρχον εἰς τὸν Ὀλυμπον, τὰ Ἄγραφα, τὰ Χάσια, τὰ βουνὰ τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, (Παρνασσός, Γκιώνα), τὰ βουνὰ τῆς Πελοποννήσου (ἔπου περίφημος οἰκογένεια κλεφτῶν ἦσαν οἱ Κολοκοτρωναῖοι). Οἱ Κλέφται ἔζων ζωὴν τραχυτάτην καὶ λιτὴν, ἐπεδίδοντο εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ

σώματος έτέλουν άγώνας άθλητικούς και σκοπευτικούς και έσυνήθιζον εις τήν στέρησιν και τās κακουχίας, παροιμιώδης δέ ύπῆρξεν ή περιφρόνησίς των πρὸς τὸν θάνατον. Έπειδὴ οἱ Τούρκοι δὲν ἠδύναντο νά καταβάλλουν τοὺς κλέφτας, συνεχρότησαν ειδικά σώματα διὰ τήν τήρησιν τῆς τάξεως και ασφαλείας ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Οἱ ἄνδρες τῶν σωμάτων αὐτῶν πού οἱ Τούρκοι συνεχρότησαν διὰ νά καταβάλλουν τοὺς κλέφτας ὠνομάσθησαν «ἀρματωλοί». Ἄλλὰ οἱ ἀρματωλοὶ ἐπειδὴ συχνότατα ἦ ἦσαν προηγουμένως κλέφται ἢ ἐγίνοντο κατόπιν ἐκεῖνοι κλέφται, συνέθη ὥστε ἀρματωλοὶ και κλέφται νά συνεργάζονται συχνότατα. Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀρματωλοὶ και κλέφται ἀναφέρονται ὁμοῦ. Και οἱ ἀρματωλοὶ και οἱ κλέφται, ἐνῶ εις τήν ἀρχὴν εἶχον διαφορετικὴν ἀποστολήν, κατέληξαν νά προσφέρουν κοινὰς ὑπηρεσίας εις τὸ ὑπόδουλον γένος, διότι συχνότατα ἀνεκούφιζον τοὺς βασανιζομένους ἀπὸ τήν τουρκικὴν τυραννίαν ὁμοεθνεῖς. Οἱ ἀρματωλοὶ και οἱ κλέφται ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων τῶν Ἑλλήνων πού ἔδρασαν κατὰ τῶν Τούρκων κατὰ τήν ἔθνεγερσίαν, και ἐνεσάρκωσαν ἐπὶ αἰῶνας τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τοῦ κατακτητοῦ.

Έκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀδιάκοπους ἀγώνας τῶν κλεφτῶν κατὰ τῶν Τούρκων τῶν ὁποίων ὁ σκοπὸς περιωρίζετο εις τήν ἐξασφάλισιν τῆς προσωπικῆς των αὐτονομίας, οἱ Ἑλληγες ἔκαμαν ἐπαναστάσεις κατὰ καιροὺς μὲ σκοπὸν τήν ἔλευθερίαν των.

Οἱ ἐπαναστατικοὶ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων

Οἱ Ἑλληγες ποτὲ δὲν ἔπαυσαν νά πιστεύουν ὅτι ἡ ἄλωσις τῆς πόλεως δὲν ἦτο ὀριστικὴ και ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα κατὰ τήν ὁποίαν θὰ γνωρίσουν και πάλιν τήν ἔλευθερίαν των και τήν δόξαν.

Και οἱ προσπάθειαι πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἦσαν συνεχεῖς. Ἀναφέρονται τριάντα ἐπαναστάσεις ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τοῦ 1821. Αἱ σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν ἦσαν:

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Διονυσίου Τρίκκης

Ὁ Διονύσιος, φλογερὸς πατριώτης, ἦτο ἐπίσκοπος Λαρίσης, ἀλλ' ἐπειδὴ διέμενεν εις Τρίκκαλα ὠνομάσθη ἐπίσκοπος Τρίκκης.

Τὸ 1600 ἐπαναστάτησεν, ἀλλὰ τὸ κίνημά του, παρ' ὅτι τὸ προετοίμαζε ἀπὸ καιρὸν, ἀπέτυχεν. Οἱ Τούρκοι προέβησαν εἰς σφαγὰς, ὁ Διονύσιος ἔφυγεν ἀπὸ τῆν Ἑλλάδα.

Τὸ 1611 ἐπανῆλθε καὶ ἐξήγειρε τὸν πληθυσμὸν τῆς περιοχῆς Ἰωαννίνων, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς καὶ πάλιν. Ὁ Διονύσιος συνελήφθη καὶ ἀπέθανεν μαρτυρικὸν θάνατον.

Ὁ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1769-1774, ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1770, τὰ ὀρλωφικὰ

Τὸ 1769 ἐξερράγη ὁ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος καὶ ἡ Αἰκατερίνη Β' αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας ἔστειλε εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Γ. Παπάζωγλιν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Γρ. καὶ Ἀλεξ. Ὁρλώφ νὰ ἐξεγείρουν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Ἕλληνας, προκειμένου νὰ προκαληθῆ ἀντιπερισπασμὸς εἰς θάρος τῶν Τούρκων. Οἱ Ἕλληνες ἐνθουσιασθέντες ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς ρωσικῆς βοήθειας, ἐπαναστάτησαν. Ἐπαναστατικὰ κινήματα ἐσημειώθησαν εἰς Εὐρυτανίαν, Θεσσαλίαν, Στερεάν, Σφακιά τῆς Κρήτης καὶ Πελοπόννησον.

Ἀλλὰ ἡ ἐπιχείρησις τῶν Ὁρλώφ εἰς τὴν Ἑλλάδα κακῶς σχεδιασμένη ἀπέτυχεν καὶ οἱ Τούρκοι κατέπνιξαν μὲ μεγάλην σκληρότητα τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα. Ἡ ἑλληνικὴ ὑπαιθρος ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς, καὶ ὅταν τὸ 1774 ἔληξεν ὁ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρτζῆ οἱ Τούρκοι ἐπήρσαν ὅτι εἶχον καταλάβει οἱ Ρῶσοι. Ἐκτοτε ὅμως ἡ Ρωσία ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς τοὺς Ὁρθοδόξους τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐπετράπη ἡ ἐλευθέρη ναυσιπλοῖα τῶν ὑπὸ ρωσικὴν σημαίαν πλοίων ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου πρὸς τὴν Μεσόγειον. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ὑπὸ ρωσικὴν σημαίαν διήρχοντο ἐλευθέρως καὶ οὕτω ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία ἐγνώρισε μεγάλην ἀνθῆσιν. Τὰ γεγονότα τοῦ ξεσηκωμοῦ τῶν Ἑλλήνων ὀνομάζονται Ὁρλωφικὰ διότι ἐπρωταγωνίστηκαν σ' αὐτὰ οἱ ἀδελφοὶ Ὁρλώφ.

Λάμπρος Κατσώνης

Τρίτη σημαντικὴ προσπάθεια τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἤτο ὁ ἀγὼν τοῦ Λάμπρου Κατσώνη περιφήμου ναυμάχου

ἀπὸ τὴν Λειβαδειά. Ἐπειδὴ ἡ Αἰκατερίνη ἐπέμενε εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τῆς διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐδαφῶν ποῦ ἄλλοτε ἀνήκον εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, ἐξεργάγη τὸ 1788 ὁ νέος ρωσοτουρκικὸς πόλεμος. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ πολέμου αὐτοῦ ὁ Λάμπρος Κατσώνης, ὁ ὁποῖος ὑπηρετεῖ εἰς τὸ ρωσικὸν ναυτικὸν ἀπέπλευσε ἀπὸ τὴν Τεργέστην μὲ κατεύθυνσιν τὴν Ἑλλάδα καὶ κατεναυμάχησε ἐπανειλημμένως τὸν τουρκικὸν στόλον. Τελικῶς ὅμως λόγῳ τῆς ἀνισότητος τῶν δυνάμεων ἠττήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ, ἀφοῦ ἤδη ἡ Αἰκατερίνη ἔκλεισε μὲ τὴν Τουρκίαν τὴν συνθήκην τοῦ Ἰασίου (1792) καὶ οὕτω ἔληξεν ὁ πόλεμος.

Ρήγας Φεραῖος

Σημαντικὴν προσπάθειαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ δούλου γένους κατέβαλεν ὁ ἐκ Βελεστίνου τῆς Θεσσαλίας καταγόμενος φλογερὸς πατριώτης Ρήγας Βελεστινλῆς ἢ Φεραῖος. Οὗτος ἐγεννήθη τὸ 1757 ἐσπούδασε εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ζαγοράς καὶ ἀργότερα μετέβη εἰς Κων)πολιν καὶ ἀκολούθως εἰς τὴν Βλαχίαν ὅπου ἐγένετο

γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀρχίζει τὴν προσπάθειάν του διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰργάζετο μὲ ἐνθέρμον ζῆλον. Ἀργότερα ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου εὕρισκετο μεγάλη ἑλληνικὴ παροικία καὶ ἐκεῖ ἤρχισε νὰ ἐκτυπῶνῃ τὰ ἔργα του, τὰ ὁποῖα ἀπέδλεπον εἰς τὸ νὰ μορφώσουν τοὺς Ἑλληνας καὶ κυρίως νὰ τοὺς ἐνθαρρύνουν. Ἐτύπωσε εἰς τὴν Βιέννην τὰ ἐπαναστατικὰ φυλλάδια καὶ τὸν Χάρτην (χάρτην) τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Μεγάλην ἐπίδρασι εἰς τὰς ψυχὰς

Ρήγας ὁ Φεραῖος.

τῶν Ἑλλήνων εἶχεν ὁ θούριος τοῦ Ρήγγα, ὁ ὁποῖος μετεδίδοτο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, ἀνεπτέρωνε τὴν ἐλπίδα καὶ ἐθέρμαινε τὴν πίστιν. (Ὡς πότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν στὰ στενά μονάχοι σὰ λιοντάρια στοὺς θράχους, στὰ θουνά...).

*Ἄλλα ἔργα τοῦ Ρήγγα Φεραίου εἶναι I) Ἡ πολιτικὴ διοίκηση τῶν κατοίκων τῆς Ρούμελης, τῆς Ἀσίας, τῶν νήσων τῆς Μεσογείου, καὶ τῆς Βλαχομπογδανίας. II) Σύνταγμα τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. III) Μεταφράσεις ξένων λογοτεχνικῶν ἔργων κ.λ.π. Ὁ Ρήγγας ἐπιθυμοῦσε νὰ παρακινήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐξέγερσιν καὶ κατὰ πρῶτον τὴν Μάνην. Ἀπεφάσισε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1797 νὰ μεταβῇ εἰς Τεργέστην καὶ ἀπὸ κεῖ νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶχεν ἐπίσης σκοπὸν νὰ συναντήσῃ τὸν στρατηγὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτην, ὁ ὁποῖος κατόπιν διαταγῆς τοῦ Διευθυντηρίου κατέλαβε τὴν Ἰταλίαν, προκειμένου νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειάν του. Πρὶν μεταβῆ ὁ ἴδιος εἰς Τεργέστην ἀπέστειλεν ἐκεῖ, εἰς τὸν συναγωνιστὴν καὶ ἠμοσιδεάτην τοῦ Ἀντωνίου Κορωνιῶν κιβώτια τὰ ὁποῖα περιεῖχαν ἐπαναστατικὰ ἔγγραφα. Ὁ Κορωνιῶς ἀπουσίαζεν καὶ τὰ κιβώτια ἔλαθεν ὁ μεγαλέμπορος Δημήτριος Οἰκονόμου εἰς τὸ κατάστημα τοῦ ὁποῖου εἰργάζετο ὁ Κορωνιῶς. Ὁ Οἰκονόμου ἐπρόδωσε τὸ πράγμα εἰς τὸν νομάρχην τῆς Τεργέστης καὶ ἡ αὐστριακὴ ἀστυνομία συνέλαβε τὸν Ρήγγαν μαζί μὲ ἑπτὰ συνεργάτας του.

Μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι ἐτοιμαζὸν ἐπανάστασιν εἰς φιλικὴν πρὸς τὴν Αὐστρίαν χώραν, ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις τοὺς παρέδωσε εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου, ὁ ὁποῖος, ὡς λέγεται, τοὺς ἐπνίξε εἰς τὸν Δούναβιν. Ἔτσι ἀπέθανε ὁ Ρήγγας Φεραίος μὲ τοὺς ἑπτὰ συντρόφους του. Ἐθυσίασε τὴν ζωὴν του διὰ τὴν πατρίδα ἀφοῦ ἔσπειρε ἀρκετὸν σπέρρον διὰ τὴν μελλοντικὴν ἀνάστασιν.

Οἱ ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν

Οἱ Σουλιῶται ἦσαν κάτοικοι τῶν ὀρέων τῆς νοτίου Ἡπείρου, ἐγκατεστημένοι ἐκεῖ ἀπὸ τὸν 17ον αἰῶνα. Ἦσαν κτηνοτρόφοι, γεωργοὶ καὶ φοβεροὶ πολεμισταὶ μὲ ὑψηλότατον φρόνημα καὶ ἀνεπτυγμένον εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τὸ αἰσθημα τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀξιοσπουδαίας. Ἐπλήρωνον μικρὸν φόρον εἰς τοὺς Τούρκους ἀλλὰ φορολογοῦσαν οἱ ἴδιοι τὰ χωρῖα τῶν λεγομένων Παρασουλιωτῶν

Τὰ χωρία των ἦσαν τέσσαρα: Τὸ Σούλι, ἡ Κιάφα, ἡ Σαμονίθα καὶ τὸ Ἀδαρίκιον. Περίφημοι εἶναι οἱ ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἀπὸ τοὺς πλέον ἀδίστακτους καὶ πανούργους ἀνθρώπους ποὺ ἀναφέρει ἡ νεώτερα ἱστορία εἶχεν κατορθῶσει νὰ γίνῃ πασᾶς τῶν Τρικάλων καὶ ἀκολούθως πλαστογραφήσας σουλτανικὸν φερμάνιον ἐγένεν πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων. Κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς χεῖρας του ἀρκετὴν δύναμιν καὶ νὰ συγκροτήσῃ ἰδικόν του στρατόν, μὲ τὸν ὁποῖον προσπαθοῦσε νὰ συγκροτήσῃ ἰδικόν του κράτος, ἀμφισβητῶν τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου, πράγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμαν καὶ ἄλλοι πασᾶδες ἐπωφελοῦμενοι τῆς παρακμῆς τῆς Τουρκικῆς αυτοκρατορίας, ὅπως π.χ. ὁ πασᾶς Πασβάνογλου τοῦ Βιδινίου καὶ ὁ Μωχάμετ Ἄλυ τῆς Αἰγύπτου.

Ὁ Ἀλῆς ἐπειδὴ ἐθεώρει τοὺς Σουλιώτας ὡς ἐμπόδιον τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας του εἰς τὴν Ἠπειρον, ἐπεχείρησε νὰ τοὺς ὑποτάξῃ. Ἡ πρώτη προσπάθεια τοῦ Ἀλῆ ἐναντίον τῶν Σουλιωτῶν ἐγένετο τὸ 1791 ἀλλὰ ἀπέτυχε. Τὸ 1792 ἐπεχείρησε νέαν ἔφοδον κατὰ τοῦ Σουλίου ἀλλ' οἱ Σουλιῶται μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Γεωργ. Μπότσαρη καὶ Λ. Τζαβέλλαν ἀπέκρουσαν τοὺς ἐπιτιθεμένους Τουρκαλθανοὺς τοῦ Ἀλῆ. Τρίτη προσπάθεια τοῦ Ἀλῆ τὸ 1800 ἀπέτυχε καὶ πάλιν. Ἀπέκλεισε τότε τὸ Σούλι ἐπὶ τριετίαν (1800 - 1803) μὲ 10.000 στρατιώτας. Αἱ ἐπιθέσεις τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τὸν συνεχῆ ἀποκλεισμόν ἀπετύγγαλον. Τελικῶς οἱ Τουρκαλθανοὶ ὀδηγηθέντες, κατόπιν προδοσίας ἀπὸ ἐλάχιστα γνωστά μονοπάτια, εἰσέβαλον εἰς τὸ Σούλι. Παρὰ ταῦτα οἱ Σουλιῶται συνέχισαν τὸν ἀγῶνα εἰς τὸ Κούγκι καὶ ἀπέκρουσαν κάθε ἐπίθεσιν.

Τελικῶς ἐσυνθηκολόγησαν καὶ συνεφώνησαν νὰ ἀποχωρήσουν διηρημένοι εἰς τρία σώματα. Αὐτὸ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ἀλῆ νὰ παραβῆ τὴν συμφωνίαν καὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Σουλιωτῶν οἱ ὁποῖοι ἀποχωροῦσαν. Κατὰ τὴν ἀποχώρησιν ἐσώθησαν μόνον ἑκατὸν εἴκοσι εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ 45 εἰς τὴν Πάργαν. Ἐνα τμήμα γυναικῶν ἐνῶ ἐπλησίαζον οἱ ἐχθροὶ ἀπεχώρησε πρὸς τὰ ἀπόκρημνα ὄρη τοῦ Ζαλόγου, ὅπου αἱ Σουλιώτισαι διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀτιμασθοῦν ἔρριψαν τὰ παιδιά των εἰς τὸ θάλαθρον καὶ ἀκολούθως πιασμένες εἰς τὸν χορὸν ἐρρίφθησαν ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην εἰς τὸν γκρεμνὸν καὶ εὗρον ἔνδοξον θάνατον. Ἡ ὑπερτάτη αὐ-

τή θυσία τῶν γενναίων Σουλιωτισσῶν ἐσφράγισε τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν καὶ δεικνύει εἰς ποῖον ἄφθαστον ὕψος ἠθικῆς ἀνωτερότητος ἔξωσιν οἱ ἀνυπότακτοι Σουλιῶται. Μὲ ἐξ ἴσου ὑψηλὸν φρόνημα ἀπέθανε καὶ ὁ καλόγερος Σαμουήλ καὶ οἱ σύντροφοί του εἰς Κούγκι. Ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰ θαρέλια τῆς πυρίτιδος καὶ ἀνατινάχθησαν εἰς τὸν ἀέρα διὰ νὰ μὴ συλληφθοῦν ζῶντες ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τοῦ Σουλίου ὁ πανοῦργος τύραννος τῶν Ἰωαννίνων ἐστράφη ἐναντίον τῶν κλεφταρματολῶν τοῦ Ἀσπροποτάμου, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ὁ παπα - Εὐθύμιος Βλαχάδας, ὁ Σταθᾶς καὶ ὁ Νικοτσάρας. Ὁ Ἀλῆς κατώρθωσε νὰ τοὺς ὑποτάξῃ χρησιμοποιοῦν δόλια μέσα, ἀλλ' ὁ Σταθᾶς καὶ ὁ Νικοτσάρας μετεβλήθησαν εἰς πειρατὰς μὲ στόλον ἀπὸ 70 καράβια. Τὸ 1815 ὁ Ἀλῆς ἐστράφη ἐναντίον τῶν κατοίκων τῆς Πάργας μὲ τὸ πρόσχημα οὐ ἐβούληθησαν τοὺς Σουλιώτας. Οἱ Παργιανοὶ ἐζήτησαν τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν, ἀλλὰ οἱ Ἄγγλοι παρεχώρησαν τὴν Πάργα εἰς τὸν Ἀλῆ ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς Παργιανούς πολεμικὴν ἀποζημίωσιν 15.000 λίρας. Οἱ Παργιανοὶ ὅμως ἐπροτίμησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πατρίδα των παρὰ νὰ πέσουν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ αἰμοδιψοῦς τυράννου. Ἀνέσκαψαν τοὺς τάφους τῶν γονέων των, ἐπῆραν τὰ ὀστέων καὶ κατόπιν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν.

Φιλικὴ ἑταιρεία.

Οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες εἰς τὴν ἀδιάκοπον προσπάθειαν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἱδρυσαν εἰς τὴν Εὐρώπῃν διαφόρους ἑταιρεῖας μὲ σκοπὸν νὰ συντονίσουν τὴν δρᾶσιν των. Τοιαῦται ἑταιρεῖαι ἦσαν ἡ ἑταιρεία τοῦ Ρήγα, τὸ ἐλληνογλόσσον ξενοδοχεῖον, ἡ Φιλαθῆναιος Ἀκαδημία, ἡ φιλόμουσος ἑταιρεία τῆς Βιέννης. Ὅλοι εἶχαν, ἄλλῃ περισσώτερον καὶ ἄλλῃ ὀλιγώτερον, ἐπαναστατικούς σκοπούς. Σημαντικώτερα ἐξ ὧν ἦτο ἡ Φιλικὴ ἑταιρεία ἡ ὁποία ἱδρῦθη τὸ 1814 εἰς τὴν Ὀδησὸν τῆς Ρωσίας ἀπὸ τοὺς Ἐμμ. Εὐάνθον, Τσακάλωφ καὶ Σκουφᾶν. Ἡ ἑταιρεία αὕτη, εἰς τὴν δρᾶσιν τῆς ὁποίας ὁ Ἕλληνισμὸς ὀφείλει τὴν ἀνεξαρτησίαν του, ἦτο ὀργανωμένη συνομοτικῶς. Ὅσοι ἐμμοῦντο εἰς τὴν ἑταιρείαν ἔδιδον ὄρκον ὅτι θὰ κρατήσουν τὸ μυστικόν, καὶ ἐὰν κανεὶς τὸν παρεδίαζε ἡ ἑται-

ρεία ἦτο ἐναντίον του ἀμείλικτος. Διάφορα συνθήματα ἐχρησιμοποι-
οῦντο διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν Φιλικῶν μεταξύ των. Αἱ ἰδέαι τῆς
ἐταιρείας καὶ οἱ σκοποὶ τῆς διεδόθησαν εὐρύτατα μεταξύ τῶν ὑπο-
δούλων καὶ ἀπίμπολοι "Ἕλληνες συμμετέσχον εἰς αὐτήν. Διευθύνετο
ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὰς καὶ ἐπιτροπὴν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων. Οἱ ἀρχηγοὶ
τῆς ἐταιρείας διέδιδον ὅτι ὑπάρχει ἀνωτάτη ἀρχή, διὰ τὴν ὁποίαν
οὐδεὶς ἐγνώριζε ποῖον τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον τὴν ἐνεσάρκωνε. Τοι-
ουτοτρόπως ἡ ἐταιρεία περιεβάλετο ὑπὸ αἴγλην σχεδὸν ὑπερφυσικὴν
καὶ ἤσκει μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὑποδούλων. Τὸ ἔρ-
γον τῆς ἐταιρείας ἔγινε ἀποτελεσματικώτερον ὅταν ἡ ἔδρα τῆς με-
τεφέρθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ ἐταιρεία προσέφερε περισσό-
τερα εἰς τὴν ψυχικὴν προετοιμασίαν τοῦ ἀγῶνος. Τελικῶς οἱ ἀρχη-
γοὶ τῆς ἐταιρείας προσέφερον τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑ-
ψηλάντην, διότι ἀντελήφθησαν ὅτι ἐχρειάζετο γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ
μέλλοντος νὰ ἐκραγῇ ἐπαναστατικῷ κινήματι. Προηγουμένως ἐ-
στράφησαν πρὸς τὸν Ἰωάν. Καποδίστριαν, ἀλλ' ὁ Καποδίστριας ἐ-
πειδὴ ἐθεώρει ἀκατάλληλον τὴν στιγμὴν διὰ ἐξέγερσιν, λόγῳ τοῦ ἐχ-
θρικοῦ κλίματος πού ἐπεκράτει εἰς τὰ ἀνακτοβούλια τῆς Εὐρώπης,
ἤρνηθη. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ὅταν ἀνέλαβε τὸ ἔργον τῆς ἐ-
ταιρείας ἦτο ἀξιωματικὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ διακριθεὶς μάλιστα
κατὰ τὴν μάχην τῆς Λειψίας τὸ 1813, ὅπου ἔχασε τὸ ἓνα του χέρι.
Ἀπὸ τὴν στιγμὴν πού τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐταιρείας ἀναλαμβάνει ὁ
Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἀρχίζουσι νὰ λαμβάνουσι σάρκα καὶ ὀστά
τὰ ὄνειρα τῶν Ἑλλήνων.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Τὸ ἔργον τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας εἶχεν ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ
διαστήματος ἀποδώσει σημαντικούς καρπούς καὶ προετοίμασεν τὰ
πνεύματα διὰ τὸν ἀναμενόμενον μέγαν ἀγῶνα τῆς ἀναστάσεως. Ἐν
τούτοις καμμία σοβαρὴ προετοιμασία εἰς τὸν πολιτικὸν καὶ στρατιω-

τικόν τοιμέα δὲν εἶχεν γίνεαι. Καμίαι ὀργάνωσις πέραν ἀπὸ μίᾳ κρυφῇ καὶ διαρκῶς αὐξανόμενη προσδοκία ὅτι κάτι μεγάλο πρόκειται νὰ συμβῆ. Ὅταν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἐταιρείας ἀπεφάσισαν ἐν τέλει νὰ κηρύξουν τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος, ἀπεφάσισαν πρῶτον νὰ κινηθοῦν ἀπὸ τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας καὶ ἀκολούθως ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ πρῶτον τὴν Πελοπόννησον. Τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπέσπευσε ὁ ἀγὼν τοῦ Σουλτάνου ἐναντίον τοῦ Ἄλῃ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκρίθη ὅτι ἡ ἀπασχόλησις τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν δυνάμεών του ἐναντίον τοῦ Ἄλῃ ἔδιδεν τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἀρχίσουν δράσειν.

Ἡ ἔναρξις τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας ἀπεφασίσθη διότι ἐκεῖ ὑπῆρχε πολὺς ἑλληνικὸς πληθυσμὸς καὶ ἐπὶ πλέον ἀπηγορεύετο νὰ εἰσέλθῃ, θάσει τῶν συνθηκῶν, τουρκικὸς στρατός. Ἀκόμη οἱ ἡγεμόνες τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἤσαν Ἕλληνας καὶ ὑπῆρχε ἐλπίς νὰ βοηθήσουν καὶ οἱ ἐντόπιοι, οἱ ὁποῖοι ἀντιπαθοῦσαν τοὺς Τούρκους.

Ἄλέξανδρος Ὑψηλάντης (1792-1826).

Ἐλπίζετο τέλος ὅτι ἡ Ρωσία θὰ ἐβοήθει, τουλάχιστον, ἠθικῶς τὸ κίνημα. Ὁ ἐπαναστατικὸς ἀγὼν ἤρχισε ὅταν ὁ Ἄλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐπὶ κεφαλῆς διακοσίων ἐνόπλων διέβη τὸν Προῦθον ποταμὸν καὶ ἐν συνεχείᾳ κατέλαβε τὸ Ἰάσιον πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας. Τὸ κίνημα ἐνίσχυσε διὰ χρημάτων ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας Μιχαὴλ Σούτσος καὶ προσῆλθον καὶ κατετάγησαν πολλοὶ νέοι, μαθηταὶ καὶ φοιτηταὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων.

Ἀπὸ τὸ Ἰάσιον ὁ Ἄλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐξέδωκε ἐπαναστατικὴν προκήρυξιν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Κατόπιν ἐκινήθη πρὸς τὴν Βλαχίαν.

Καθ' ὁδὸν πρὸς Βλαχίαν ἡ δύναμις του ἐνισχύθη καὶ εἰς τὴν Φωξάνην συνεκροτήθη ὁ ἱερὸς λόχος, ὁ ὁποῖος ἀπετελέσθη ἀπὸ Ἑλλήνας φοιτητὰς τῶν εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων. Κατόπιν ὁ Ὑψηλάντης εἰσῆλθεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον. Ἐκεῖ τραγικαὶ ἀπογοητεύσεις ἀνέμενον τὸν Ὑψηλάντην καὶ τοὺς Ἑλλήνας. Ἀφ' ἑνὸς ἡ ρωσικὴ ὑποστήριξις δὲν ἐδόθη, ἀντιθέτως μάλιστα ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἀπεκήρυξε τὸ κίνημα καὶ ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος ὁ Α' διὰ τὴν δειξίην τὴν ὑποστήριξίν του πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας ἀπεκήρυξε τὸ κίνημα καὶ διέγραψε τὸ ὄνομα τοῦ Ὑψηλάντου ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν Ρώσων ἀξιωματικῶν καὶ τὸ χειρότερον ἐπέτρεψε τὴν εἴσοδον τουρκικῶν δυνάμεων εἰς τὰς ἡγεμονίας. Παραλλήλως ὁ πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε' ἀφώρισε τὸν Ὑψηλάντην καὶ τὸν ὀσποδάρον (ἡγεμόνα) τῆς Βλαχίας Μιχαὴλ Σούτσον. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰσῆλθε εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ κατέπιξε ἐντὸς ὀλίγου χρόνου τὸ κίνημα. Ἡ πρώτη μάχη ἐδόθη εἰς τὸ Γαλάτσιον, ἠκολούθησαν καὶ ἄλλαι καὶ ἡ τελικὴ μάχη ἡ ὁποία ἔκρινε τὸν ἀγῶνα εἶναι ἡ μάχη τοῦ Δραγατσανίου (7 Ἰουνίου 1821). Κατ' αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ἠγωνίσθησαν μὲ ἀπαράμιλλον αὐτοθυσίαν, ἀλλὰ ἄπειροι οἱ περισσότεροι κατεκόπησαν ἀπὸ τοὺς ἠλικοαεῖς Τούρκους σπαχήδες. Ὁ Ὑψηλάντης ὑπεχώρησε πρὸς τὰ αὐστριακὰ σύνορα, συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακάς, ἀπελευθερώθη ὅμως κατόπιν ἐπεμβάσεως τοῦ Τσάρου. Ἀπέθανεν εἰς τὴν Βιέννην τὸ 1828.

Μὲ τὴν φυγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ του ὑπὸ τοὺς γενναίους ὀπλαρχηγοὺς Ἀθ. Καρπενησιώτην, Γεωργ. Ὀλύμπιον καὶ Φαρμάκην ἔδωσαν δραματικὴν λύσιν εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ὁ Ἀθ. Καρπενησιώτης ἔπесен ἡρωϊκῶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκουλενίου ἐνῶ οἱ ἄλλοι δύο ἀντιμετωπίζοντες καὶ τὴν ἔχθραν τῶν ἐντοπίων ἐκλείσθησαν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σέκκου, ὅπου μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα ὁ Γεωργ. Ὀλύμπιος ἀνετίναξε τὸ κωδωνοστάσιον καὶ ἀπέθανεν ἡρωϊκὸν θάνατον μετὰ τῶν συντρόφων του. Ὁ Φαρμάκης παρεδόθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη. Τὸ κίνημα εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν ἀπέτυχε, ἦναψε ὅμως τὴν φλόγα τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Ἐνα μῆνα περίπου μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Προῦθου ἀπὸ

τόν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην ἐξεργάγη ἢ ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου.

Ἀναβίωσις τοῦ Σουλίου

Καθ' ὃν χρόνον διεξήγετο ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν συνεχίζετο εἰς τὴν Ἥπειρον ὁ ἀγὼν τοῦ Σουλτάνου ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ὁ Σουλτάνος ἐκάλεσε εἰς βοήθειαν τοὺς Σουλιώτας, οἱ ὅποιοι ἔζων ἐξόριστοι εἰς τὴν Κέρκυραν. Οὗτοι ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Μάρκων Μπότσαρην προσεποιήθησαν ὅτι δέχονται καὶ τελικῶς ἄφησαν τοὺς Τούρκους νὰ λύσουν μόνοι τὴν διαφορὰν τῶν, καὶ ἐπέστρεψαν ἐν τέλει εἰς τὰ θυνὰ τῆς πατρίδος τῶν. Τοιοῦτοτρόπως ξαναρχίζει ὕστερα ἀπὸ δέκα ἐπτὰ χρόνια ἡ ζωὴ εἰς τὸ Σούλι.

Ἡ ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου

Ἡ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἐπανάστασις ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Τοῦτο ἔχει τοὺς λόγους τοὺς οἱ ὅποιοι εἶναι οἱ ἑξῆς : Οἱ Τούρκοι εἰς τὴν Πελοπόννησον ἦσαν ὀλίγοι, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες πολὺ περισσότεροι. Ἐπὶ πλεόν ἡ γεωγραφικῶς ἀπομεμακρυσμένη θέσις τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τὰ κέντρα τῶν τουρκικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, τὰ δύσβατα ὄρη τῆς καὶ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι πολὺ πλησίον τῆς αἰ ναυτικαὶ νῆσοι. Οἱ Τούρκοι ἔστειλαν ἐκεῖ τὸν Χουρσίτ πασᾶ διὰ νὰ προλάβῃ τὸ κίνημα, διότι εἶχαν ὑποψίας καὶ πληροφορίας ὅτι κάτι ἐτοιμάζετο. Ὁ Χουρσίτ ὅμως δὲν ἔδωκεν σημασίαν εἰς τὰς σχετικὰς διαδόσεις καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἥπειρον διὰ νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Ἀλῆ. Τὸ ἴδιον ἔτος ἔφθασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Γρηγόριος Δικαῖος ἢ Παπαφλέσσας ἄνθρωπος μὲ πύρινον ἐνθουσιασμόν, ὁ ὁποῖος ἐξήγειρε τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν Ἑλλήνων μὲ φλογερὰ κηρύγματα καὶ ὑποσχέσεις διὰ μεγάλην βοήθειαν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Οἱ Φιλικοί ἐπέειγοντο διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπανάστασεως εἰς τὴν Πελοπόννησον διότι ἐφοβοῦντο ὅτι ἐνῆργοντο γνωστὰ τὰ τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος εἰς τὰς παραδουναδίσους ἡγεμονίας θὰ ἀπετύγγανε καὶ τὸ κίνημα τῆς Πελοποννήσου. Διὰ τοῦτο ἀπερρίφθη κάθε ἰδέα ἀναβολῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος διὰ τὸν Μάιον τοῦ 1821.

Τὰ γεγονότα επέσπευσαν ἢ ἄφιξις εἰς τὴν Μάνην τοῦ περιφήμου ὀπλαρχηγοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος ἦτο ὡς τότε φυγὰς εἰς τὴν Ζάκυνθον. Τότε οἱ Τούρκοι ἠναγκάσθησαν νὰ λάβουν προληπτικὰ μέτρα καὶ ἐκάλεσαν εἰς τὴν Τρίπολιν πολλοὺς προκρίτους τῆς Πελοποννήσου μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς κρατήσουν ὡς ὀμήρους.

Πολλοὶ ἠρνήθησαν νὰ ὑπακούσουν καὶ ἐπειδὴ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξετέθησαν ἀπεφάσισαν νὰ ἐπισπεύσουν τὸ κίνημα. Τὰ γεγονότα ἐξετυλίχθησαν μὲ ραγδαίαν ταχύτητα. Τὴν 13ην Μαΐου οἱ πρόκριτοι τῆς Ἀχαΐας μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐκκλησίας τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Λαύρας ἀπεφάσισαν νὰ κινηθοῦν καὶ ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ὕψωσε τὸ λάδαρον τῆς ἐπαναστάσεως. Ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερα, 22 Μαρτίου, οἱ πρόκριτοι τῆς Μάνης μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνη καὶ Πητρ. Μαυρομιχάλην κατέλαβον τὴν Καλαμάταν, τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐπανεστάτησαν οἱ Πατρινοὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Ἀσημάκην Ζαΐμη, Ἀνδρέαν Λόντον καὶ τὸν Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανόν, τὴν 25ην Μαρτίου ἔστησαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν αὐτὴν μετροῦμεν τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ ἐπαναστάται ἐπετίθεντο ἐναντίον τῶν φρουρίων τῶν Τούρκων, μὲ μανίαν καὶ πάθος ἔχοντες ὡς σύνθημα «Τούρκος μὴ μείνη στὸ Μωριά μὴδὲ στὸν κόσμον ἔλον».

Ἡ ἐξάπλωσις τῆς ἐπαναστάσεως

Τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα διεδόθη εἰς ὀλόκληρον σχεδὸν τὸν ἑλληνικὸν ἠώρον. Ἐπανεστάτησαν αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου μὲ πρῶτας εἰς τὸν ἀγῶνα τὰς νήσους τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν.

Ὀλίγον βραδύτερον ἐκινήθη ἡ Ὑδρα. Τὰς Σπέτσας ἐξήγγειρε ἡ χήρα Μπουμπουλίνα, ἡ ὁποία ἐξώπλισε μὲ ἰδικὰ τῆς χρήματα στολίσκον καὶ ἐπιδιδασθεῖσα καὶ ἡ ἰδία ἀπέκλεισε τὸν κόλπον τοῦ Ναυπλίου. Τὰ Ψαρά ἐξηγγέρθησαν τὴν 12 Ἀπριλίου καὶ ἡ Ὑδρα, ἡ ὁποία ἐξηγγέρθη τελευταία παρεκινήθη εἰς τὸ κίνημα ἀπὸ τὸν γενναῖον πλοίαρχον Οἰκονόμου. Ἐπανεστάτησαν ἐπίσης ἡ Σάμος καὶ ἡ Κρήτη, ἐτοιμάζοντο δὲ νὰ ἐπαναστατήσουν ἡ Ρόδος καὶ ἡ Κύπρος.

Τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα διεδόθη ἐπίσης εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Σαλῶνων (Ἄμφισσα) ἐκινήθη ὁ Πα-

νουργιάς, ἐνῶ ὁ Γιάννης Γκούρας ἐξήγειρε τὸ Γαλαξειδί. Τὸ κίνημα ἀπὸ ἐκεῖ ἐξηπλώθη εἰς τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν. Ἐκεῖ ἐπρωταγωνίστησεν ὁ Ἄθανάσιος Διάκος, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὴν Λεβαδείαν καὶ ἠνάγκασε Τούρκους καὶ Ἄλβανούς νὰ παραδοθοῦν. Κατόπιν κατέλαβε τὰς Θερμοπύλας. Μετὰ ἐπανεστάτησεν ἡ Ἀττική· κάτοικοι τῆς περιοχῆς ἀπέκλεισαν τοὺς Τούρκους ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἡ ἐπανάστασις μετεδόθη καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ὁ Ἄνθιμος Γαζής, διδάσκαλος τοῦ γένους, ἐξήγειρε τὴν περιοχὴν τοῦ Πηλίου. Πλοῖα τῆς Ὑδρας ὑπεκίνησαν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Εὐβοίαν. Ἡ Αἰτωλοακαρνανία ἐπανεστάτησεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δημητρίου Μακρῆ καὶ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ ὡς τὰ Ἄγραφα εὐρέθῃ ἐπαναστατημένη. Τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων ἠκολούθησε καὶ ἡ Μακεδονία. Εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τῆς Μακεδονίας ἐπρωταγωνίστησεν ὁ Ἐμμ. Παπᾶς, ὁ Ζαφειράκης Θεοδοσίου, ὁ Καρατάσος, ὁ Γάτσος, ὁ Κασσιμούλης, ὁ Βαρβαρέσος, ὁ Νασύμ, ὁ Νιόπλιος κ.λ.π. Οἱ Φιλικοὶ ἐφρόνουν, ὀρθῶς, ὅτι ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν εἶχον μεγάλην σημασίαν διότι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποκόψῃ τὰς ἐπικοινωνίας τῶν Τούρκων μὲ τὴν Πελοπόννησον. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Μακεδονίας ἐν συνεργασίᾳ μὲ τοὺς Φιλικοὺς καὶ τὸν Δημ. Ὑψηλάντην κατήρτισαν τὰ σχέδια τῆς ἐπαναστάσεως, συμφῶνως πρὸς τὰ ὁποῖα θὰ ἐπαναστάτουσιν πρῶτα ὁ Ὀλυμπος καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ Ἅγιον ὄρος καὶ κατόπιν ἡ Χαλκιδικὴ καὶ ἡ Νάουσα. Τὸ σχέδιον αὐτὸ δὲν ἐξετελέσθη μὲ ἀκρίθειαν καὶ ὁ Ἐμμ. Παπᾶς, Σερραῖος ἔμπορος, ὁ ὁποῖος ἤρchiσε τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Χαλκιδικὴν, στερούμενος στρατιωτικῶν προσόντων δὲν κατώρθωσε νὰ διεξαγάγῃ τὸν ἀγῶνα ἐπιτυχῶς. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἔλαβεν δραστικὰ μέτρα καὶ ἔστειλεν ἐκεῖ μὲ 14.000 στρατὸν τὸν Ἀβούλ Ἀβούδ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Χαλκιδικὴν κατεπνίγη ἀπὸ τὰς ὑπερέτερας τουρκικὰς δυνάμεις καὶ ὁ Ἐμμ. Παπᾶς ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ν. Ἑλλάδα μὲ σκοπὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἀπέθανε ὅμως αἰφνιδίως.

Ἡ ἐπανάστασις εἰς Νάουσαν ἐξερράγη τὸ ἔτος 1822. Διὰ τοῦτο θὰ παρακολουθήσωμεν τὰ γεγονότα αὐτῆς εἰς ἐπόμενον κεφάλαιον.

Ἡ ἀντίδρασις τῶν Τούρκων εἰς τὴν ἐπανάστασιν

Ὁ Σουλτάνος τῆς Τουρκίας Μαχμούτ Β' ἔλαβε τρομοκρατικὰ μέτρα ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων προκειμένου νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν. Παραλλήλως ἐξῆψε τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν τῶν ὁμοφύλων του. Τὰ πρῶτα θύματα τῆς θηριωδίας τῶν Τούρκων ἦσαν ὁ μέγας διερμηνεὺς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης Κωστάκης Μουρούζης καὶ δύο ἐφημέριοι. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα καθηρέθη ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε', περιϋδρίσθη εἰς τοὺς δρόμους τῆς Κων) πόλεως καὶ τέλος ἐκρεμάσθη εἰς τὴν μεσαιὰν πύλην τοῦ πατριαρχείου. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἀπηγχονίσθησαν τρεῖς ἀρχιερεῖς καὶ ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερον ἄλλοι τρεῖς· ὁ τουρκικὸς ὄχλος ἐστράφη μετὰ μανίας ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων τῆς Κων) πόλεως καὶ εἰς 10.000 ὑπολογίζονται τὰ θύματα μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ πολιτικὴ αὐτῆ τῶν Τούρκων ἀντὶ νὰ ἀποθαρρύνῃ τοὺς Ἕλληνας ἐξήγειρεν περισσότερον τὴν διάθεσιν δι' ἀγῶνα, ἐνῶ ἐξέθετε τὴν Τουρκίαν εἰς τὰ ὅμιματα τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἐδημιούργει παραλλήλως συμπαθείας πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Τούρκοι διέπραξαν ἐπίσης σφαγὰς εἰς Σμύρνην, Ἀδριανούπολιν καὶ ἄλλαχοῦ.

Τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα κατὰ τὸ 1821—Αἱ πρῶται μάχαι—Ἐναρξίς πολιορκίας Τριπόλεως — Μάχη Βαλτετσίου

Εὐθὺς μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν Πελοπόννησον οἱ Ἕλληνες ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν τουρκικῶν φρουρῶν. Τὸ σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος ἀνεδείχθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἀγῶνος ἦτο νὰ καταληφθῇ ἡ Τρίπολις. Πρὸς τοῦτο, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ἐστεροῦντο πυροβολικοῦ κατέλαβεν ἐπικαίρους θέσεις πέριξ τῆς Τριπόλεως καὶ ἤρχισεν τὴν πολιορκίαν τῆς.

Οἱ πολιορκούμενοι Τούρκοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων Τούρκων καὶ τότε ὁ Χουρσίτ πασᾶς ἀπέστειλεν τὸν Μουσταφάμπεην μετὰ 3.000 Τουρκαλθανούς. Τὴν 14ην Μαΐου ὁ Μουσταφάμπεης εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἐξορμῶν ἀπὸ ἐκεῖ ἐπετέθη ἐναντίον τῶν θέσεων τῶν Μανιατῶν εἰς τὸ Βαλτέτσι (12 - 13 Μαΐου 1821). Οἱ

Μανιάται υπό τους Ἡλίαν καὶ Κυριακούλην Μαυρομιχάλην κατε-
νίκησαν τοὺς Τουρκαλθανοὺς καὶ ἔστησαν τρόπαιον ἐξ ἐχθρικῶν κε-
φαλῶν.

Ἄλλη ἀπόπειρα τῶν Τούρκων ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ στρα-
τοπέδου εἰς τὰ Βέρβερνα τῆς Κυνουρίας ἀπέτυχεν ἐπίσης.

Μάχη τῆς Ἀλαμάνας—Θάνατος τοῦ Ἀθανασίου Διάκου— Μάχη τῆς Γραβιάς—Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσος

Ὡς εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα ὁ Ἀθαν. Διάκος κατέλαβεν ἐ-
πικαιροὺς θέσεις εἰς τὰς **Θερμοπύλας προκειμένου** νὰ ἀποκόψῃ τὰς
ἐπικοινωνίας τῶν Τούρκων μὲ τὴν Πελοπόννησον. Διὰ νὰ προλάβῃ
τοῦτο ὁ Χουρσίτ Πασᾶς ἔστειλεν τοὺς Τούρκους πασάδες Ὁμέρ Βρυῶ-
νην καὶ Κιοσὲ Μεχμέτ νὰ καταλάβουν τὴν Λαμίαν καὶ νὰ συντρίψουν
τὸ κίνημα εἰς τὴν περιοχὴν. Ὁδοὶ διέθετον 9 χιλ. ἄνδρας. Οἱ Στε-
ρεολλαδίται ὀπλαρχηγοὶ Πανουργιάς, Διοδουნიώτης καὶ Διάκος ἀ-
πεφάσισαν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. Ὁ Διοδουნიώτης ὅμως μὴ ἔχων ἀρκε-
τὰς δυνάμεις προέβαλεν μικρὰν ἀντίστασιν, ὁ Πανουργιάς ἐτραυμα-
τίσθη εἰς τὰς συγκρούσεις καὶ ἀπεχώρησε καὶ ἐκεῖνος. Εἰς τὴν γέ-
φυραν τῆς Ἀλαμάνας πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν ὁ Ἀθαν. Διάκος
προέβαλεν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν. Οἱ ἄνδρες του ἐφονεύθησαν ὅλοι καὶ ὁ
ἴδιος συνελήφθη ζῶν καὶ ἀπέθανεν μὲ μαρτυρικὸν θάνατον. Ἡ θυσία
τοῦ Ἀθανασίου Διάκου εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἡρωϊκότερας πράξεις τοῦ
ἀγῶνος καὶ ἡ μορφή τοῦ Διάκου ἀπὸ τὰς ἡρωϊκότερας μορφὰς τῆς
ἐπαναστάσεως. Ἡ μάχη τῆς Ἀλαμάνας (23 Ἀπριλίου 1821) ἀποτε-
λεῖ σημαντικὸν σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὅλου ἀγῶνος, διότι
ἀφ' ἑνὸς οἱ Τούρκοι ὑπεχρέωθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Λαμίαν καὶ
νὰ ἀνασυντάξουν τὰς δυνάμεις των, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἠθικὴ συνέπεια
ἐκ τῆς θυσίας τοῦ Διάκου ὑπῆρξε μεγίστη. Ἐξήγειρεν περισσότερον
τὴν διάθεσιν τῶν Ἑλλήνων δι' ἀγῶνας, χάριν τῆς ἐλευθερίας.

Μάχη τῆς Γραβιάς

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ ὀπλαρχηγὸς τῆς Στερεᾶς Ὀδυσ. Ἀν-
δρουτσος ἐξεδικήθη τὸν θάνατον τοῦ Ἀθαν. Διάκου. Κατέλαβε μὲ
100 ἄνδρας τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς τὸ ὁποῖον εὗρίσκετο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ

Μπράλλου - Ίτιάς, διὰ τῆς ὁποίας θὰ διήρχοντο οἱ Τοῦρκοι καὶ ἀ-
νέμενον ἐκεῖ.

Πρὶν εἰσελθῆ, ἐπειδὴ ἡ ἐπιχείρησις ἦτο πολὺ ἐπικίνδυνος, ἐκά-
λεσεν τοὺς ἄνδρας ποὺ ἐπιθυμοῦσαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν νὰ πιασθοῦν
εἰς τὸν χορὸν τὸν ὁποῖον ἔσυρε ὁ ἴδιος καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰ-
σῆλθεν εἰς τὸ Χάνι. Ὅταν διήλθον οἱ Τοῦρκοι ἐδέχθησαν ὁμοθρον-
ντίας ἀπὸ τὸ Χάνι καὶ ὑπέστησαν πολλὰς ἀπωλείας. Οἱ Ἄλβανοὶ
τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη δὲν κατώρθωσαν νὰ τὸ κυριεύσουν καὶ κατὰ τὴν
νύκτα οἱ Ἕλληνες ἐπραγματοποίησαν τολμηρὰν ἐξοδὸν καὶ ἀπε-
μακρύνθησαν ἀφοῦ ἔχασαν δύο μόνον συντρόφους (8 Μαΐου 1821).

Μάχη τῶν Βρυσακίων καὶ Βασιλικῶν

Τὸ κατώρθωμα τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου ἠμπόδισε τὸν Ὁμέρ
Βρυώνη νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ λύσῃ τὴν πο-
λιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς, διότι οὗτος ἔκρινε ὅτι δὲν ἦτο ὀρθὸν νὰ
διαβῆ εἰς Πελοπόννησον χωρὶς νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν τῆς
Στερεᾶς. Διὰ τοῦτο ἐστράφη μετὰ πρὸς τὴν Εὐβοίαν, ἀλλὰ οἱ Εὐβοεῖς
ἐπαναστάται μετ' ἀρχηγὸν τὸν Ἀγγελῆν Γοβγίαν τὸν ἐνίκησαν εἰς
τὴν Μάχην τῶν Βρυσακίων (15 Ἰουλίου 1821) καὶ ἀκολούθως νέα
τουρκικὴ δύναμις 8000 χιλ. ἀνδρῶν ἠττήθη εἰς τὰ Βασιλικά τῆς
Λαμίας (20 Αὐγούστου 1821) ἀπὸ τοὺς Γκούραν, Πανουργιᾶν καὶ
Διοβουνιώτην. Ὁ Ὁμέρ Βρυώνης ὅμως κατώρθωσε νὰ λύσῃ τὴν πο-
λιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς.

Ὁ πολιορκητικὸς ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τρι-
πολιτσᾶς συνεχίζετο, ὅταν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1821 ἔφθασε εἰς τὰ Βέρ-
θενα, ὅπου τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν ὁ Δημήτριος
Υψηλάντης καὶ προσεπάθησε νὰ ἐπιβάλλῃ πειθαρχίαν εἰς τὰ ἀσύντα-
κτα πολεμικὰ σώματα τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τῇ μεταξὺ οἱ Ἕλληνες
κατέλαβον τὰ φρούρια τοῦ Νεοκάστρου καὶ τῆς Μονεμβασίας. Ἡ πο-
λιορκία τῆς Τριπολιτσᾶς ἐγένετο στενώτερη, οἱ πολιορκηταὶ ἔσκαψαν
καὶ χαρακώματα καὶ τέλος οἱ Τοῦρκοι παρεδόθησαν, ἀφοῦ οἱ πολιορ-
κηταὶ ἀνῆλθον εἰς τὰ τείχη (23 Σεπτεμβρίου 1821).

Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς ὑπῆρξε μέγα γεγονός διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀγῶνος, διότι ἔδωσε αὐτοπεποίθησιν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐπέφερε πτώσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν Τούρκων.

Μὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπολιτσᾶς ἐπιτυγχάνεται ἡ σχεδὸν ὁλοκληρωτικὴ ἀπελευθέρωσις τῆς Πελοποννήσου καὶ οἱ Ἕλληνες ἀρχίζουν νὰ ἀπολαμβάνουν τὰς πρώτας πνοὰς τοῦ ἀέρος τῆς ἐλευθερίας.

Ἔο κατὰ θάλασαν ἀγῶν—Τὰ σημαντικώτερα ἐπεισόδια

Τὰ σημαντικώτερα ἐπεισόδια τοῦ ἀγῶνος κατὰ θάλασαν ἦσαν τὰ ἑξῆς:

Πρῶτον ὁ ναύαρχος Τομπάζης κατόρθωσε νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Τουρκικὸν στόλον νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σάμου καὶ τῶν Ψαρῶν, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον τὸν ἀπέκλεισε εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου.

Σημαντικώτατον κατόρθωμα τοῦ στόλου ἦτο ἡ πυρπόλυσις τοῦ τουρκικοῦ πολεμικοῦ πλοίου εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐρεσσοῦ τῆς Λέσβου. Τὴν ἐπιχείρησιν ἐξετέλεσε ὁ Ψαριανὸς πυρπολητὴς Παπανικολῆς μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν. Τὸ τουρκικὸν πολεμικὸν ἀνετινάχθη παρασύραν εἰς τὸν θάνατον 400 Τούρκους. Οἱ Τούρκοι πρὸς ἐκδίκησιν προέβησαν εἰς σφαγὰς εἰς Λέσβον, Κυδωνίας κ.λ.π.

Τὸ θέρος τοῦ 1821 διέφυγε τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἔφθασε εἰς Πελοπόννησον καὶ ἀνεφοδίασε τὰ φρούρια Μεθώνης Κορώνης, εἰσῆλθε εἰς τὸν λιμένα τῶν Πατρῶν καὶ κατέστρεψε τὸ Γαλαξείδι. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἐξηκολούθουν νὰ κυριαρχοῦν κατὰ θάλασσα καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ ἦτο σημαντικώτατον διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνος...

Πρῶται προσπάθειαι τῶν Ἑλλήνων διὰ πολιτικὴν ὀργάνωσιν

Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν τὴν ἐπανάστασιν δὲν εἶχαν μίαν πολιτικὴν ὀργάνωσιν. Τὰς κοινότητας διοικοῦσαν οἱ δημογέροντες, ὅπως καὶ παλαιότερον, καὶ εἰσέπραττον τοὺς φόρους.

Ἐν τῷ μεταξῷ ὁ ἐπαναστατικὸς ἀγῶν ἀνέδειξεν νέους πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ἡγέτορας. Συντόμως ὅμως ἐπῆλθε εἰς τὸν

νοῦν τῶν Ἑλλήνων ἢ ἀνάγκη τῆς δημιουργίας κεντρικῆς ὀργανώσεως.

Ἡ πρώτη προσπάθεια ἔγινεν εἰς τὴν μονὴν τῶν Καλτεζῶν (σύνορα Ἀρκαδίας - Λακωνικῆς, 26 Μαΐου 1821) ὅπου οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου ἐξέλεξαν μίαν ἐπιτροπὴν ἢ ὁποία ὠνομάσθη Γερουσία. Ἡ Γερουσία αὐτὴ ἦτο μόνον διὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ μέχρις ὅτου θὰ ἐπήρχετο ἡ ἄλωση τῆς Τριπολιτσᾶς.

Συνεπῶς ἡ ἰδίᾳ εἶχεν ὀρίσει σύντομον τὸν βίον τῆς καὶ περιωρισμένην τὴν ἀρμοδιότητα τῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀφίχθη εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ Δημ. Ὑψηλάντης ὁ ὁποῖος ἀνέλαθε ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξάνδρου, ἀρχηγοῦ τῆς ἐταιρείας, τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος. Δὲν ἀνεγνώρισε τὴν Γερουσία τῶν Καλτεζῶν καὶ οἱ πρόκριτοι ἐστράφησαν ἐναντίον του. Ἐπειδὴ ὁ Δημ. Ὑψηλάντης καὶ οἱ ἄλλοι στρατιωτικοὶ ἦσαν ἐναντίον τῶν προκρίτων, ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνονται αἱ πρῶται ἔριδες καὶ ἐδημιουργήθησαν δύο κόμματα, τὸ ἓν τῶν στρατιωτικῶν καὶ τὸ ἕτερον τῶν πολιτικῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὠργανώθη πολιτικῶς, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Δημ. Ὑψηλάντου ἢ Δυτ. Στερεά, πρῶτον, ὑπὸ τοῦ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου, ὅπου ἰδρῦθη ἡ γερουσία τῆς Δυτ. Χέρσου Ἑλλάδος μὲ ἔδραν τὸ Μεσολόγγι, ἡ δὲ Ἀνατολικὴ ἀπὸ τὸν Θεόδ. Νέγγρη μὲ ἔδραν τὴν Ἄμφισσαν. Ἐν τέλει ὅμως ἀφ' ὅτου ἀπολύτως ἔγινεν αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως κεντρικῆς ἐξουσίας, συνήλθεν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1821, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Δημ. Ὑψηλάντου ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν εἰς τὸ Ἄργος καὶ ὠρκίσθησαν πίστιν εἰς τὴν πατρίδα. Εἰς τὴν συνέλευσιν ἐκείνην ἐπεκράτησαν οἱ πρόκριτοι. Ἄλλ' ὁ Ὑψηλάντης ἐπειδὴ ἀηδίασε ἀπὸ τοὺς τρόπους τῶν πολιτικῶν, ἀπεχώρησε ἀπὸ τὴν συνέλευσιν καὶ οἱ πολιτικοί, (πρόκριτοι κ.λ.π.) ἔμειναν κύριοι τῆς καταστάσεως. Ἰδρυσαν μίαν νέαν τοπικὴν διοίκησιν, τὴν Πελοποννησιακὴν Γερουσίαν, ἐφ' ὅσον ἡ θητεία τῆς Γερουσίας τῶν Καλτεζῶν ἔληξε μὲ τὴν ἄλωση τῆς Τριπολιτσᾶς. Μετέφερον ἐπίσης τὴν ἔδρα τῶν συνεδριάσεων εἰς τὴν Νέαν Ἐπίδαυρον. Ἐκεῖ ἤρχισεν τὰς ἐργασίας τῆς ἡ πρώτη ἐθνικὴ συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων (20 Δεκεμβρίου 1821). Ἡ Ἔθνοσυνέλευσις τῆς Ἐπιδαύρου τῆς ὁποίας τὰς ἐργασίας διηύθυνε ὁ Μαυροκορδάτος, ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν ἐξῆς ἐπαναστατικὴν προκήρυξιν:

«Ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ ἀδιαρέτου τριάδος, τὸ ἑλληνικόν

ἔθνος τὸ ὑπὸ τὴν φρικώδη ὀθωμανικὴν δυναστείαν μὴ δυνάμενον νὰ φέρῃ τὸν βαρύτερον καὶ ἀπαρδειγματίστον ζυγὸν τῆς τυραννίας καὶ ἀποσεῖσιν αὐτὸν μὲ μεγάλας θυσίας κηρύττει σήμερον διὰ τῶν νομίμων παραστατῶν του, εἰς ἔθνικὴν συνηγμένων συνέλευσιν, ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν».

Κατὰ τὴ 1ην αὐτὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τῆς Ἐπιδαύρου ἀπεφασίσθη νὰ ἰδρυθοῦν 1) Νομοτελεστικὸν σῶμα (ἐκτελεστικὴ ἐξουσία) μὲ 5 μέλη, Βουλευτικὸν σῶμα μὲ 70 πληρεξουσίουσ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ Δικαστικὴ ἐξουσία ἡ ὁποία ἀφῆντο ὅπως καὶ πρὶν εἰς τοὺς τοπικοὺς ἄρχοντας διότι ἐβράδυνε νὰ ὀργανωθῇ. Τοῦ Νομοτελεστικοῦ πρόεδρος ἔγινε ὁ Μαυροκορδάτος, τοῦ Βουλευτικοῦ ὁ Ὑψηλάντης. Ὡς ἔδρα τῆς Κυβερνήσεως ὠρίζετο ἡ Κόρινθος.

Τὰ πολεμικὰ γεγονότα τοῦ 1822

Τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο πλήρες ἡρωϊσμῶν καὶ ἐπιτυχιῶν ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο προεκάλεσεν ἀνησυχίας εἰς τὴν Ὑψηλὴν πύλην καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀμέσου καταστολῆς τῆς ἐπαναστάσεως κατηρτίσθη σχέδιον δράσεως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον αὐτὸ ὁ Χουραϊτ πασᾶς, ὁ ὁποῖος εἶχε ἤδη καταβάλλει τὸν Ἄλῃ πασᾶν — θὰ ἐβάδιζεν ἐπικεφαλῆς τουρκικοῦ στρατοῦ διὰ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Θὰ ὑπέτασε τὴν χώραν ἕως τὴν Ναύπακτον, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διὰ τοῦ στενοῦ Ρίου - Ἀντιρρίου θὰ διέβαινε εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐτέρα τουρκικὴ στρατιὰ θὰ ξεκίνοῦσε ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ βαδίζουσα διὰ τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς - Φθιώτιδος - Βοιωτίας - Ἀττικῆς θὰ κατέπνιγε τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἀκολούθως θὰ διεπεραιώνετο εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ τοῦ Ἴσθμου. Τέλος διὰ θαλάσσης ὁ τουρκικὸς στόλος ἀφοῦ θὰ συνέτριβε τὰ κινήματα εἰς τὰ ἐπαναστατημένα νησιά τοῦ Αἰγαίου θὰ ἔφθανε εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οὕτω ἀπὸ τρία διαφορετικὰ σημεία ἰσχυραὶ τουρκικαὶ δυνάμεις θὰ συνέκλινον πρὸς τὴν Πελοπόννησον ὅπου ἀσφαλῶς θὰ συνέτριβον τὴν ἐπανάστασιν.

Ἀπὸ τὰς τρεῖς ἐπιχειρήσεις ποὺ περιελάμβανεν τὸ τουρκικὸν σχέδιον προηγήθη ἡ κατὰ θάλασσαν. Καὶ ἐκ τῶν πρώτων στόχων τῆς τουρκικῆς διοικήσεως ἦτο ἡ Χίος, ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς ἐδίσταζε

νά εξεγερθῆ, ἀλλ' ὅταν ὁ τολμηρὸς ἀρχηγὸς τῶν Σαμίων ἐπαναστα-
τῶν Λυκούργος Λογοθέτης ἀπεβιδιάσθη εἰς τὴν νῆσον μὲ 1500 ἄν-
δρας, ἀπεφάσισε νὰ ἐξεγερθῆ καὶ ὁμοῦ Χίοι καὶ Σάμιοι ἀπέκλεισαν
εἰς τὸ φρούριον τὴν τουρκικὴν φρουράν, ἣ ὁποία ἠμύνθη μὲ πολὺ
πεῖσμα. Τὸ γεγονός τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Χίον ἐξώργισε ἰδιαι-
τέρως τὸν σουλτάνον, ὁ ὁποῖος διέταξε σκληρὰν τιμωρίαν τῶν κα-
τοίκων τῆς Χίου.

Πρὸς τοῦτο τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Καρᾶ - Ἄλ-
λῆ ἀποτελούμενος ἀπὸ 46 πλοῖα ἔφθασε εἰς τὴν Χίον ὅπου ἀπεβιδιά-
σθησαν 7000 Τούρκοι στρατιῶται. Κατόπιν ἠκολούθησαν πολλοὶ συγ-
κρούσεις, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ μὲν Σάμιοι κατόρθωσαν νὰ σωθοῦν μὲ
ὀλίγα ψαριανὰ πλοῖα, οἱ δὲ Τούρκοι καταπνίξαντες τὴν ἀντίστασιν
εἰς τὴν νῆσον, ἐπεδόθησαν εἰς πυρπολήσεις, σφαγὰς καὶ λεηλασίας.
Χιλιάδες Χίων ἐπωλήθησαν ὡς δούλοι. Ἐκ τῶν 100.000 κατοίκων
τῆς νήσου περὶ τοὺς 70.000 ἐξωντώθησαν ἢ ἐπωλήθησαν ὡς δούλοι.
Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἔλαβον χώραν τὸ Πάσχα τοῦ 1822. Τὸ γεγονός
τῆς μεγάλης καταστροφῆς τῆς Χίου προεκάλεσεν συγκίνησιν εἰς τὴν
Εὐρώπην, ὅπου ἤρχισεν νὰ δημιουργεῖται φιλελληνικὸν ρεῦμα, πολ-
λοὶ δὲ ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας ἐθρήνη-
σαν τὴν καταστροφὴν, ὅπως ὁ διάσημος Γάλλος ποιητὴς καὶ συγγρα-
φεὺς Βικτώρ Οὐγκὼ ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὸ ωραιότατον ποίημα «Τὸ Ἐλ-
ληγνόπουλο» καὶ ὁ ζωγράφος Ντελακρουά. Τὰ γεγονότα τῆς Χίου
παρ' ὅτι ἦσαν τρομερὸν πλῆγμα διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐν τούτοις δὲν
τοὺς ἀπεθάρρυναν, καὶ ἐζήτησαν εὐκαιρίαν διὰ ἐκδίκησιν. Ὁ Ἕλλη-
νικὸς στόλος ἀποτελούμενος ἀπὸ 56 πλοῖα ἐνεφανίσθη εἰς τὰ ὕδατα
τῆς Χίου. Οἱ Ἕλληνες ναύαρχοι ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλουν τοὺς
Τούρκους ἀποφασιστικῶς διὰ πυρπολικῶν. Τὴν ἐπιχείρησιν ἀνέλα-
βον ὁ Ηιπίνος καὶ ὁ Κανάρης. Τὴν νύκτα τῆς 7ης Ἰουλίου 1822 ὁ
Κανάρης κατόρθωσεν νὰ κατακαύσῃ τὴν ναυαρχίδα τοῦ Τουρκικοῦ
στόλου μὲ τὴν ὁποίαν εὗρηκαν τὸν θάνατον 2000 Τούρκοι καὶ ὁ ἴδιος
ὁ ναύαρχος τοῦ τουρκικοῦ στόλου Καρᾶ - Ἄλῆς. Μετὰ τὸ κατόρθω-
μα αὐτὸ οἱ Ἕλληνες ἀνέκτησαν τὴν κυριαρχίαν εἰς τὴν θάλασσαν.
Οὕτω τὸ τουρκικὸν σχέδιον ἀπέτυχεν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτό. Τὸ
ἕτερον μέρος τοῦ τουρκικοῦ σχεδίου ἐτέθη ἐπίσης εἰς ἐφαρμογὴν καὶ
κατὰ πρῶτον οἱ Σουλῶται ἐδέχθησαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν δυνάμεων
τοῦ Χουρσίτ πασᾶ καὶ ἐζήτησαν βοήθειαν. Ἡ Ἕλληνικὴ ἐκτελεστι-

Κων/νίνος Κανάρης
άποτυχίαν αὐτὴν οἱ Σουλῳῳται ἐσουνθηκολόγησαν καὶ ἀπεχώρησαν
πάλιν εἰς τὴν Κέρκυραν.

Κατόπιν τῆς Τουρκικῆς ἐπιτυχίας εἰς τὸ Πέτα, οἱ Τούρκοι πα-
σάδες Ὁμέρ Βρυώνης καὶ Κιουταχῆς ἐπροχώρησαν πρὸς νότον καὶ
ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1822 ἀρχίζει ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσο-
λογγίου ὅπου εἶχον καταφύγει ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Μάρκος Μπό-
τσαρης μὲ τὰ λείψανα τῆς καταστροφῆς τοῦ Πέτα. Οἱ Τούρκοι διε-
φώνησαν μεταξύ των διὰ τὸν τρόπον τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῶν
Ἑλλήνων, καὶ οἱ Ἕλληνες ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν διαφωνίαν αὐτήν.
Ἦρχισαν μακρὰς διαπραγματεύσεις μὲ τὰς ὁποίας ἐκέρδισαν καιρόν.
Ἐν τῷ μεταξύ ἔφθασε ὁ Μιαούλης μὲ τὰ ὑδραῖικα πλοῖα μὲ τὰ ὅ-
ποια μετεφέρθησαν ἐφόδια καὶ ἄνδρες καὶ οὕτω οἱ πολιορκούμενοι
ἐνισχύθησαν. Κατόπιν τῆς βοηθείας αὐτῆς οἱ πολιορκούμενοι Ἕλ-
ληνες διέκοψαν τὰς διαπραγματεύσεις. Οἱ Τούρκοι ἀπεφάσισαν νὰ
προσβάλουν τὸ Μεσολόγγι τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων. Ἀλλὰ τὸ
σχέδιον ἐπροδόθη εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τὸν ὑπηρέτη τοῦ Βρυώνη

κὴ ἐξουσία, τῆς ὁποίας πρόε-
δρος ἦτο ὁ Μαυροκορδάτος,
ἀπεφάσισεν νὰ τοὺς βοηθήσῃ.
Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐστά-
λη εἰς τὴν Ἑπειρον ἐκστρα-
τευτικὸν σῶμα εἰς τὸ ὁποῖον
συμμετεῖχον καὶ Γερμανοί, Ἴ-
ταλοί, Γάλλοι καὶ Πολωνοὶ φι-
λέλληνες. Τὴν ἡγεσίαν αὐτῶν
εἶχεν ἀναλάβει ὁ ἴδιος ὁ Μαυ-
ροκορδάτος. Ἀλλ' ἐξ αἰτίας
τῆς στρατιωτικῆς ἀπειρίας
τοῦ Μαυροκορδάτου ἡ ἐπιχεί-
ρησις μετὰ μεμονωμένας ἐπι-
τυχίας, ἀπέτυχεν. Ἡ τελικὴ
μάχη ἐδόθη εἰς τὸ Πέτα (πλη-
σίον τῆς Ἄρτης) τὴν 4ην
Ἰουλίου 1822, ὅπου οἱ Ἕλλη-
νες καὶ Φιλέλληνες ὑπέστη-
σαν δεινὴν ἤτταν. Μετὰ τὴν

Ἄλεξανδρος Μαυροκορδάτος.

Γιάννη Γούναρη καὶ οὕτω ἡ τουρκικὴ ἐπίθεσις ἀπέτυχεν. Οἱ Τοῦρκοι ἔφυγον πανικόβλητοι καὶ ἀποχωροῦντες πολλοὶ ἐπνίγησαν εἰς τὸν ἀφρισμένον Ἀχελῷον. Ἐκ τῶν 11 χιλ. ἐχθρῶν μόνο ὀλίγοι ἐσώθησαν. Ὅμως ἡ οἰκογένεια τοῦ Γιάννη Γούναρη, ἐθανατώθη ἀπὸ τὸν Βρυώνην, καὶ ὁ Γούναρης ἔζη κατόπιν ἀπὸ τὰς ἐλεημοσύνας τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Νεοέλλην διηγηματογράφος Ἄνδρ. Καρκαβίτσας ἀπεθανάτισε εἰς ἓν ἀριστοεργηματικὸν διήγημα τὴν πατριωτικὴν θυσίαν τοῦ Γιάννη Γούναρη. Οὕτω ἀπέτυχε καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τὸ Τουρκικὸν σχέδιον.

Ἐκστρατεία καὶ καταστροφή τοῦ Δράμαλι

Αἱ Τουρκικαὶ δυνάμεις, ὡς εἶδομεν, ἔπρεπε ἐπίσης νὰ κινήθουν ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν διὰ τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Περὶ τὰ μέσα Ἰουνίου μεγάλος ὄγκος τουρκικοῦ στρατοῦ, 24 χιλ. πεζοὶ καὶ 8 χιλ. ἵππεις συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν Λά-

ρισαν και εξεκίνησαν δια την καταστολήν της επανάστασεως. Ἡ ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ ἐδόθη εἰς τὸν πασὰν τῆς Λαρίσης Μεχμέτ πασὰν Δράμαλην, ὁ ὁποῖος εἶχεν καταστῆ περίφημος διότι κατέστειλεν μὲ ἀσυνήθη δραστηριότητα τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Πηλίου. Ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη διερχόμενος ἀπὸ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἐληλάτησε περιοχὰς αὐτῆς, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ὀπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς ματαίως προσεπάθουν νὰ ἀνακόψουν τὴν πορείαν τοῦ Δράμαλη. Ὁ Δράμαλης διήλθεν οὕτω ἀκωλύτως τὸν Ἴσθμὸν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐκείθε διέταξε τὸν στρατὸν νὰ προελάσῃ πρὸς Ναύπλιον. Οἱ Ἕλληνες δὲν κατώρθωσαν νὰ ὑπερασπίσουν τὴν περιοχὴν μεταξὺ Κορίνθου καὶ Ἄργους καὶ οὕτω ὁ σερασκέρης (ἀρχιστράτηγος) ἔφθασε ἀκωλύτως εἰς τὸ Ἄργος (12 Ἰουλίου). Ἡ ἐμφάνισις τῆς στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη ἐπροξένησεν τρόμον εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐνῶ ἡ κυβέρνησις ἔφυγεν καὶ πολλοὶ πρόσφυγες ἐκινουῦντο πρὸς τὴν Τρίπολιν. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τρόμου αὐτοῦ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Ὑψηλάντης διετήρησαν τὴν ψυχραιμίαν των καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀντιδράσουν.

Ὁ μὲν Ὑψηλάντης κατέλαβεν τὸ φρούριον τοῦ Ἄργους, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μετέβη εἰς τὴν Τρίπολιν ἕπου κατόπιν συνεννοήσεως μὲ τοὺς προκρίτους ἐξέδωκε κοινήν μὲ αὐτοὺς προκήρυξιν συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν κάθε Πελοποννήσιος ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα. Καὶ συνέβη νὰ τρέξουν τότε χιλιάδες Ἕλληνας εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Κολοκοτρώνη. Οὕτω ὁ Κολοκοτρώνης ἀπέκτησεν ὑπολογίσιμον στρατιωτικὴν δύναμιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη ἄρχισε νὰ στερῆται τροφῶν καὶ λοιπῶν ἐφοδίων. Διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Κόρινθον. Ὁ Κολοκοτρώνης ἀντελήφθη τοῦτο καὶ κατόπιν διαφωνίας πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ὀπλαρχηγούς, ἀντεγκλήσεων καὶ σφοδρᾶς λογομαχίας μετὰ τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ἀπέσπασε ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων 2500 ἄνδρας καὶ κατέλαβε τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων. Ὁ Δράμαλης ἤρchiσεν νὰ ὑποχωρῇ καὶ ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰ Δερβενάκια ἐδέχθη αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν τῶν δυνάμεων τοῦ Κολοκοτρώνη (26 Ἰουλίου 1822) καὶ ὑπέστη σχεδὸν ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴν. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τὸ τουρκικὸν σχέδιον ἀπέτυχεν καὶ εἰς τὰ τρία σημεῖα. Ὁ Κολοκοτρώνης ἀπέκτησεν μεγάλην φή-

Ο Παλαιών Πατρῶν Γερμανός (1771 - 1826).

Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄.

Ὁ Διάκος.

Ὁ Θ. Κολοκοτρώνης.

μην και ή κυβέρνησις διώρισεν αυτόν αρχιστράτηγον τής Πελοποννήσου.

‘Ο αγών εις τήν Μακεδονίαν

‘Ως είδομεν οί Μακεδόνας είχαν κινηθή συγχρόνως με τούς άλλους Έλληνας, αλλά ή δυτική Μακεδονία επανεστάτησε τò 1822 με κέντρον τήν Νάουσαν. ‘Ο ‘Αμπούλ ‘Αβούδ άφού κατέπνιξε τήν επανάστασιν τής Χαλκιδικής εκάλεσε τούς προκρίτους να παρουσιασθούν εις Θεσσαλονίκην. ‘Αλλά οί Θεοδοσίου, Καρατάσος, Γάτσος κ.λ.π. ήργήθησαν να παρουσιασθούν και τόν Φεβρουάριον τού 1822 εκήρυξαν τήν επανάστασιν. Κατέλαβον κατ’ αρχάς τήν Νάουσαν, κατόπιν δέ προσέβαλον τούς Τούρκους εις τήν Βέρροϊαν αλλά δέν κατόρθωσαν να τήν καταλάβουν. Τόν μήνα Μάρτιον άφίχθη ισχυρά δύναμις τουρκικού στρατού εις τήν περιοχήν, κατέλαβε εκ νέου τήν Νάουσαν και επεδόθη εις σφαγήν των κατοίκων τής πόλεως. ‘Ο Ζαφ. Θεοδοσίου έφονεύθη προσπαθών να διαφύγη, ό Καρατάσος και ό Γάτσος ήλθον εις τήν Νότιον Έλλάδα όπου συνέχισαν τούς άγώνας των. ‘Η άποτυχία τής επαναστάσεως οφείλεται εις τò γεγονός ότι εκεί οί Τούρκοι διετήρουν πολλές δυνάμεις και εις τò ότι ή Νότιος Έλλάς δέν απέστειλεν ενισχύσεις τās όποιās ειχεν ανάγκην ή επανάστασις τής Μακεδονίας.

Αί μεγάλοι δυνάμεις τής Εύρώπης και ή θέσις των εναντι τής ‘Ελληνικής επαναστάσεως

‘Η έναρξις τής ‘Ελληνικής επαναστάσεως εϋρεν εις τήν Εύρώπην κλίμα εκθροικόν. ‘Επικράτου εις τά ανακτοβούλια των μεγάλων δυνάμεων τής Εύρώπης διαθέσεις αντίθετοι προς κάθε άπελευθερωτικόν κίνημα. Καί ή ‘Ελληνική επανάστασις έθεωρείτο ως κίνδυνος διά τήν Εύρώπην διότι ύπήρχε ό κίνδυνος να μεταδώση τò επαναστατικόν πύρ και εις τās άλλας χώρας τής Εύρώπης και κυρίως εις εκείνας, αι όποιαι είχαν λαούς υποδούλους όπως ή Αυστρία. Τά γεγονότα τής επαναστάσεως επληροφορήθησαν οί αντιπρόσωποι των μεγάλων Εύρωπαϊκων δυνάμεων εις τò Λάιμπαχ τής Γιουγκοσλα-

θίας ἔπου συνεδρίαζον διὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Νεαπόλεως. Ἀλλὰ οἱ ἀγριότητες τῶν Τούρκων ἰδίως ὁ ἀπαγχονισμὸς τοῦ πατριάρχου ἤρχισαν νὰ ἀλλάσουν τὸ κλίμα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Ρωσικὴ κυβερνήσις παρακινουμένη ἀπὸ τὸν Ἰωάν. Καποδίστριαν ἔστειλεν τελεσίγραφον πρὸς τὴν Τουρκίαν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐτίθετο τὸ ζήτημα τῆς συνυπάρξεως τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας μὲ τὰς Χριστιανικὰς δυνάμεις τῆς Εὐρώπης. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχε φέρει εἰς κρίσιμον σημεῖον τὰς σχέσεις Ρωσίας καὶ Τουρκίας, ἀλλ' αἰφνιδίως, ἡ Ρωσία ἤλλαξε στάσιν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὸν Μέττερνιχ. Ὁ Καποδίστριαν ἀντελήφθη ὅτι δὲν ἦτο πλέον δεκτὸς εἰς τὴν ρωσικὴν αὐλὴν καὶ ἀφοῦ ἐζήτησε ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπεχώρησε. Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1823 ἡ στάσις τῶν μεγάλων δυνάμεων ἤρχισε νὰ ἀλλάσῃ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων.

Ο Λόρδος Βυρων

Τὸ σχέδιον αὐτὸ ἀπερρίφθη. Ἐκτὸς τῆς ἐπισήμου στροφῆς τῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως ἐσημειώθη στροφή καὶ τῆς κοινῆς γνώμης μάλιστα εἰς εὐρυτάτην κλίμακα ἐντὸς τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ὅπου ἀνεπτύχθη καὶ ἔντονον φιλελληνικὸν κίνημα. Τὸ κίνημα αὐτὸ ἤρχισε νὰ ἐμφανίζεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς

Αἱ Τουρκικαὶ ὀμότητες ἤρχισαν νὰ προκαλοῦν ἀποτροπιασμὸν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ ἐπὶ πλέον τὰ γενικώτερα αὐτοκρατορικὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας ἐπέβαλον ἀλλαγὴν τῆς πολιτικῆς. Ἐνσαρκωτῆς τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ Γεώργ. Κάννιχ. Ὁ Κάννιχ ἀνεγνώρισε τὸ δίκαιον τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ρῶσοι φοβηθέντες τὴν ἀγγλικὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀντέδρασαν μὲ τὴν πρότασιν σχεδίου τὸ ὁποῖον προσέδλεπε τρεῖς χωριστὰς ἡγεμονίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου.

έλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ φιλελληνικοῦ ρεύματος ὀφείλεται εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὸν θαυμασμόν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα εἰς τὴν ἀντιπάθειαν καὶ τὸν ἀποτροπισμὸν τὸν ὁποῖον προεκάλεσαν αἱ τουρκικαὶ ὀμότητες ὡς καὶ αἱ φιλελεύθεραι ἰδέαι τοῦ ἐπεκράτουσαν τότε εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐκτὸς τούτων αἱ ἐνέργειαι τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ αἱ ρωμαντικαὶ τάσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν περιπέτειαν. Τὸ πνεῦμα τοῦ Φιλελληνισμοῦ ποῦ εἶχεν ἐξαπλωθῆ εἰς ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν ἐνεσαρκώθη μὲ τὴν κάθοδον εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλῶν Εὐρωπαίων, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμησαν καὶ ἐθυσιάσθησαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλοι ἀπὸ τὰς πατρίδας των εἶτε ἠθικῶς εἶτε χρηματικῶς ἢ πολιτικῶς ἐνίσχυσαν τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Ὁ διασημότερος ἐξ ὅλων τῶν φιλελλήνων εἶναι ὁ μεγάλος Ἀγγλος ποιητὴς Λόρδος Βύρων (Μπάϊρον)· ὁ ὁποῖος καὶ ποιήματα ἔγραψε χάριν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἀγῶνος τῆς, καὶ κατῆλθε εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἠγωνίσθη καὶ ἀπέθανε χάριν αὐτῆς εἰς τὸ Μεσολόγγι (Ἀπρίλιος 1824).

Ἄλλοι σημαντικοὶ φιλέλληνες εἶναι οἱ Ἀμερικανοὶ Ἔβερετ, Σάμουελ Χάου καὶ Βέμπστερ, οἱ Γερμανοὶ Θήρς καὶ Νόρμαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ καὶ ὁ ζωγράφος Ντελακρουά. Εἰς τὴν Ἑλβετίαν οἱ Ἐννάρδος καὶ Μάγιερ, ὁ Ἰταλὸς Σανταρόζα κ.λ.π. Τὸ πνεῦμα τοῦ φιλελληνισμοῦ ἐβασίλευσε τὰ μέγιστα τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα καὶ διὰ τοῦτο ἀνήκει μεγάλη εὐγνωμοσύνη εἰς τοὺς φιλέλληνας ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Τὰ πολεμικὰ γεγονότα τοῦ 1823

Οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν σχεδίων των τὸ ἔτος 1822 κατήρτισαν νέον σχέδιον διὰ τὸ ἔτος 1823. Τοῦτο περιελάμβανε ἀφ' ἑνὸς προέλασιν μιᾶς στρατιᾶς ἀπὸ τὴν Ἠπειρον πρὸς τὴν Δυτικὴν Στερεάν καὶ ἀφ' ἑτέρου προέλασιν ἄλλης στρατιᾶς ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Στερεάν πρὸς τὴν Ναύπακτον, ὅπου θὰ ἦνοῦτο μετὰ τῆς τουρκικῆς στρατιᾶς τῆς ἐρχομένης ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Στερεάν. Ἐκεῖθεν ἠνωμένος ὁ τουρκικὸς στρατὸς θὰ διέβαινε εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οὕτω τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1823 ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λάρισαν μιὰ στρατιὰ ὑπὸ τὸν Βερκόφτσαλην καὶ καὶ θαδίζουσα πρὸς νότον ἠρμήνωσε τὴν Βοιωτίαν καὶ Φωκίδα. Ὁ Βερκόφτσαλης ἐγκατεστάθη

εις Θήβας. Οί Έλληνες άντέταξαν άντίστασιν εις τὸ Τρίκκερι κατ' αρχάς ὅπου ἐπολέμει καὶ ὁ Καρατάσος, τελικῶς ἔμως τὸ Τρίκκερι ὑπετάγη. Ἀντιθέτως εις τὴν Στερεάν ὁ Ἀνδρουτσος καὶ ὁ Κριεζώτης ἔδρασαν ἐπιτυχῶς ἐναντίον τοῦ Βερκόφτσαλη, ὁ ὁποῖος ἀφου ἔβάδισε πρὸς τὰς Ἀθήνας ἠναγκάσθη τέλος καὶ ἐκ τῆς δράσεως τοῦ Ὀδυσσεως καὶ ἐκ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ στρατοῦ του νὰ ἐπιστρέψῃ εις τὴν Λάρισαν.

Εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεάν μιὰ στρατιά ἐξ 8.000 Ἀλθανῶν ὑπὸ τὸν Μουσταῆ πασᾶν τῆς Σκόδρας ἐβάδισε πρὸς τὴν Εὐρυτανίαν καὶ μιὰ ἄλλη ἐκ 4.000 ἀνδρῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ὁμέρ Βρυώνη ἐβάδισε πρὸς τὴν Ἀμφιλοχίαν. Ἐπρόκειτο νὰ συναντηθοῦν εις τὸ Μεσολόγγι.

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ἀρχηγοὶ ἤριζον διὰ τὰ πρωτεῖα καὶ ἡ Κυβέρνησις ἔστειλε διπλώματα ἀρχιστρατηγίας εις ἄλλους τοὺς ὄπλαρχηγούς. Ἄλλ' ὁ Μάρκος Μπότσαρης ἔσχισε τὸ δίπλωμα τῆς ἀρχιστρατηγίας καὶ ἐπικεφαλῆς 350 ἐνόπλων ἐβάδισε πρὸς τὸ Καρπενήσι ὅπου εὗρισκετο ἡ προφυλακὴ τοῦ στρατοῦ τοῦ Μουσταῆ πασᾶ, 4.000 στρατιῶται ὑπὸ τὸν Τζελαλεδὶν Βέην. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς ἐναντίον των καὶ ἐπέφερεν εἰς αὐτοὺς μεγάλας ἀπωλείας (800 ἐφονεύθησαν καὶ τὸ σῶμα τῆς προφυλακῆς διελύθη). Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἔπεσεν ἡρωϊκότετα καὶ ὁ Μάρκος Μπότσαρης. Τὸν θάνατόν του ἐθρήνησε ὁ ἔθνικὸς ποιητῆς Διον. Σολωμὸς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου Μπότσαρη οἱ δύο πασᾶδες ἐπολιορκήσαν τὸ Αἰτωλικόν, ἀλλὰ ἡ πολιορκία των ἀπέτυχεν χάρις εἰς τὴν ἀντίστασιν τῶν πολ-

Μάρκος Μπότσαρης (1790 - 1823).

ορκημένων και την βοήθειαν του Κίτσου Τζαβέλλα. Οι Τούρκοι και πάλιν άπέτυχαν να καταστείλουν την επανάστασιν.

Ή έν "Αστρει έθνοσυνέλευσις των Έλλήνων

Τόν Μάρτιον του 1823 συνήλθεν εις τό "Αστρους της Κυνουρίας ή Β' Έθνοσυνέλευσις των Έλλήνων ή όποία έλαβε νέας αποφάσεις. Άλλά βασικώς διετήρησε τό πολίτευμα της Έπιδάουρου. Αί σημαντικώτεροι αποφάσεις της συνελεύσεως του "Αστρους ήσαν:

α) Διατηρείται τό σύνταγμα της Έπιδάουρου.

β) Καταργούνται αί τοπικά κυβερνήσεις.

γ) Ή κυβέρνησις ανετίθετο εις τριμελή έπιτροπήν από έναν Νησιώτην έναν Στερεολλαδίτην και έναν Πελοποννήσιον και κατηργείτο ή θέσις του άρχιστρατήγου.

Έμφύλιοι έριδες των Έλλήνων.

Έν τή μέσω ενός σκληρού επαναστατικού άγώνος οι Έλληνες ήριζον, ένώ ό κίνδυνος ήτο πάντοτε μέγας διά τόν άγώνα των. Άπεδείκνυον δυστυχώς ότι δέν ειχαν αποβάλει τά ελαττώματα τά όποια συχνά υπήρξαν όλέθρια διά την φυλήν μας. Τό γεγονός τουτο έκαυτηρίασε ό έθνικός μας ποιητής Διον. Σολωμός με τούς στίχους του. Αί έριδες αρχίζουν με την δημιουργίαν δύο πολιτικών παρατάξεων, του κόμματος των στρατιωτικών με έπικεφαλής τόν Κολοκοτρώνην και του κόμματος των πολιτικών με έπικεφαλής τούς Μαυροκορδάτον, Νέγγρην, Κωλέττην.

Τά πάθη ωξύνθησαν μετά την συνέλευσιν του "Αστρους. Έκει έξελέγη πρόεδρος του νομοτελεστικού ό Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και τάς υπόλοιπους θέσεις της κυβερνήσεως κατέλαβον πολιτικοί. Τότε ό Κολοκοτρώνης διέλυσε την συνέλευσιν, μετέθεσε την έδραν της κυβερνήσεως εις την Τρίπολιν προεκήρυξε νέας εκλογάς. Ήπειδή ό Πετρόμπεης συνεργάζετο με τούς στρατιωτικούς οι πολιτικοί έξελέξαν πρόεδρον του νομοτελεστικού τόν Γεώργ. Κουντουριώτην και μετέθεσαν την έδραν τους εις τό Κρανίδι. Ούτω ή επαναστατημένη Έλλάς ειχε δύο κυβερνήσεις μίαν εις τό Κρανίδι και την άλλην εις την Τρίπολιν. Ή κυβέρνησις Κουντουριώτη ειχε κυρίως

ὕπερ αὐτῆς τοὺς Νησιώτας καὶ τοὺς Στερεολλαδίτας. Τέλος ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ ὄπαδοί του ὑπεχώρησαν καὶ ἔλαβον ἀμνηστίαν. Ἡ κυβέρνησις Κουντουριώτη ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ ὅλους καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ναύπλιον. Ἀργότερα ὅμως ὅταν ἔγιναν νέαι ἐκλογαὶ Νομοτελεσιτικοῦ ἐξελέγησαν ἐξ ὀλοκλήρου Νησιῶται καὶ Στερεολλαδίται. Τότε οἱ Πελοποννήσιοι ἀρχηγοὶ ἐπειδὴ εἶδον ὅτι παραγκωνίζονται ἐκήρυξαν τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου εἰς ἀνταρσίαν καὶ εἶχον τώρα σύμμαχον καὶ τὸν Κολοκοτρώνην. Ἡ Κυβέρνησις Κουντουριώτη ἐκινήθη δραστηρίως καὶ ἐπάταξε τὴν ἀνταρσίαν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς Κωλέττης, Γκούρας, Καραϊσκάκης εἰσέβαλον εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὰς γενομένας συγκρούσεις ἐφρονέθη ὁ υἱὸς τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη Πάνος, γαμβρὸς τῆς Μπουμπουλίνας. Ὁ ἴδιος ὁ Κολοκοτρώνης ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῆ καὶ κατόπιν ἐφυλακίσθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ προφήτου Ἑλίου εἰς τὴν Ὑδραν (Ἰανουάριος 1825). Μετ' ὀλίγον ἐθανατώθη ἀπὸ τὸν Γκούραν καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσος, διὰ τὸν ὁποῖον ὑπῆρχε ὑπόψια ὅτι εἶχε ἔλθει εἰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς Τούρκους. Αἱ συνέπειαι τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων ἦσαν καταστρεπτικώταται, διότι καὶ αἱ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων συμπάθειαι ἤρχισαν νὰ μειώνωνται εἰς τὴν Δύσιν καὶ τὸ δάνειον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπιτύχη ἡ Κυβέρνησις ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν ἐσπαταλήθη εἰς κομματικὰς ἀνάγκας.

Νέα φάσις τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐπαναστάσεως—Τὰ γεγονότα τοῦ 1824

Ἐπειδὴ ὁ Σουλτάνος ἔβλεπε ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καταστεί-λη τὴν ἐπανάστασιν ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ Μωχάμετ Ἄλυ τῆς Αἰγύπτου, ὁ ὁποῖος ἦτο τυπικῶς ὑποτελὴς του, ἀλλὰ εἶχε δημιουργήσῃ ἰδικόν του κράτος εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1824 συνήφθη συμφωνία μεταξὺ Μωχάμετ Ἄλυ καὶ Σουλτάνου Μαχμούτ, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Κύπρος καὶ ἡ Κρήτη παρεχωροῦντο εἰς τὸν Αἰγύπτιον πασᾶν, μὲ ἀντάλλαγμα τὴν ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου συμμετοχὴν τούτου εἰς τὸν ἀγῶνα καταστολῆς τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασεως. Διωρίσθη τότε ὁ Ἰμβραήμ πασᾶς, θετὸς υἱὸς τοῦ Μωχάμετ Ἄλυ, ὡς διοικητῆς τῆς Πελοποννήσου. Τὸ σχέδιον τῆς δράσεως τῶν Τουρκοαἰγυπτίων περιελάμβανε ἀφ' ἐνὸς δρᾶσιν τοῦ στρα-

τοῦ τοῦ Ἰμβραήμ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀφ' ἑτέρου δρᾶσιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, ἐνῶ ἠνωμένος τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος θὰ καταλάμβανε τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν Ἑλλήνων τὰ πράγματα ἦσαν πολὺ δυσάρεστα διότι στρατὸς ὀργανωμένος δὲν ὑπῆρχε, καὶ ὅσος ὑπῆρχε, ὑποτυπῶδως στρατολογημένος, ἦτο ὀλιγάριθμος, ἐνῶ ὁ στόλος δὲν εἶχεν τὴν δυνατότητα νὰ κινηθῆ ἀπὸ ἔλλειψιν χρημάτων. Ἡ πρώτη ἐπίθεσις τῶν Αἰγυπτίων ἐξεδηλώθη εἰς τὴν Κρήτην. Ἐκεῖ ὁ Χουσεῖν πασᾶς κατέπνιξε τὸ κίνημα, ἀφοῦ ἐθανάτωσε εἰς τὸ σπήλαιον Μελιδῶν 370 γυναικόπαιδα καὶ εἰς τὸ φρούριον Μίλατος ἐξόντωσε 3.000 Κρητικούς ἐπαναστάτας. Κατόπιν ὁ στόλος τῶν Αἰγυπτίων ἐστράφη πρὸς τὴν Κάσον τὴν ὁποίαν ἐπίσης κατέστρεψε.

Παράλλῃως ὁ τουρκικὸς στόλος, ὑπὸ τὸν Χοσρέφ πασᾶν ἐπετέθη ἐναντίον τῶν Φαρῶν καὶ μετὰ σφοδρὸν κανονισβολισμόν καὶ ἰσχυρὰν ἄμυναν τῶν ὑπερασπιστῶν — οἱ ὑπερασπισταὶ ἀνετίναξαν εἰς τὸν ἀέρα πυριτιδαποθήκην, ἐκ τῆς τρομακτικῆς ἐκρήξεως τῆς ὁποίας Ἑλληνες καὶ Τούρκοι εὔρον οἰκτρὸν θάνατον — κατέλαβον τὴν νῆσον καὶ ἐπεδόθησαν εἰς σφαγὰς, λεηλασίας, καταστροφάς. Ὑπολογίζεται ὅτι ἐκ τῶν 7.000 κατοίκων τῆς νήσου καὶ 20.000 προσφύγων (σύνολον 27.000) περίπου 18.000 ἐσφάγησαν ἢ ἐπωλήθησαν ὡς δούλοι. Τὴν καταστροφὴν ἐθρήνησε ὁ ἐθνικὸς μας ποιητῆς Διον. Σολωμός.

Ἀντίδρασις τῶν Ἑλλήνων

Αἱ καταστροφαὶ τῶν Φαρῶν — Κάσου — Κρήτης προεκάλεσαν τὴν ἀργὴν τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἀπεφάσισαν νὰ κινηθοῦν. Ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ εἰς τοὺς νησιώτας μέρος τοῦ ἀγγλικοῦ δανείου. Οἱ Νησιῶται συνεκρότησαν στόλον καὶ τότε ἤρχισε σφοδρὰ πάλιν μεταξύ ἑλληνισμοῦ καὶ τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου. Πλησίον τῆς Σάμου, μὲ νάυαρχον τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου τὸν Σαχτούρην, συνήφθησαν πολλαὶ συμπλοκαὶ πρὸς τὸν στόλον τοῦ Χοσρέφ πασᾶ, ὁ ὁποῖος μὴ δυναθεὶς νὰ ἀποβιβάσῃ εἰς τὴν Σάμον τουρκικὸν ἀπόσπασμα ἀπεχώρησε κατησχυμένος εἰς τὴν Κῶ, ἀναμένων τοὺς Αἰγυπτίους. Τὴν 20ην Αὐγούστου ἔφθασε ὁ στόλος τῶν Αἰγυπτίων ὑπὸ τὸν Ἰμβραήμ, ὁ ὁποῖος ἠνώθη μὲ τὸν στόλον τοῦ Χοσρέφ

και συναπετελέσθη τότε μεγάλη ναυτική δύναμις ἐκ 85 μεγάλων πλοίων και 300 φορτηγίδων, 30.000 στρατοῦ και 2.500 τηλεβόλων. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ ἑλληνικὸς στόλος συναπετελεῖτο ἀπὸ 70 πλοῖα, μὲ 850 τηλεβόλα και 5.000 ναῦτας. Πρῶτοι ἔδρασαν οἱ Ἑλληνες ἐπιτεθέντες κατὰ τοῦ λιμένος τῆς Ἀλικαρνασσοῦ 20 πλοῖα ὑπὸ τὸν Σαχτούρην ὄριμψαν κατὰ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου. Ἡ πρώτη σύγκρουσις ὅμως ἔληξεν ἄνευ ἐκατέρωθεν ζημιῶν. Ἡ σημαντικωτέρα σύγκρουσις ἔγινεν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Γέροντα πλησίον τῆς Ἀλικαρνασσοῦ. Ἐκεῖ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μιαούλη ἐπετέθη διὰ πυρπολικῶν κατὰ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου και κατόρθωσε νὰ καύσῃ μίαν μεγάλην φρεγάδα. Τὸ γεγονός προεκάλεσεν πανικὸν μεταξὺ τῶν Τουρκοαἰγυπτίων και ἡ ἀναφανείσα ἐν τῷ μεταξὺ ἀντιζηλία μεταξὺ Χοσρέφ και Ἰμβραήμ παρέλυσε κάθε δραστηριότητα. Τότε οἱ μὲν Τούρκοι ἀπεχώρησαν εἰς τὸν Ἑλλησποντον, ὁ δὲ Ἰμβραήμ εἰς τὴν Κρήτην. Κατὰ τὴν ἀποχώρησιν οἱ Ἑλληνες προσέβαλον τὸν στόλον τοῦ Ἰμβραήμ πλησίον τοῦ Ἡρακλείου και συνέλαβον μερικά πλοῖα, ἐνῶ πολλὰ αἰγυπτιακὰ πλοῖα ἐναυάγησαν.

Κατόπιν τῶν γεγονότων αὐτῶν ὁ Ἰμβραήμ ἔλαβεν νέας ἐνισχύσεις και ἀναχωρῶν ἀπὸ τὴν Σούδαν τῆς Κρήτης τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1825 ἔφθασε εἰς τὴν Μεθώνην μὲ 4.000 πεζοὺς και 500 ἵππους και μὲ ἰσχυρὸν πυροβολικὸν κατέλαβε τὴν Κορώνην και τὸ Νεόκαστρον. Δὲν ὑπῆρχε ὅμως ἐπαρκῆς και ἱκανὸς ἑλληνικὸς στρατὸς νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν Ἰμβραήμ. Τρεῖς χιλιάδες Ἑλληνες ὅταν ἦλθον εἰς συνάντησιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰμβραήμ εἰς τὸ Κρεμμύδι τῆς Μεσσηνίας διεσκορπίσθησαν. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον ἀποβιβάσθῃ εἰς τὴν Σφακτηρίαν 800 Ἑλληνες και μερικοὶ φιλέλληνες. Ἐκεῖ ἀπεβιβάσθησαν πολυάριθμοι Αἰγύπτιοι και εἰς τὰς συγκρούσεις πού ἠκολούθησαν, πολλοὶ Ἑλληνες ἐφονεύθησαν και ἄλλοι ἠχμαλωτίσθησαν. Ὁ Σαχτούρης και ὁ Μαυροκορδάτος διεσώθησαν ἐπὶ τοῦ πλοίου «Ἀρης» τοῦ Τσαμαδοῦ, τὸ ὁποῖον διέσχισε ὑπὸ δραματικὰς συνθήκας τὸν τουρκοαἰγυπτιακὸν στόλον. Περικυκλωμένος ὁ «Ἀρης» και βαλλόμενος συνεχῶς ἐξῆλθεν τοῦ κλοιοῦ τῶν τουρκοαἰγυπτιακῶν πλοίων. Τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς πού τὰ ἐχθρικά πλοῖα ἐπλησίαζον εἰς ἀπόστασιν βολῆς, δύο ναῦται τοῦ «Ἀρεως» ἐστάθησαν μὲ τὰς πιστόλας τῶν ἐμπρὸς εἰς τὰ θαρέλια τῆς πυρίτιδος, ἔτοιμοι

νά ανατινάξουν τὸ πλοῖον μόλις θὰ ἐπλησίαζον οἱ ἐχθροὶ νά πατή-
σουν ἐπ' αὐτοῦ.

Τὸ θέαμα αὐτὸ ἀπεθάρρυνε τοὺς Αἰγυπτίους οἱ ὅποιοι δὲν ἐ-
τόλμησαν νά πλησιάσουν. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐπέτρεψε εἰς τὸν «*Α-
ρηγ*» νά ἐξέλθῃ τοῦ κλοιοῦ. Μετὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Ἑλληνικὸς
στόλος ἐκινήθη καὶ πάλιν καὶ ἀπετέλεσε κατορθώματα, ἀλλὰ δὲν
κατώρθωσε νά ἀλλάξῃ τὴν κατάστασιν. Τὸ πρῶτον κατόρθωμα τοῦ
Μιαούλη ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ἦταν νά καύσῃ εἰς τὸν κόλ-
πον τῆς Μεθώνης διὰ πυρπολικῶν μίαν φρεγάδα, τρεῖς κορβέττας
καὶ ἄλλα ἑξὼ πολεμικὰ καὶ φορτηγὰ πλοῖα. Ἐπίσης οἱ ναύαρχοι Σα-
χτούρης καὶ Ἀποστόλης συνήψαν ναυμαχίαν μεταξὺ Ἄνδρου καὶ
Εὐβοίας μὲ τοὺς Τούρκους καὶ ἔκαυσαν μίαν φρεγάταν, μίαν κορ-
βέταν, καὶ συνέλαβον ἄλλα πέντε πλοῖα. Ὁ Κανάρης ἐπίσης ἐπε-
χείρησε τὸν Ἰούλιον - Αὐγούστον τοῦ 1825 νά εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν λι-
μένα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ νά καύσῃ ἐκεῖ μοῖραν τοῦ τουρκοαιγυ-
πτιακοῦ στόλου. Ἄλλ' ἢ ἐξαίρετικῶς τολμηρὰ ἐπιχείρησις τοῦ Κα-
νάρη ἀπέτυχεν ἐξ αἰτίας αἰφνιδίας μεταβολῆς τοῦ ἀνέμου.

Μάχη εἰς τὸ Μανιάκι.

Ἐγὼ οἱ Ἕλληνες προσπαθοῦσαν νά φέρουν ἀντιπερισπασμὸν
εἰς τὸν Ἰμπραήμ ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ὁ ἴδιος ἐβάδισε μὲ τὸν στρατὸν
του πρὸς τὴν Τρίπολιν. Ἡ κυβέρνησις παρὰ ταῦτα ἐκράτει ἀκόμη
φυλακισμένον τὸν Κολοκοτρώνην. Μόνον δὲ ὁ Παπαφλέσσας, ὁ ὁποῖος
ἦτο ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν, συνεβούλευσε νά ἀποφυλακισθῇ
ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ λοιποὶ φυλακισμένοι. Μόνος κατόπιν ὁ Πα-
παφλέσσας μόνον μὲ 600 παλληκάρια προσεπάθησε νά σταθῇ ἐμπό-
διον εἰς τὴν πορείαν τοῦ Ἰμβραήμ. Μετὰ σκληρὰν μάχην ἔπεσε ἡ-
ρωϊκῶς μαχόμενος εἰς τὸ Μανιάκι τῆς Μεσσηνίας (20 Μαΐου 1825).
Μαζὶ του ἐφονεύθησαν καὶ ὅλοι οἱ ἄνδρες του. Ὁ Ἰμβραήμ ἐξεπλά-
γη ἀπὸ τὸν ἡρωισμόν των Ἑλλήνων καὶ λέγεται ὅτι ἐζήτησε νά ἴ-
δῃ τὸν νεκρὸν τοῦ Παπαφλέσσα ὄρθιον καὶ κατόπιν τὸν ἐτίμησε μὲ
ἓν φίλημα. Διὰ τὸ περιστατικὸν ἔγραψε ὀριότατον διήγημα ὁ νεο-
ἑλλῆν διηγηματογράφος Μιχ. Μητσάκης. Ἡ θυσία τοῦ Παπαφλέ-
σα καὶ τῶν παλληκαριῶν του εἶχεν εὐμενῆ ἠθικὸν ἀντίκτυπον διότι
ἔδωσε θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἐν τῷ μεταξὺ λίγο πρὶν ἀπεψύ-

λακίσθη κατόπιν αποφάσεως τῆς κυβερνήσεως Θεόδ. Κολοκοτρώνης καὶ ἐπῆλθεν συμφιλίωσις τῶν παλαιῶν ἀντιπάλων μερίδων. Ὁ Ἰμβραήμ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μανιακίου ἔφθασε εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἐντεῦθεν ἐξορμῶν ἐλεηλάτει τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Ἕλληνες μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κολοκοτρώνην διεξήγαγον κλεφτοπόλεμον κατὰ τοῦ Ἰμβραήμ καὶ τοῦτο ἔφερεν δυσκολίας εἰς τὸν Ἀφρικανὸν στρατάρχην. Ἐν τῇ μεταξύ οἱ Ἕλληνες ἐντυπωσιάσθησαν ἀπὸ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰμβραήμ καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν ἀνωτερότητα τῆς εὐρωπαϊκῆς τακτικῆς. Διὰ τοῦτο ἡ κυβερνήσις διώρισε ὀργανωτὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὸν Γάλλον συνταγματάρχην Κάρλον Φαδιέρον, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν Πελοπόννησον ἡ κατάστασις ἐφαίνετο νὰ κρίνεται ὑπὲρ τῶν τουρκοαιγυπτίων, ἀλλ' οὐχὶ ἀπολύτως, διότι ἔδρων ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων ἔνοπλα σώματα Ἑλλήνων, διεξάγοντα κλεφτοπόλεμον.

Δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου

Συμφώνως πρὸς τὸ κοινὸν τουρκοαιγυπτιακὸν σχέδιον τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἰμβραήμ εἰς τὴν Πελοπόννησον θὰ παρηκολούθει ἡ δρᾶσις τῶν Τούρκων πασάδων εἰς τὴν Στερεάν. Πρῶτος ὁ Κιουταχῆς μὲ 28.000 στρατὸν ἤρχισε νὰ πολιορκῆ τὸ Μεσολόγγι εἰς τὸ ὁποῖον εὕρισκοντο τρεῖς χιλιάδες πολεμισταὶ μὲ 48 τηλεβόλα. Ἡ πολιορκία ἔγινε στενωτέρα ὅταν ἤρχισεν ὁ ἀπὸ θαλάσσης ἀποκλεισμός καὶ ἠμποδίσθη οὕτω ὁ ἀνεφοδιασμός, ἀλλὰ ὁ Μιαούλης κατώρθωσε ἐπανειλημμένως νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμόν καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν φρουρὰν τοῦ Μεσολογγίου. Τὴν 24ην Ἰουλίου οἱ πολιορκημένοι ἤλθαν εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Στερεᾶς, διὰ νὰ προσβάλλουν τὸν Κιουταχῆν οἱ μὲν ἐκ τοῦ Μεσολογγίου, οἱ δὲ ἔξωθεν. Ὁ στρατὸς τοῦ Κιουταχῆ ἀπεδεκατίσθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ. Ἐν τῇ μεταξύ οὔτε ὁ στόλος τῶν Τούρκων ἐτόλμησε νὰ ἐμφανισθῆ καὶ οὕτω λήγει ἡ πρώτη φάσις τῆς δευτέρας πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου. Τὴν 25 Δεκεμβρίου ἀρχίζει νέα φάσις τῆς πολιορκίας μὲ συμμετοχὴν καὶ τοῦ Ἰμβραήμ. Οἱ δύο στρατάρχαι, Κιουταχῆς καὶ Ἰμβραήμ συνεννοήθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐνεργήσουν ὁμοῦ, ἀφοῦ εἶχον σφοδρῶς φιλονικήσῃ καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1826 ἡ δευτέρα φάσις τῆς πολιορκίας ἀρχίζει μὲ πολὺ κακοὺς αἰωνοὺς

διὰ τοὺς πολιορκουμένους Ἕλληνας. Διότι ἀπὸ τὸν μακρὸν ἀποκλεισμόν ἀρχίζουσι νὰ λείπουν τὰ τρῶφιμα καὶ ὁ ὑπὸ τὸν Μιαοῦλην ἑλληνικὸς στόλος δὲν κατορθώνει νὰ διασπάσῃ τὸν κλοιόν. Κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1826 οἱ πολιορκούμενοι βασανίζονται ἀπὸ τὰς στεφάρσεις καὶ κατανοῦν ἀληθινὸν σκελετοί. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπεφάσισαν κατόπιν συνηνοήσεως πρὸς τοὺς ὄπλαρχηγούς τῆς Στερεᾶς νὰ πραγματοποιήσουν ἕξοδον διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Πλάτανον. Ἡ ὀνομαστὴ εἰς τὴν ἱστορίαν ἕξοδος τοῦ Μεσολογγίου ἐπραγματοποιήθη τὴν νύκτα τῆς 10ης Ἀπριλίου 1826. Οἱ ἐξεληθόντες ἦσαν 9 χιλιάδες ἐξ ὧν 3 χιλ. πολεμισταὶ διηρημένοι εἰς τρία σώματα ὑπὸ τοὺς Νότην Μπότσαρη, Κίτσιον Τζαβέλλαν καὶ Δημ. Μακρῆν. Ἐξ ὧν μόνον 1.700 ἐξήλθον σῶσι, οἱ ἄλλοι ἢ ἐφονεύθησαν ἢ ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐντὸς τῆς πόλεως. Εἰς μίαν φάσιν τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ εἶχον εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ὁ Χρ. Καφάλης ἀνετίναξε πυριτιδαποθήκην καὶ παρέσυρε εἰς τὸν θάνατον φίλους καὶ ἐχθρούς. Ὁ ἠθικὸς ἀντίκτυπος ὑπῆρξε μέγας ἐκ τῆς ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των μὲ συμπάθειαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ταῦτα πάντα, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐπανάστασις μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου ἐφαίνετο νὰ καταπνίγεται, διότι ἐλάχισται ἐστὶν ἀντιστάσεως τῶν Ἑλλήνων ἀπέμεινον. Ἐν τῇ μέσῳ μιᾶς τοιαύτης κρισίμου καταστάσεως καὶ διαρκούσης τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου παρητήθη ἡ κυβέρνησις Κουντουριώτη καὶ ὠρίσθη ἄλλη ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην.

Ἡ οικονομικὴ ἐνίσχυσις τῶν φιλελληνικῶν συλλόγων τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔσωσε τὴν ἐπανάστασιν. Μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ ἐκινήθη καὶ πάλιν ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μιαοῦλη κατόρθωσε νὰ νικήσῃ εἰς ἐπανειλημμένας συγκρούσεις τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων. Ἐν τῇ μεταξὺ ὁ κλεφτοπόλεμος τοῦ Κολοκοτρώνη συνεχίζετο ἐντατικῶς, ἐνῶ ὁ Ἴμβραήμ ἀπέτυχεν νὰ κατακτήσῃ τὴν Μάνην. Εἰς τὴν μάχην τῆς Βέργας οἱ Μανιάται ἀπέκρουσαν τὴς ἐπιθέσεις τῶν Αἰγυπτίων.

Ὁ ἀγὼν εἰς τὰς Ἀθήνας—Μάχη τῆς Ἀραχώβης

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου ὁ Κιουταχῆς ἐτράπη πρὸς τὴν Στερεάν καὶ ὁ Ἰμβραήμ πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Κιουταχῆς τὸν Αὐγούστον τοῦ 1826 κατέλαβεν τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταφύγει οἱ κάτοικοι. Ἡ κυβέρνησις ἤθελεν πάσῃ θυσίᾳ νὰ κρατήσῃ ἀνοικτὸν τὸν ἀγῶνα εἰς τὴν Στερεάν διότι εἶχεν πληροφορίας ὅτι εἰς τὸ μέλλον νὰ ἰδρυθῇ ἑλληνικὸν κράτος μόνον ἐπαναστατημέναί περιοχαὶ θὰ περιελαμβάνοντο. Διὰ τοῦτο διώρισε ἀρχιστράτηγον τῆς Στερεᾶς τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην.

Ὁ Καραϊσκάκης ἐστρατοπέδευσε εἰς Ἐλευσίνα καὶ συνεχρούσθη ἀνεπιτυχῶς παρὰ τὸ Χαϊδάρι, πρὸς τοὺς Τούρκους. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐφονεύθη ὁ Γκούρας διοικητὴς τῆς φρουρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀλλ' ὁ Κριεζώτης κατώρθωσε ἐπὶ κεφαλῆς τριακοσίων ἐνόπλων νὰ ἐνισχύσῃ τὴν φρουρὰν καὶ οὕτω ὁ Κιουταχῆς ἀποτυγχάνει νὰ καταλά-

Γεώργιος Καραϊσκάκης.

βη τήν Ἀκρόπολιν. Ἐν τῇ μεταξύ ὁ Καραϊσκάκης ἐσκέφθη νά ἀποκόψῃ τάς ἐπικοινωνίας τοῦ Κιουταχῆ ἀπό τήν Θεσσαλίαν ἐγκαθιστῶν φυλάκια ἀπό Κορινθιακοῦ μέχρι Εὔβοϊκοῦ κόλπου.

Πρὸς τοῦτο ὁ Κωλέττης μετέβη εἰς Ἀταλάντην προκειμένου νά καταστρέψῃ τάς ἀποθήκας τοῦ Κιουταχῆ καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ Κιουταχῆ εἰς τήν Δομβραΐναν. Ὁ Κωλέττης ἀπέτυχεν εἰς τήν ἀποστολήν του καὶ ὁ στρατός του διεσκορπίσθη εἰς μάχην πού ἐδόθη, ἀλλά καὶ ὁ Καραϊσκάκης δὲν κατώρθωσε νά νικήσῃ τοὺς Τούρκους εἰς τήν Δομβραΐναν. Οὗτος ὅμως συνέλαβεν τὸ σχέδιον νά προσβάλῃ τοὺς ἐπιστρέφοντας Τουρκαλθανούς τοῦ Μουσταφάμπεη αἰφνιδιαστικῶς. Οὕτω τὸν Νοέμβριον τοῦ 1826 εἰς τήν Ἀραχῶσαν, πρῶτον ὁ Γρίδας ὑπαρχηγός τοῦ Καραϊσκάκη, καὶ κατόπιν ὁ ἴδιος ὁ Καραϊσκάκης ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἀλβανῶν καὶ ἐξόντωσαν 1.700 ἐκ τῶν 2.000. Ἡ μάχη τῆς Ἀραχῶθης εἶναι σπουδαιότατον γεγονός διότι σχεδὸν ἔσωσε τήν Ἐπανάστασιν ἀπὸ τοῦ νά ἐκπνεύσῃ. Αὕτη ἐφαίνετο πάλιν νά στερεώνεται.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἐνισχύθη καὶ πάλιν ἡ φρουρά τῆς Ἀκροπόλεως, διότι ὁ Φαβιέρος ἀνῆλθε εἰς τήν Ἀκρόπολιν ὑπὸ βροχήν σφαιρῶν, μὲ 500 ἄνδρας, οἱ ὅποιοι ἔφερον σάκκους μὲ πυρίτιδα. Τὸν Ἰανουάριον 1827 ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Γόρδων ἀπεβιβάσθη μὲ 2.300 ἄνδρας καὶ ἀπέκρουσε ἐπίθεσιν τοῦ Κιουταχῆ, ἐνῶ παραλλήλως εἶχεν τήν ὑποστήριξιν τοῦ ἀτμοκινήτου πολεμικοῦ «Καρτερία» τὸ ὅποιον ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ τὸν φιλέλληνα Ἀστιγξ.

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Τροιζῆνος

Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ἐσημειώθησαν πολιτικαὶ ἀνακατατάξεις εἰς τήν Ἑλλάδα. Ἐσηματίσθησαν τρεῖς φατρίαι τοπικιστικοῦ χαρακτῆρος. Οἱ Νησιῶται, οἱ Στερεοελλαδίται, οἱ Πελοποννήσιοι. Οὗτοι ἐστηρίζοντο εἰς τάς τρεῖς μεγάλας δυνάμεις καὶ προῆλθον οὕτω τρία κόμματα: τὸ Ἀγγλικὸν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ Μιαούλη, τὸ Γαλλικὸν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κωλέττη καὶ τὸ Ρωσικὸν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ἡ κυβέρνησις Ἀνδρέα Ζαΐμη μετέθεσεν τὴν ἔδραν τῆς εἰς τήν Αἴγιναν καὶ συνεκάλεσαν νέαν ἐθνοσυνέλευσιν ἐκεῖ. Ἐξεδηλώθησαν καὶ πάλιν ἀντιθέσεις καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνη ἀντιπολίτευ-

σις συνεκάλεσεν ἄλλην εἰς τὴν Ἑρμιόνην. Τελικῶς μὲ ἐπέμβασις τῶν Ἑγγλων ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν Τζώρτζ καὶ Κόχραν ἐπὶ ἤθε συμφιλίωσις καὶ κατόπιν τούτου συνῆλθεν νέα συνέλευσις εἰς τὴν Τροϊζήνα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κυβέρνησις Ζαΐμη παρητήθη.

Ἡ συνέλευσις αὕτῃ ἔλαβεν σημαντικὰς ἀποφάσεις. Κατὰ πρῶτον ἰδρῦθῃ βουλῇ, σῶμα ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ τὸ ὅποτον εἶχεν τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἐδόθη εἰς ἓν μόνον πρόσωπον καὶ ὡς τοῦτο ἐξέλεξαν τὸν Ἰωάν. Καποδίστριαν. Διῶρισε ἐπίσης ὡς ἀρχιστράτηγον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὸν στρατηγὸν Τζώρτζ, τὸν δὲ Κόχραν ναύαρχον.

Καταστροφή εἰς τὸ Φάληρον

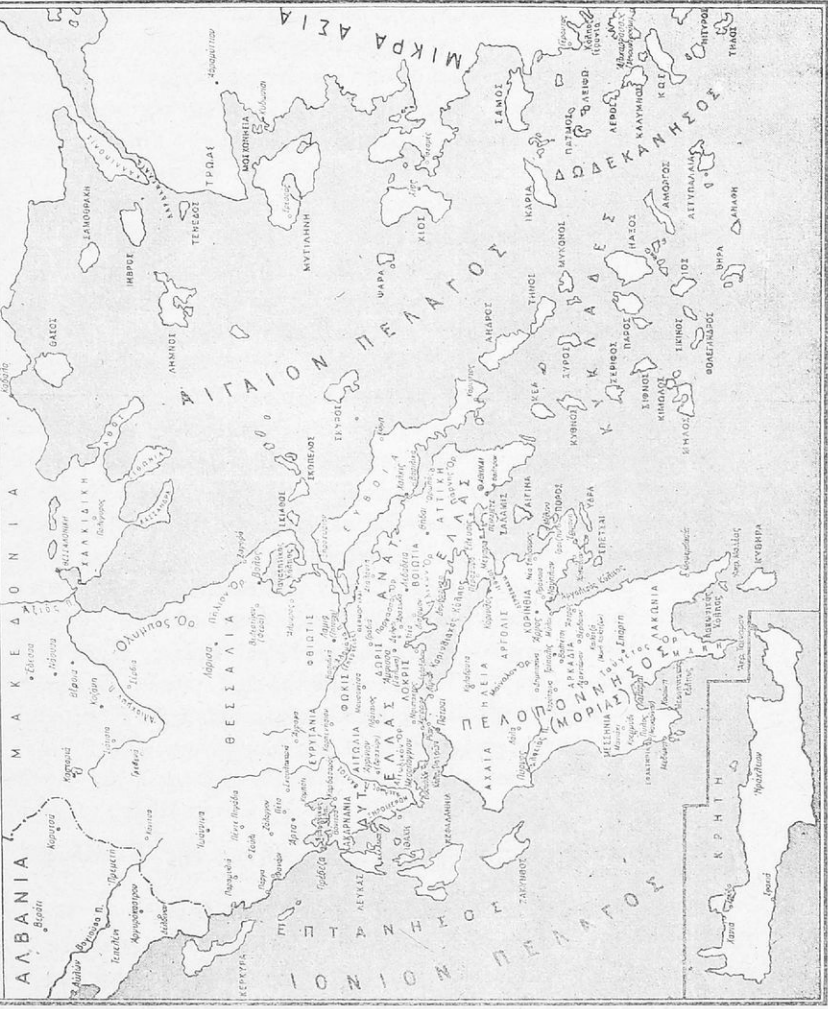
Μετὰ τὰς ἀποφάσεις αὐτάς ἀπεφασίσθη δρᾶσις εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ λυθῇ ἡ πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη ἐγκατελείφθη καὶ παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τούτου, ὁ Τζώρτζ προσέβαλε κατὰ πρῶτον τοὺς Τούρκους εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, καὶ κατόπιν ὠρίσθη ἐπίθεσις κατὰ τῶν πολιορκητῶν τῆς Ἀκροπόλεως τὴν 23ην Ἀπριλίου, παρὰ τὰς ἐντόνους ἀντιρρήσεις τοῦ Καραϊσκάκη, ὁ ὁποῖος τὴν προτεραίαν τῆς 23ης ἠγγέρθη ἐκ τῆς κλίνης, ἀσθενῶν, διὰ νὰ προλάβῃ συμπλοκὴν καὶ πληγῶθαι θανασίμως ἀπέθανεν τὴν 23ην Ἀπριλίου 1827. Ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη κατετάραξεν τὴν Κυβέρνησιν καὶ τοὺς Ἑλληνας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τῶν Τούρκων ποὺ πολιορκοῦσαν τὴν Ἀκρόπολιν καθὼς σχεδιασμένη κατέληξεν εἰς καταστροφὴν. 1.500 ἐφρονεύθησαν καὶ πολλοὶ ὄπλαρχηγοὶ ἔκειντο νεκροί. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ἡ φρουρὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἐσυνθηκολόγησεν ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ διατηρήσῃ τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ ὄπλα τῆς. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Ἀκροπόλεως ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο νὰ σδύνη· διετηρεῖτο μόνον εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Πελοπόννησον. Οἱ μισέλληνες εἰς τὴν Εὐρώπην ἔλεγον ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ὑπάρχει πλέον. Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν ἡ ἐπίσημος θέσις τῶν μεγάλων δυνάμεων ἦτο πλέον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ τρεῖς δυνάμεις ὑπέγραψαν τὴν 6ην Ἰουλίου 1827 τὴν Ἰουλιανὴν σύμβασιν διὰ τῆς ὁποίας ἰδρύεται ἑλληνικὸν κράτος ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου μὲ σύνορα ἀπὸ τὸν Ἀμιδρακικὸν ἕως

τόν Παγασητικόν κόλπον. Πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς συνεκροτήθη κοινὸς στόλος τῶν τριῶν δυνάμεων. Ὁ Ἀγγλικὸς στόλος ἐτέλει ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ναυάρχου Κόδριγκτων, ὁ Γαλλικὸς ὑπὸ τὸν Δεριγνύ, καὶ ὁ Ρωσικὸς ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ἐυδεν. Τὴν ἀπόφασιν τῶν δυνάμεων ἐδέχθη προθύμως ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἀλλὰ ἡ τουρκικὴ ἀντέδρασε.

Ἐν τῇ μεταξὺ ὁ Ἀγγλικὸς στόλος ἔφθασεν εἰς τὴν Πύλον, ὅπου εὗρίσκετο καὶ ὁ στόλος τοῦ Ἰμβραήμ, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Κόδριγκτων ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπόφασιν τῶν μεγάλων δυνάμεων. Οἱ Ἕλληνες προσεπάθησαν νὰ ἀναξωγογήσουν τὴν ἐπανάστασιν εἰς ὅσον δυνατὸν μεγαλυτέραν ἔκτασιν, διότι εἶχον πληροφορίας ὅτι μόνον ἐπαναστατημέναι περιοχαὶ θὰ περιελαμβάνοντο εἰς τὸ νέον κράτος.

Παρά τὴν Ἰτέαν ὁ Ἀστιγῆ μὲ τὸ ἀτμοκίνητον πλοῖον «Καρτερία» κατέκαυσε στολίσκον τουρκικῶν πλοίων καὶ ὁ Ἰμβραήμ θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὸ πάθημα τῆς Ἰτέας ἀπεφάσισε νὰ ἀντιδράσῃ ἀλλὰ ὁ Κόδριγκτων τὸν ὑπεχρέωσε νὰ κλεισθῇ καὶ πάλιν εἰς τὴν Πύλον. Τότε ὁ Ἰμβραήμ διετάξε τὸν στρατὸν του νὰ λεηλατήσῃ τὴν Μεσσηνίαν καὶ τὴν Ἀρκαδίαν. Τότε ἀκριδῶς ὁ συμμαχικὸς στόλος ἔφθασε εἰς τὸ Ναυαρίνον νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησιν τῶν μεγάλων δυνάμεων εἰς τὸν Ἰμβραήμ, ὁ ὁποῖος εἶχεν λάβει ἐντολὴν ἀπὸ τὸν σουλτάνον νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα. Τὴν 8ην Φεβρουαρίου 1827 συνήφθη ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου, ἡ ὁποία κατέληξε εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου. Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου εἶναι ἡ αὐγὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος, διότι ἡ θέλησις τῶν μεγάλων δυνάμεων ἐπεδλήθη τελικῶς. Ὀλίγον ἀργότερα ἐξεβράγη ὁ ρωσοτουρκικὸς πόλεμος (1828 - 1830), ὁ ὁποῖος ἔφερε εἰς δύσκολον θέσιν τὴν Τουρκίαν. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου δὲ τοῦ 1828 εἶχεν κατέλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ἰωάν. Καποδίστριας τὸν ὁποῖον ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Τροιζήνης εἶχεν ἐκλέξει ὡς κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Γαλλία ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν στρατηγὸν Μαιζῶν (Αὐγούστος 1828) μὲ 14.000 στρατὸν διὰ νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Ἰμβραήμ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἰμβραήμ διετάχθη ἀπὸ τὸν Μωχάμετ Ἄλυ τῆς Αἰγύπτου νὰ ἀποχωρήσῃ διότι ὁ Αἰγύπτιος σατράπης εἶχεν ὑπογράψει μετὰ τῆς Ἀγγλίας τὴν συνθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας.

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ Ἑλλάς ἀνεξάρτητον κράτος

Μετὰ τὴν Ἰουλιανὴν σύμβασιν τοῦ 1827 διὰ τῆς ὁποίας ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Αἱ μεγάλαι δυνάμεις ὑπέγραψαν ἐπίσης τὸν Μάρτιον τοῦ 1829 νέαν σύμβασιν διὰ τῆς ὁποίας ἰδρύετο ἑλληνικὸν κράτος ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου τὸ ὅποσον περιελάμβανε τὴν περιοχὴν νοτιῶς τῆς γραμμῆς τοῦ Παγασητικοῦ ἕως τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὰς Κυκλάδας.

Ὡς εἴπομεν ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1828 εἶχεν κατέλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Καποδίστριας ὁ ὁποῖος ἐπελήφθη δραστηρίως τοῦ ἔργου τῆς ὀργανώσεως τῆς χώρας. Μετὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν τρεχόντων προβλημάτων, διώρισε ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου τὸν Κολοκοτρώνην, τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς τὸν Τζώρτζι καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς τὸν Δημ. Ὑψηλάντην. Ὁ Τζώρτζι κατώρθωσε νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν Δυτικὴν Στερεὰν ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν μάχην τῆς Πέτρας (12 Σεπτεμβρίου 1829), ἡ ὁποία ἦτο καὶ ἡ τελευταία μάχη τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐλευθερίας. Ἡ Πελοπόννησος μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἰμβραήμ ἔμεινε πλέον ἐλεύθερα. Λόγω δὲ τῶν ἀποτυχιῶν τῆς εἰς τὸν ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1828 - 1830 ἡ Τουρκία ἠναγκάσθη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1829 νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν συμφωνίαν τοῦ Μαρτίου τοῦ 1829. Ὄταν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1830 αἱ μεγάλαι δυνάμεις ὑπέγραψαν τὸ λεγόμενον πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου ἡ Ἑλλάς ἐγένετο πλέον τελείως ἐλεύθερον κράτος, ἀλλὰ τὰ σύνορά τῆς περιωρίσθησαν. Τὸ πολίτευμά τῆς ὠρίζετο κληρονομικὴ μοναρχία, τὸ στέμμα τῆς ὁποίας θὰ ἐλάμβανε πρίγκηψ, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἀνήκεν εἰς τοὺς ἡγεμονικοὺς οἴκους τῶν προστατῶν δυνάμεων.

Ἰωάν. Καποδίστριας, ὁ πρῶτος κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος

Ὡς εἶδομεν ὁ Καποδίστριας τὸν ὁποῖον ἡ ἔθνοσυνέλευσις τῆς Τροιζήνης ἐξέλεξε ὡς πρῶτον κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος ἐφθασε εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1828. Ὡς ἔδραν του εἶχεν τὸ Ναύπλιον, τὸ ὅποσον ἐγένετο οὕτω ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος. Ὄταν ὁ Καποδίστριας ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα εὗρηκεν εἰκόνα

ἐρημώσεως και καταστροφής, διότι τὰ πάντα εἶχον καταστροφῇ, κατὰ τὸν ὀκταετῆ ἀγῶνα διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας. Ἐκτὸς τούτων ληστεία και πειρατεία ἐλυμαίνοντο τὴν χώραν και τὰ πάντα ἦσαν ἀνοργάνωτα. Ἐκτὸς τούτου ὁ Καποδίστριας ὡς ὀπαδὸς τῆς πεφωτισμένης δεσποτείας ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὰς δημοκρατικὰς τάσεις πού παρετηροῦντο τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸ ἐδυσχέρανε πολὺ τὸ ἔργον του και τελικῶς ὠδήγησε εἰς τὴν δολοφονίαν του. Παρὰ τὰς δυσκολίας αὐτὰς ὁ κυβερνήτης ἐπέδειξε θάρρος, δραστηριότητα και ὀργανωτικὴν ἱκανότητα. Ἀνέστειλε τὰς λειτουργίας τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος τῆς Τροικζῆνος, διώρισε συμβούλιον 27 μελῶν, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Πανελλήνιον, διώρισε τοὺς ὑπουργούς, οἱ ὁποῖοι τότε ὠνομάζοντο Γραμματεῖς και διώρισε πρόεδρον τῆς Γενικῆς γραμματείας τὸν Σπ. Τρικούπη. Κατὰ πρῶτον ὁ Κυβερνήτης ἐτακτοποίησε τὰ ὀικονομικά. Διέθεσε ὁ ἴδιος τὴν περιουσίαν του. Ἰδρυσε ἐθνικὴν τράπεζαν, ἔκοψεν νομίσματα, ὠργάνωσε τακτικὸν στρατόν, ἔδρυσε τὴν σχολὴν τῶν εὐελπίδων, δημοτικὰ σχολεῖα, διδασκαλεῖον, ὀρφανοτροφεῖον, γεωργικὴν σχολὴν και εἰσήγαγε τὴν καλλιέργειαν τῆς πατάτας. Ἐπειδὴ ὁ κυβερνήτης δὲν κατῴρθωσε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν πολεμιστῶν και δὲν ἠδυνήθη νὰ πληρώσῃ πολεμικὴν ἀποζημίωσιν εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κατεστράφησαν ὀικονομικῶς ἐκ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὸν ἀγῶνα οἱ Ὑδραῖοι και οἱ Μανιάται ἀντέδρασαν. Ἡ ἀντίδρασις εἶχεν ὡς στόχον τὴν αὐταρχικὴν διακυβέρνησιν τοῦ κυβερνήτου. Ἀντέδρασαν ἐπίσης και οἱ προεστοὶ οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον τῶρα ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ συνεχίζου τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ λαοῦ, ὡς συνέβαινεν κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν. Ἡ ἀντίδρασις ὑπῆρξε ἔντονος. Οἱ Ὑδραῖοι ἐξέλεξαν ἰδίαν κυβέρνησιν τὴν λεγομένην Συνταγματικὴν ἐπιτροπὴν και ὁ Μαυροκορδάτος και Μιαούλης, ἀντίπαλοι τοῦ κυβερνήτου κατέλαβον τὸν ναύσταθμον τοῦ Πόρου και τὸν στόλον. Ὁ κυβερνήτης παρεκάλεσε τότε τὸν εὐρισκόμενον εἰς τὸ Ναύπλιον Ρῶσον ναύαρχον Ρικὸρ νὰ συντρίψῃ τοὺς στασιαστὰς. Ἡ ἀντίδρασις τότε ἐμεγάλωσε και ἔληξεν μὲ τὴν δολοφονίαν τοῦ κυβερνήτου τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1831 εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐνῶ μετέβαινεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Σπυριδῶνος. Δρᾶσται ἦσαν ὁ Γεώργ. και Κων. Μαυρομιχάλης μὲ τὴν ὀικογένειαν τῶν ὁποίων ὁ κυβερνήτης εἶχεν ἔλθει εἰς σύγκρουσιν, ἐπειδὴ οἱ Μανιάται δὲν ἐπλήρωνον τοὺς φόρους πού εἶχεν ἐπιβάλλει ἡ Κυβέρνηση.

σις. Ἐκ τῶν δύο Μαυρομιχαλαίων, ὁ εἰς ὁ Κων) νος ἐφρονεῦθη ἐπὶ τόπου, ὁ δὲ ἄλλος συλληφθεὶς καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἐξετελέσθη. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ κυβερνήτου ἐπῆλθεν πάλιν ἀναρχία. Ἐσχηματίσθησαν δύο μερίδες, Καποδιστριακοὶ ὑπὸ τὸν Αὐγουστίνον, ἀδελφὸν τοῦ Καποδίστρια καὶ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ ἀντιπάλων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κωλέττη καὶ οἱ ὅποιοι ἦσαν ὑπὲρ τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν καὶ ὠνόμαζον τὸ κόμμα τῶν συνταγματικόν, εἰς τοῦτο συμμετείχον ἐπίσης ὁ Ζαΐμης, ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Κουντουριώτης. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδίστρια αἱ μεγάλαι δυνάμεις διὰ νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὴν ἀναρχίαν ὑπέγραψαν τὴν σύμβασιν τοῦ Λονδίνου (Μάιος 1832) καὶ τὴν σύμβασιν τῆς Κων) πόλεως (Ἰούλιος 1832). Μὲ τὴν σύμβασιν τοῦ Λονδίνου τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος ἐδίδοτο εἰς τὸν Ὄθωνα δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου. Μὲ τὴν σύμβασιν τῆς Κων) πόλεως τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος ὠρίζοντο ἀπὸ τὸν Παγασσητικὸν ὡς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον. Ἐκ τῶν νήσων ἐδόθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Εὐβοία, αἱ Βόρειαι Σποράδες καὶ αἱ Κυκλάδες. Ἡ Κρήτη ἐδόθη εἰς τὸν Χεδίβην τῆς Αἰγύπτου. Ἡ Σάμος ἐγένεν αὐτόνομος ὑπὸ Χριστιανὸν ἡγεμόνα. Μετὰ ταῦτα συνῆλθεν εἰς τὴν Πράνοιαν νέα ἔθνοςνέλευσις, ἡ ὁποία ἐχορήγησε γενικὴν ἀμνηστίαν καὶ ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ὄθωνος.

ΝΕΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ Βασιλεία τοῦ Ὄθωνος

Ὁ Ὄθων ἀφίχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1833. Ἀπεδιβάσθη εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἡ ἀφίξις του προεκάλεσεν ἀνακούφισιν καὶ ἀναπτέρωσεν τὰς ἐλπίδας δι' ἓνα καλύτερον μέλλον. Ἦλθε συνοδευόμενος ἀπὸ πολλοὺς Βαυαροὺς συμβούλους καὶ ἄνδρας οἱ ὅποιοι ἀπετέλεσαν τὴν βαυαρικὴν χωροφυλακίαν. Ἐπειδὴ ὁ Ὄθων ἦτο ἀνήλικος ἀνέλαθεν τὴν διακυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος τριμελὴς ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς Ἀρμανσιμπεργκ, Μάουερ, Ἐυδεκ. Οἱ Βαυαροὶ ἐγκαθίδρυσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπόλυτον μοναρχίαν. Ὅλοι αἱ ἐξουσίαι συνεγκεντρώθησαν εἰς χεῖρας τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος. Ὁ

βασίλειος διώριζε τὰ μέλη τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Οἱ Βαυαροὶ συνήντησαν μεγάλας δυσκολίας εἰς τὸ ἔργον των δεδομένου ὅτι ἠγγόνου τὸν χαρακτήρα τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὸ ἔτος 1834 πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος ἔγινεν ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ πρῶτα προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀντιμετώπισαν οἱ Βαυαροὶ ἀντιβασιλεῖς ἦσαν ἡ ὀργάνωσις στρατοῦ, — συνέστησαν πρὸς τοῦτο δέκα τάγματα στρατοῦ —, τὸ ἐκκλησιαστικὸν πρόβλημα καὶ εἰς τοῦτο ἔδωσαν θετικὴν λύσιν. Ἐκίρρυξαν αὐτοκέφαλον τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τὴν ὁποῖαν τὸ πατριαρχεῖον ἀνεγνώρισε τὸ 1850.

Μελανὸν σημεῖον τῆς πολιτικῆς τῶν Βαυαρῶν ἦτο ἡ εἰσαγωγή εἰς δίκην τοῦ Θεοῦ. Κολοκοτρῶνη καὶ τοῦ Πλαπούτα καὶ ἡ καταδίκη των εἰς θάνατον τὴν ὁποῖαν ὅμως δὲν ἐξετέλεσαν, διότι οἱ δύο ἀρχηγοὶ ἔτυχον ὕστερον ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν χάριτος. Εἰς τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρῶνη διεκρίθησαν ἰδιαιτέρως διὰ τὴν γενναιότητά των δύο δικασταί, ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου Πολυζωίδης καὶ ὁ Τερτσέτης. Οὗτοι ἠρνήθησαν νὰ καταδικάσουν τοὺς δύο ἡρωϊκοὺς ἀγωνιστὰς καὶ ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ ἄλλους δικαστὰς οἱ ὁποῖοι ἀπεφάσισαν τὴν καταδίκην. Ἡ ἀντιβασιλεία ἔληξεν τὸ 1835 διότι ἐν τῷ μεταξῦ ἐνηλικιώθη ὁ Ὄθων καὶ ἀνέλαθεν ὁ ἴδιος τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας. Οἱ Βαυαροὶ διετήρησαν τὰς θέσεις των καὶ ὁ Ἄρμαν-σιμπεργκ διωρίσθη πρωθυπουργός. Οἱ Ἕλληνες πολιτικοὶ δυσηρεστήθησαν καὶ διὰ νὰ κατασιγάσῃ τὴν ἀντίδρασιν ὁ Ὄθων διώρισε πρωθυπουργὸν τὸν Κων) γον Ζωγράφον. Τὸ 1840 - 41 ὀργανώθησαν κινήματα εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ ἀπέτυχαν. Ὁ Ὄθων καὶ ἡ Ἀμαλία εἶχαν ἐνστερνισθῆ τὴν πολιτικὴν τῆς μεγάλης ιδέας, δηλ. τὴν ιδέαν τῆς ἀναδιώσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ ἐπανάστασις τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843

Ἐπειδὴ ὁ Ὄθων ἐκυδέρνα ἀπολυταρχικῶς, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἠθελον συνταγματικὰς ἐλευθερίας, ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843 εἰς τὴν διοργάνωσιν τῆς ὁποίας συμμετείχον οἱ πολιτικοὶ Ἄνδρ. Λόντος, Κων. Ζωγράφος, Κων. Μεταξᾶς καὶ οἱ στρατηγοὶ Καλλέργης καὶ Γ. Μακρυγιάννης. Οἱ δύο στρατηγοὶ κατέλαβον τὴν νύκτα τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843 καὶ ἀπέκλεισαν τὰ ἀ-

νάκτορα και εξέζητησαν από τον Όθωνα την παραχώρησιν συντάγμα-
τος. Τελικώς ο Όθων υπεχώρησε και εδέχθη να παραχωρήσῃ σύν-
ταγμα. Τὸ σύνταγμα ἐξεπονήθη ταχέως και ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν
τὸν Μάρτιον τοῦ 1844. Καθιέρωνε δύο νομοθετικά σώματα, Βουλὴν
και Γερουσίαν. Οὕτω ἀρχίζει ἡ δευτέρα περίοδος τῆς βασιλείας τοῦ
Όθωνος, ἡ περίοδος τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας. Κατὰ τὴν πε-
ρίοδον αὐτὴν ἔδρασαν διάφοροι πολιτικοὶ σημαντικώτεροι τῶν ὁποί-
ων ἦσαν ὁ Ἄλ. Μαυροκορδάτος, ὁ Κωλέττης και τέλος ὁ Ἐπ. Δελη-
γεώργης. Ἐπίσης ἔπαιξαν ρόλον ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὁ Ἀθ.
Μιαούλης, ὁ Κων. Κανάρης κ.λ.π. Ὁ Όθων και οἱ σύμβουλοι του
κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου (1853 - 1857), ὠργά-
νωσαν κινήματα εἰς τὴν Θεσσαλίαν Μακεδονίαν και Ἡπειρον διὰ
τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν. Καὶ τότε αἱ μεγάλοι δυνάμεις Ἀγγλία
και Γαλλία ἀπέκλεισαν μὲ τὰ πολεμικά των τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ τὴν
ἐξαναγκάσουν νὰ σταματήσῃ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων. Κατό-
πιν ἐσταμάτησεν κάθε προσπάθεια και ὅ,τι εἶχεν ὀργανωθῆ ἀπέτυ-
χεν. Ὅλίγα χρόνια ἀργότερα ἡ πολιτικὴ τοῦ Όθωνος τὸν εἶχεν
καταστήσει τόσο ἀντιπαθῆ εἰς τὸν λαὸν και τοὺς νέους πολιτικούς,
ὥστε ἐξερράγη εἰς τὸ Ναύπλιον ἐπανάστασις ἐναντίον του. Τέλος
ὁ Όθων ἐξώσθη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1862. Ψυχὴ
τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ Όθωνος ἦτο ὁ Μεσολογγίτης πολιτικὸς
Ἐπ. Δεληγεώργης. Μετ' ὀλίγον θὰ τὸν διεδέχετο εἰς τὸν θρόνον ὁ
νέος βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Α'.

Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα

Ἐνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ζητήματα ποὺ ἀπησχόλησαν τὴν
διπλωματίαν τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν 19ον
αἰῶνα και μέχρι τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου ἦτο τὸ ζήτημα τῆς δια-
τηρήσεως ἢ μὴ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Τοῦτο εἶναι τὸ λε-
γόμενον Ἀνατολικὸν ζήτημα. Ἐπειδὴ ἡ Τουρκία ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ
18ου αἰῶνος και τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος εἶχεν εἰσέλθει εἰς πα-
ρακμὴν αἱ μεγάλοι δυνάμεις τῆς Εὐρώπης συνεζήτουν περὶ τῆς δια-
τηρήσεως ἢ μὴ αὐτῆς και περισσότερον περὶ τῆς διανομῆς τῶν ἐδα-
φῶν τῆς, ἐνῶ οἱ ὑπόδουλοι λαοὶ τῶν Τούρκων ἐζήτουν τὴν ἐλευθερί-
αν των. Ἡ μεγάλη ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἦτο μίᾳ φάσει τοῦ ἀνατο-

λικού ζητήματος. Σημαντική φάσις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος ἦτο ἐπίσης ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος (1853 - 1856) ὁ ὁποῖος κατέληξεν μὲ ἐγγύησιν τῶν μεγάλων δυνάμεων σχετικὴν μὲ τὴν διατήρησιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ὄθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ σουλτάνος τῆς Τουρκίας — τότε ὁ Ἀβδὸνλ Μετζίτ — ὑπεχρέωθη νὰ παραχωρήσῃ προνόμια εἰς τοὺς Χριστιανούς τῆς Ὄθωμανικῆς αὐτοκρατορίας διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ διατάγματος, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Χάττι — Χουμαγιὸν δηλ. Λαμπρὰ Γραφή, "Ἄλλας φάσεις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος θὰ ἴδωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα.

Γεώργιος Α΄

Ὁ Γεώργιος ὁ Α΄, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Δανοῦ πρίγκηπος Χριστιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ὀλίγον ἀργότερον βασιλεὺς τῆς Δανίας ἐξελέγη τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἐξῴσιον τοῦ Ὄθωνος βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν ἔφθασε εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἤδη παραχωρήσει εἰς τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον τὰ Ἐπτάνησα καὶ οὕτω ἡ ἔκτασις τῆς Ἑλλάδος ἠξίανετο. Μετ' ὀλίγον ἐψηφίσθη νέον σύστημα (1864) τὸ ὁποῖον καθιέρωσεν τὸ πολίτευμα τῆς βασιλευσμένης Δημοκρατίας. Ἀπὸ τὸ ἔτος 1875 εἰσῆχθη κατόπιν προτάσεως τοῦ Χαριλάου Τρικούπη ἡ ἀρχὴ τῆς δεδηλωμένης, διὰ τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς ὑπεχρεοῦτο νὰ λαμβάνῃ τοὺς ὑπουργούς του ἀπὸ τὸ πλειοψηφοῦν ἐν τῇ βουλῇ κόμμα. Ἡ βασιλεία τοῦ Γεωργίου Α΄ ἦτο μακρά. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἔδρασαν πολλοὶ πολιτικοὶ καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐδιπλασιάσθη, πολλὰ ζητήματα ἐλύθησαν καὶ τὸ κράτος ὀργανώθη καλύτερον. Οἱ σημαντικώτεροι πολιτικοὶ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἔδρασαν κατὰ τὴν περίοδον τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου Α΄ ἦταν ὁ Δημ. Βούλγαρης, ὁ Ἀλέξ. Κουμουνδοῦρος, ὁ Θρασ. Ζαΐμης, ὁ Ἐπαμ. Δεληγεώργης, ὁ Θεόδ. Δεληγιάννης, ὁ Χαρίλαος Τρικούπης καὶ τέλος ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος. Ἐξ αὐτῶν οἱ σημαντικώτεροι ἦσαν ὁ Χαρ. Τρικούπης καὶ ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος. Ὁ Γεώργιος εἶχεν ἀντιληφθῆ τὸν εὐέξαπτον χαρακτῆρα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἐπολιτεύθη μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν, ἡ δὲ βασιλεία του ὑπῆρξεν ἡ μακροτέρα ἐξ ὄλων τῶν βασιλείων τῆς Ἑλλάδος. Ἡ βασιλεία του συνδέεται μὲ εὐτυχῆ καὶ ἀτυχῆ γεγονότα τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας. Κατὰ πρῶτον, ὡς εἶπομεν, ἠνώθη ἡ Ἐπτάνησος μὲ τὴν Ἑλλάδα, τὸ 1881 ἠνώθη μὲ τὴν Ἑλλάδα ἡ Θεσσαλία. Κατό-

πιν τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877 - 1878 κατὰ τὸν ὅποιον ἡ Τουρκία ἠττήθη, ὑπεγράφη εἰς τὸν "Ἅγιον Στέφανον, προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ συνθήκη τοῦ Ἅγιου Στεφάνου διὰ τῆς ὁποίας ἰδρύετο ἡ μεγάλη Βουλγαρία τοῦ Αἴμου. Τὸ γεγονός αὐτὸ προεκάλεσεν τὴν ἀντίδρασιν τῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ τῶν ἄλλων κρατῶν διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς συνθήκης αὐτῆς καὶ πρὸς τοῦτο συνήλθεν τὸ 1878 εἰς τὸ Βερολίνον συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βίσμαρκ. Ἡ ἀναθεώρησις ἐγένετο καὶ ἀντὶ μεγάλης Βουλγαρίας ἰδρύθη μικρὸν ἀνεξάρτητον βουλγαρικὸν κράτος, ἐλήφθησαν μερικαὶ ἄλλαι ἀποφάσεις καὶ τέλος ἀπεφασίσθη καὶ ἡ διαρρύθμισις τῶν συνόρων τῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος. Εἰς ἐφαρμογὴν αὐτῆς τῆς διατάξεως παρεχωρήθη τὸ ἔτος 1881 ἡ Θεσσαλία εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸ εἶναι τὸ δευτέρον εὐτυχὲς γεγονός τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου Α΄. Ἄτυχες γεγονὸς τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου Α΄ ἦτο ὁ πόλεμος τοῦ 1897 ὁ ὁποῖος κατέληξεν εἰς ἤτταν τῆς Ἑλλάδος, διότι ὁ στρατὸς τῆς ἦτο κακῶς ὀργανωμένος. Γεγονὸς σημαντικόν: ὁ μακεδονικὸς ἀγὼν ὁ ὁποῖος διεξήχθη κατὰ τὰ ἔτη 1903 - 1904 ἐναντίον τῶν Βουλγάρων ἀτάκτων (κομιτατζήδων) οἱ ὅποιοι εἰσῆρχοντο εἰς τὸ μακεδονικὸν ἔδαφος καὶ μετὰ τὴν ἀνοχὴν τῶν Τούρκων προσέβαινον εἰς διωγμοὺς εἰς θάρος τῶν Ἑλλήνων, μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ ἐξοντώσουν τὸ ἐκεῖ ἐλληρικὸν στοιχεῖον. Κατὰ τὸν ἀγῶνα αὐτὸν ἐθυσιάσθη καὶ ὑψώθη εἰς ἐθνικὸν σύμβολον καὶ ἥρωα ὁ Παῦλος Μελάς. Ὁ μακεδονικὸς ἀγὼν εἶχεν θετικὰ ἀποτελέσματα καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴν τρομοκρατίαν. Σημαντικώτατον ἐπίσης γεγονός τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου τοῦ Α΄ ὑπῆρξεν ἡ στρατιωτικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1909 διὰ τῆς ὁποίας ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους.

Ἡ Κρητικὴ ἐπανάστασις 1866 - 1869

Ἐν πολὺ σημαντικὸν καὶ συνάμα ἡρωϊκὸν γεγονός τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου Α΄ εἶναι ἡ κρητικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1866 - 69. Ἡ τουρκικὴ κακοδιοίκησις ἐταλαιπώρει τοὺς Ἕλληνας μετὰ αὐθαιρεσίας καὶ βαρεῖς φόρους. Ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη τὸ 1866 ὅταν πλησίον τῶν Χανίων τέσσαρες χιλιάδες Κρητικοὶ ἐζήτησαν δι' ἀναφορὰς τῶν

πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν νὰ ἐφαρμόσῃ ὡς πρὸς αὐτοὺς τὸ Χάτι — Χουμαγιούν, διὰ τοῦ ὁποίου, ὡς εἶπομεν, παρεχωροῦντο ὀρισμένα προνόμια εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἀπέριψε τὸν ἰσχυρισμὸν καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη. Κατόπιν ἀγώνων ἡρωϊκῶν τοὺς ὁποίους ἐλάχιστα ἠδυνήθη νὰ βοηθήσῃ ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς ἡ ἐπανάστασις ἔληξε τὸ 1869, ἀφοῦ ἀφῆκε μνημεῖον ἡρωϊσμοῦ εἰς τὴν ἱστορίαν τὴν ἀνατίναξιν τοῦ Ἀρκαδίου, τῆς μονῆς ποῦ εὐρίσκεται πλησίον τοῦ Ρεθύμνου καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εἶχαν καταφύγει 300 μαχηταὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἠγούμενον τῆς μονῆς Γαβριὴλ καὶ τὸν φρούραρχον Δημακόπουλον. Ὄταν τὴν 8ην Νοεμβρίου οἱ Τούρκοι εἰσῆλθον εἰς τὴν μονήν, τότε οἱ ἐντὸς αὐτῆς ἀνετίναξαν αὐτὴν καὶ συμπάρεσυραν εἰς τὸν θάνατον καὶ πολλοὺς Τούρκους. Ὁ ἀγὼν τῆς Κρήτης ἔφερεν ὀλίγον ἀργότερα τοὺς πρώτους καρπούς του. Τὸ 1878 κατόπιν ἐπεμβάσεως καὶ τῶν μεγάλων δυνάμεων, συνήφθη ἡ συμφωνία τῆς Χαλέπας μεταξὺ Κρητῶν καὶ Τούρκων, διὰ τῆς ὁποίας ἰδρύθη κρητικὴ βουλὴ, κρητικὴ Χωροφυλακὴ, διωρίσθη Χριστιανὸς διοικητὴς αὐτῆς καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐπίσημος γλῶσσα τῶν δικαστηρίων. Τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τὴν κρητικὴν ἐλευθερίαν εἶχεν γίνεи.

Τὰ μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ὄρια τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους

Ὡς εἶδομεν τὰ πρῶτα σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τότε ποῦ ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὡς ἀνεξάρτητον κράτος, δηλ. ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τοῦ 1830 ἦσαν κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὸν Σπερχειὸν ποταμὸν ὡς τὸν κάτω ροὺν τοῦ Ἀχελώου ποταμοῦ. Κατόπιν διὰ τῆς συμβάσεως τῆς Κων) πόλεως τοῦ 1832 τὰ ὄρια διευρύνθησαν ἀπὸ τοῦ Παγασσητικοῦ μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Τὸ 1864 ἡ Ἑλλάς ἐμεγάλωσε διὰ τῆς Ἑνώσεως τῆς Ἐπτανήσου καὶ τὸ 1881 διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς Θεσσαλίας. Ὅστω τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἔφθασαν εἰς τὴν Μελοῦναν, μεθοριακόν, τότε, χωρίον τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

Βαλκανικοὶ πόλεμοι

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1909 ἡ ὁποία ἐπέτυχεν νὰ φέρῃ τὴν ἀνανέωσιν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας διὰ τῆς μετακλήσεως

Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Α' (1845 - 1913).

ἐκ τῆς Κρήτης τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, ὁ ὁποῖος εἶχεν διακριθῆναι εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Κρητῶν διὰ τὴν ἐλευθερίαν των, ἐγένετο ἡ ἀναθεώρησις τοῦ συντάγματος τοῦ 1864, διὰ νέων διατάξεων, αἱ σημαντικώτεραι τῶν ὁποίων ἦτο ἡ ἴδρυσις ἐκλογοδικείου καὶ ἡ μονιμότης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἡ ἀναθεώρησις αὕτη ἐγένετο τὸ 1911. Κατόπιν τῆς διεξαχθείσας ἐκλογῆς ἐκέρδισεν τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων, τὸ κόμμα δηλ. τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἀφίξεώς του ἐκ τῆς Κρήτης ἔδειξεν τὰ μεγάλα ἡγετικά του προσόντα, ὡς καὶ τὴν πολιτικὴν του εὐθυκρίσιαν. Τὸ 1912 ἦτο λοιπὸν πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ τότε ἤρχισεν νὰ γίνεταί λόγος περὶ συνεννοήσεως τῶν χριστιανικῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς. Ἀφορμὴν εἰς τοῦτο ἔδωκεν ἡ πολιτικὴ τῶν Νεοτούρκων οἱ ὁποῖοι τὸ 1908 εἶχον κάμει ἐπανάστασιν εἰς τὴν Τουρκίαν μὲ σκοπὸν νὰ ἀνανεώσουν τὴν πολιτικὴν τῆς ζωῆς καὶ οἱ ὁποῖοι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἠκολούθουν πολιτικὴν βιαίου ἐκτουρκισμοῦ τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Τὴν ἐπο-

χὴν ἐκείνην ἐξερράγη ἐπίσης καὶ ὁ Ἰταλοτουρκικὸς πόλεμος καὶ οἱ Ἴταλοι κατέλαβον τὴν Τριπολίτιδα καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν καθὼς καὶ τὰ Δωδεκάνησα (1912). Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ Δωδεκάνησα ἀνήκον εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Ἐξ ἀφορμῆς λοιπὸν τῆς πολιτικῆς τῶν Νεοτούρκων τὰ τέσσαρα Βαλκανικὰ κράτη: Μαυροβούνιον, (σήμερον δὲν ὑπάρχει ὡς ἀνεξάρτητον κράτος, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἐπαρχίαν τῆς Γιουγκοσλαβίας) Σερβία, Βουλγαρία, Ἑλλάς συνησπίσθησαν κατὰ τῆς Τουρκίας. Οὕτω ἀρχίζει ὁ πρῶτος Βαλκανικὸς πόλεμος. Τὸν ἤρχισεν πρῶτος ὁ βασιλεὺς τοῦ Μαυροβουνίου Νικήτας καὶ ἠκολούθησαν τὰ ἄλλα βαλκανικὰ κράτη. Ταυτοχρόνως ἡ Κρήτη ἐκῆρξεν τὴν ἑνωσὶν τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Τὰ μικρὰ κράτη τῆς Βαλκανικῆς ἐπετέλεσαν κατορθώματα.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς διηρημένος εἰς ὀκτὼ μεραρχίας, ἐκ τῶν ὁποίων 7 ἔδρων εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ μία εἰς τὴν Ἠπειρον, ἐπέτυχεν σειρὰν ἀπὸ νίκας. Τὴν 6ην Ὀκτωβρίου ἐπέτυχεν τὴν κατάληψιν τῆς Ἐλασσόνας, τὴν 8—9 Ὀκτωβρίου ἔδωκεν τὴν νικηφόρον μάχην τοῦ Σαρανταπόρου καὶ κατέλαβε τὴν Νοτιοδυτικὴν Μακεδονίαν. Παρὰλλήλως ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ἡρωϊκὸν ναύαρχον Κουντουριώτην Παῦλον, κατέλαβεν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Χίον, Λέσβον, Θάσον, Ἴμβρον καὶ τὸ Ἅγιον ὄρος. Ἐπιτυχίας εἶχον ἐπίσης οἱ Σέρβοι οἱ ὁποῖοι ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Κουμάνοβον καὶ οἱ Βούλγαροι οἱ ὁποῖοι ἐκέρδισαν τὴν μάχην τοῦ Λουλέ—Μπουργκάζ καὶ προήλασαν πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου κατέλαβεν τὴν Κατερίνην, Βέροιαν καὶ Νάουσαν. Τὴν 19—20 Ὀκτωβρίου ἔδωκεν τὴν ἐπίσημην νικηφόρον μάχην τῶν Γιαννιτσῶν καὶ ἀκολούθως ἐβάδισε πρὸς Θεσσαλονικὴν εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθεν τὴν 26ην Ὀκτωβρίου 1912. Εἰς τὴν ἱστορικὴν πόλιν τοῦ Ἑλληνικοῦ βορρᾶ εἰσῆλθεν θριαμβευτὴς ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Α' καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ διάδοχος τότε τοῦ θρόνου Κων) νος εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Τούρκος στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς περιοχῆς Ταξίμ πασᾶς παρέδωκε τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονικῆς. Οἱ Σέρβοι ἐν τῇ μεταξὺ κατέλαβον τὸ Μοναστήριον καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν, ἐνῶ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐκ τεσσάρων μεραρχιῶν κατέλαβεν τὴν περιοχὴν Φλωρίνης — Καστοριάς. Οὕτω ἡ Μακεδονία ἀπὸ Φλωρίνης μέχρι τοῦ Νέστου κατέστη ἑλλη-

νική. Ἀπέμεινε ἡ Ἡπειρος ἢ ὅποια ὕστερα ἀπὸ ἡρωϊκώτατον ἀγῶνα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπελευθερώθη κατόπιν τῆς πτώσεως τοῦ Μπιζανίου τοῦ ἰσχυροτάτου φρουρίου, τὸ ὅποιον εὕρισκετο πλησίον τῶν Ἰωαννίνων.

Ὅταν ἔπεσαν τὰ Ἰωαννίνα εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον καὶ ἡ πύστις διὰ ἐν λαμπρὸν μέλλον τῆς Ἑλλάδος ἐκορυφώθη. Τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων παρέδωκεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὁ διοικητὴς αὐτῆς Ἐσσάτ πασας.

Νικηφόρος ὑπῆρξεν ἐπίσης διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ ὁ κατὰ θάλασσαν ἀγὼν εἰς τὸν ὅποιον διεκρίθη ἰδιαίτερος τὸ θωρηκτὸν «Ἀβέρωφ». Τὰ ἀποτελέσματα τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἐπροξένησαν κατὰ πλῆξιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Κατόπιν τῶν πρώτων ἐπιτυχιῶν τῶν κρατῶν τῆς βαλκανικῆς κατὰ τῶν Τούρκων ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1912 εἶχαν ἀρχίσει διαπραγματεύσεις διὰ τὴν κατάστασιν εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν ρύθμισιν τῶν ζητημάτων, τὰ ὅποια προέκυψαν ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἀλλὰ διεκόπησαν κατόπιν τῆς ἐκδηλωθείσης ἀντιδράσεως τῶν Νεστούρκων καὶ ὁ πόλεμος συνεχίσθη. Κατὰ τὴν νέαν αὐτὴν φάσιν τοῦ ἀγῶνος ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀπέκλεισε τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων καὶ ἠμπόδισε τὸν τουρκικὸν νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Τὴν 5ην ἡμῶς τοῦ Μαρτίου 1913 ἐδολοφονήθη ὁ βασιλεὺς Γεώργιος καὶ τὸν διεδέχθη ὁ Κωνσταντῖνος. Ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος ἐτελείωσε μὲ τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου, ἡ ὅποια ὑπεγράφη εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου. Συμφώνως πρὸς ταύτην ὁ σουλτάνος τῆς Τουρκίας παρεχώρει εἰς τοὺς συμμάχους ὅλα τὰ ἐδάφη δυτικῶς τῆς γραμμῆς ἀπὸ Εὐξείνου ἕως τὸ Αἰγαῖον. Ἀπὸ τὴν παραχώρησιν αὐτὴν ἐξηρέθη ἡ περιοχὴ τῆς Ἀλβανίας διὰ τὴν ὅποιαν ἔδειξαν ἐνδιαφέρον οἱ Ἴταλοι καὶ οἱ Αὐστριακοί, προφανῶς ἕκαστος διὰ λογαριασμόν του νὰ ἔχῃ θάσιν εἰς τὰ Βαλκάνια κατὰ τὸ μέλλον. Συμφώνως λοιπὸν πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἢ διανομῇ τῶν καταληφθέντων ἐδαφῶν ἀφίγητο εἰς τοὺς βαλκανικοὺς συμμάχους, οἱ ὅποιοι ἐπολέμησαν τὴν Τουρκίαν. Τοῦτο ἦμῶς ἀκριβῶς ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ Β' Βαλκανικοῦ πολέμου, διότι οἱ Βούλγαροι κατὰ τὴν συζήτησιν περὶ τῆς διανομῆς προέβαλλον ὑπερφιάλους ἀπαιτήσεις. Ἐζήτουν ἀπὸ τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Ἕλληνας περισσότερα ἀπὸ ὅσα διὰ τῶν ἑπλων κατέκτησαν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον Σέρβοι καὶ Ἕλληνες συνενόθησαν καὶ ἐκήρυξαν

Ἐλευθέριος Βενιζέλος (1864 - 1936)

ἀπὸ κοινοῦ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Οἱ Βούλγαροι εἶχον δώσει μάλιστα πρῶτοι τὴν ἀφορμὴν τοῦ πολέμου αὐτοῦ διότι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Σέρβων εἰς τὴν Γευγελῆν αἰφνιδιαστικῶς τὴν 17 Ἰουνίου 1913. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐπετέθη καὶ εἰς τὴν μάχην μεταξὺ Κιλικίας καὶ Λαχανᾶ (19 Ἰουλίου) συνέτριψε τοὺς Βουλγάρους. Κατόπιν οἱ Ἕλληνες καταδιώκοντες τοὺς Βουλγάρους τοὺς ἐνίκησαν εἰς τὴν μάχην τῆς Κρέσνας (8—11 Ἰουλίου) καὶ τὴν μάχην τῆς Τζουμαγιάς (12 Ἰουλίου). Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἑλληνικὸς στόλος κατέλαβεν τὴν Ἀλεξανδρούπολιν. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν οἱ Σέρβοι προήλθον ἐντὸς τῆς Βουλγαρίας καὶ ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Τούρκοι ἀφοῦ ἐκήρυξαν ἄκυρον τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου ἀνεκατέλαβον τὰς Σαράντα ἐκκλησίας καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν, εἰσέβαλον δὲ ἀπὸ βορρᾶ καὶ οἱ Ρουμάνοι. Ἡ Βουλγαρία ἀπειλεῖτο πανταχόθεν. Τότε ἐζήτησεν συνθηκολόγησιν καὶ αἱ ἐχθροπραξίαι κατέπαυσαν τὴν 17ην Ἰουλίου ὁπότε καὶ ὑπεγράφη ἀνακωχὴ μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων. Κατόπιν συνήλθον εἰς τὸ Βουκουρέστιον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐμπολέμων, οἱ ὅποιοι συνεφώνησαν κατόπιν πολλῶν διαπραγματεῦ-

σεων και τῆς ἀπειλῆς ἐκ μέρους τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος Ἐλ. Βενιζέλου ὅτι θὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμον, ἐὰν οἱ Βούλγαροι δὲν περιώριζαν τὰς ἀπαιτήσεις των. Ἡ ἐπελθοῦσα τελικῶς συμφωνία προσέβλεπε ὅτι τὰ σύνορα Ἑλλάδος — Βουλγαρίας θὰ ἦτο ἡ γραμμὴ τοῦ Νέστου ποταμοῦ, οἱ Ρουμάνοι ἐλάμβανον τὴν περιοχὴν τῆς Δοβρουτσᾶς, οἱ Τούρκοι ἐπανέκτησαν τὰς Σαράντα ἐκκλησίας καὶ οἱ Σέρβοι ἔλαβον ὅλα τὰ ἐδάφη πού κατέκτησαν κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον. Τέλος διὰ ἰδιαιτέρας συμφωνίας μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου παρεχωροῦντο εἰς τὰς μεγάλας δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐν συνεχείᾳ ἀνεγνώρισαν ἐν τέλει τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν ἐπ' αὐτῶν. Οὕτω διὰ τῶν δύο βαλκανικῶν πολέμων ὑπὸ τὴν μεγαλοφυῆ καθοδήγησιν τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου, ἡ Ἑλλάς ἐδιπλασιάσθη. Μὲ τὰ νέα ἐδάφη πού προστετέθησαν εἰς αὐτὴν ἡ Ἑλλάς κατέστη οἰκονομικῶς διώσιμος, ἠϋξήθη καὶ ἐξ ἐπόψεως πληθυσμοῦ καὶ ἐγένετο ἱκανὴ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀργότερον μεγαλυτέρας περιπετείας. Ἐπὶ πλέον ἡ αὐτοπεποίθησις τῶν Ἑλλήνων ἐγιγαντώθη καὶ ἐγένετο ἀπαρχὴ μιᾶς νέας ἀναδημιουργίας. Ἐκτοτε ἀρχίζει μιὰ μεγάλη περίοδος καὶ ἐξωτερικῆς ἐπιβολῆς καὶ ἐσωτερικῆς ἀναδημιουργίας, ἀλλὰ καὶ μεγάλων ἐσωτερικῶν πολιτικῶν συγκρούσεων.

Α' Παγκόσμιος πόλεμος

Ἡ Εὐρώπη ὕστερα ἀπὸ μίαν μακρὰν περίοδον εἰρήνης, τὴν ὁποῖαν οἱ Γάλλοι ὠνόμασαν ὠραίαν ἐποχὴν (μπὲλ ἐπόκ) καὶ ἡ ὁποῖα ἐκράτησεν 45 ἔτη, ἐγνώρισεν μίαν περίοδον τεσσάρων ἐτῶν φοβερῶν συγκρούσεων καὶ καταστροφῶν (1914 - 1918). Ὁ μεγάλος αὐτὸς πόλεμος ἐξερράγη ὅταν εἰς τὸ Σεράγεβο τῆς Βοσνίας ἐδολοφονήθη ὁ διάδοχος τοῦ αὐστριακοῦ θρόνου Φερδινάνδος καὶ ἡ σύζυγός του. Οἱ δολοφόνοι ἦσαν ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι εἰργάζοντο διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐδαφῶν πού εὑρίσκοντο ὑπὸ αὐστριακὴν κατοχὴν καὶ ἐπεθύμουν τὴν ἔνωσιν των μετὰ τῆς Σερβίας. Ἡ Αὐστρία ἐθεώρησε ὑπεύθυνον τὴν Σερβίαν καὶ τῆς ἐκήρυξεν τὸν πόλεμον. Τότε ἡ Ρωσία διὰ νὰ προλάβῃ τὴν καταστροφὴν τῆς Σερβίας ἐκήρυξεν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας. Ἐφ' ὅσον ὁ σπινθὴρ εἶχεν ἀνάψει εἰσῆλθον κατόπιν εἰς τὸν πόλεμον ἡ Γερμανία παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Αὐστρίας καὶ ἡ Γαλ-

λία και ἡ Ἀγγλία παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ρωσίας και τῆς Σερβίας. Πρὸ τοῦ πολέμου ὑπῆρχον εἰς τὴν Εὐρώπῃν δύο συνασπισμοὶ στρατιωτικοῦ χαρακτῆρος: ἡ τριπλῆ συνεννόησις (Ἄντάντ) εἰς τὴν ὁποίαν συμμετεῖχον ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία και ἡ Ρωσία, ἡ τριπλῆ συμμαχία εἰς τὴν ὁποίαν συμμετεῖχεν ἡ Γερμανία, ἡ Αὐστρία και ἡ Ἰταλία. Οἱ συνασπισμοὶ οὗτοι συνεκρούσθησαν μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου, ὃ ὁποῖος ἐπεξετάθη εἰς τὰς ἀποικίας τῶν μεγάλων δυνάμεων, και οὕτω, ὅταν εἰσῆλθον εἰς αὐτὸν και αἱ ΗΠΑ, ἐγένεν παγκόσμιος. Ὁ πόλεμος διεξήχθη εἰς δύο μέτωπα κατ' ἀρχάς, τὸ δυτικὸν (Γαλλία — Βέλγιον) και τὸ ἀνατολικὸν (Πολωνία — Ρουμανία — Ρωσία). Ἀργότερον ἠνοιχθῆ και τὸ Βαλκανικὸν μέτωπον. Εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον διεξήχθησαν φοινικώταται μάχαι και ἐπὶ μακρὸν τὸ μέτωπον τοῦτο ἐσταθεροποιήθη και ὁ πόλεμος ἔλαβε μορφήν πολέμου θέσεων και χαρακωμάτων. Οἱ στρατιῶται ἔξω ἐντὸς τῶν χαρακωμάτων και ὑπέφερον πολλὰ δεινά. Αἱ σημαντικώτεραι μάχαι τοῦ δυτικοῦ μετώπου εἶναι, ἡ μάχη τοῦ Μάρνη (Σεπτέμβριος τοῦ 1914), ἡ μάχη τοῦ Βερντέν (Φεβρουάριος — Δεκέμβριος 1916), ἡ δευτέρα μάχη τοῦ Μάρνη (Ἰούλιος τοῦ 1917). Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον αἱ σημαντικώτεραι μάχαι ἦσαν ἡ μάχη τοῦ Τάυνεμπεργκ και τῶν Ματζουριανῶν Λιμνῶν.

Εἰς τὸ Βαλκανικὸν μέτωπον, ὅπου ἔλαβεν μέρος ἡ Ἑλλάς διεξήχθησαν αἱ μάχαι τοῦ Σκρᾶ και τοῦ Ραβινέ (Μακεδονία). Διεξήχθη ἐπίσης και σκληρὸς κατὰ θάλασσαν ἀγὼν, κυρίως ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν Γερμανῶν οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποιοῦν διὰ πρώτην φορὰν ὑποβρύχια. Διὰ πρώτην ἐπίσης φορὰν ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸν Α' παγκόσμιον πόλεμον τὰνκς και ἀεροπλάνα. Αἱ σημαντικώτεραι προσωπικότητες κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Γερμανίας ἦσαν πρῶτον: ὁ αὐτοκράτωρ Κάιζερ Γουλιέλμος, ὁ Καγκελάριος Μπέτμαν Χόλδεργκ, και οἱ στρατιωτικοὶ ἡγῆται Μόλτκε, Χίντεμπουργκ, Λούντετορφ, Μάκενζεν, Φάλκενχάιν, Φὸν Κλουκ κ.λ.π. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Γαλλίας οἱ πολιτικοὶ ἡγῆται τῆς Ἀριστ. Μπριάν, Γεώργ. Κλεμανσώ, Ραῦμ. Πουανκαρέ και οἱ στρατηγοὶ Ζόφρ, Φός, Πεταίν. Ἀπὸ πλευρᾶς τῆς Ἀγγλίας ὁ Λόυδ Τζώρτζ και οἱ στρατηγοὶ Κίτσεנερ, Φρέντς, Ἀλεμπυ, Τζέλλικο, (ναύαρχος), Χαίτηγκ. Σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων τοῦ πολέμου ἔπαιξε ἡ συμμετοχὴ τῶν ΗΠΑ και ἡ προσωπικότης τοῦ προέ-

δρου αυτής Ουίλσον. Τήν Ρωσίαν ἐκυβέρνηα τότε ὁ τσάρος Νικολαὸς ὁ Β΄, ὁ ὁποῖος ἀνετράπη τελικῶς ἀπὸ δύο ἐπαναστάσεις τὸ ἔτος 1917, ἡ δευτέρα τῶν ὁποίων ἦτο ἡ ἐπανάστασις τῶν Μπολσεβίκων διὰ τῆς ὁποίας ἐπεκράτησεν ὁ κομμουνισμὸς εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ προετοιμάσθη καὶ ἐξετελέσθη ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Λένιν καὶ τοῦ Τρότσκι, καθήρσεν δὲ τὸν Τσάρον Νικόλαον, ὁ ὁποῖος ἐξετελέσθη μαζὶ μὲ τὴν οἰκογένειάν του.

Ἐν τῷ Α΄ παγκόσμιος πόλεμος ἐληξεν μὲ νίκην τῶν δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, τὸ δὲ μεγαλύτερον θάρος τοῦ πολέμου ἔφερε ἡ Γαλλία, τῆς ὁποίας ὁ πρωθυπουργὸς Γεώργ. Κλεμανσὼ ὠνομάσθη πατὴρ τῆς νίκης, καὶ ἀπεκλήθη «Τίγρης» διὰ τὴν ἀποφασιστικὴν καὶ τὴν θέλησιν μὲ τὴν ὁποίαν ἀντιμετώπισε ἐξαιρετικὰ δυσκόλους συνθήκας. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918 οἱ Γερμανοὶ ὑπέγραψαν μέσα εἰς ἓνα σιδηροδρομικὸν ὄχημα τὴν παράδοσιν τῆς Γερμανίας. Κατόπιν συνήλθεν εἰς τὰς Βερσαλλίας συνέδριον τῶν νικητριῶν δυνάμεων τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ἀποφάσεις διὰ τὴν κατάστασιν, ἡ ὁποία θὰ ἐπεκράτει εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν κόσμον μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Ἐκ τοῦ πολέμου διελύθη ἡ Αὐστροουγγρική μοναρχία, ἰδρύθη Πολωνικὸν κράτος, ἰδρύθη ἐνωμένον κράτος ὑπὸ τὸ ὄνομα Τσεχοσλοβακία, ἐτριπλασιάσθη ἡ Σερβία, ἡ ὁποία κατόπιν τῆς προσαρτήσεως εἰς αὐτὴν τῶν ἐπαρχιῶν Βοσνίας, Ἐρζεγοβίνης, Κροατίας ὠνομάσθη Νοτιοσλαβία, ἰδρύθη οὐγγρικὸν κράτος καὶ ἀφηθέθησαν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἀνατολικαὶ κυρίως περιοχαὶ καὶ ἡ περιοχὴ Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης. Ἡ τελευταία ἐδόθη εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀφηρέθη πρὸ 50 ἐτῶν. Ἡ περιοχὴ Κοινηξέβεργης ἐχωρίσθη ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπον Γερμανίαν διὰ διαδρόμου, τοῦ λεγομένου διαδρόμου τοῦ Δάντσιχ πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἔχη ἡ Πολωνία διεξοδὸν πρὸς τὴν θάλασσαν· ὁ διάδρομος αὐτὸς τοῦ Δάντσιχ ἀπετέλεσε μίαν ἀπὸ τὰς μεγάλας ἀφορμὰς τοῦ Β΄ Παγκοσμίου πολέμου.

Ἡ Ἑλλάς εἰς τὸν Α΄ παγκόσμιον πόλεμον

Ἡ ἐναρξίς τοῦ Α΄ παγκοσμίου πολέμου εὗρεν τὴν Ἑλλάδα διπλασιασμένην, εἰσερχομένην εἰς τάξιν καὶ ὀργάνωσιν καὶ γεμάτην ἀπὸ αὐτοπεποίθησιν. Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Ἐλ. Βενιζέλος συνεργάζοντο ἀρμονικώτατα διὰ τὴν ἀντιμε-

τώπεισιν τῶν ἐθνικῶν ὑποθέσεων. Ὄταν ὅμως ἤρχισεν ὁ πόλεμος καὶ ἰδίως ὅταν ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν τῆς Ἀγγλίας Οὐίνστον Τσώρτσιλ ἐπρότεινε τὴν ἀπόβασιν εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως προκειμένου νὰ σταλοῦν ἐνισχύσεις εἰς τοὺς σκληρῶς πιεζομένους Ρώσους, ὡς ἐπίσης καὶ ὅταν ἡ Σερβία ὑπέστη ἐπίθεσιν καὶ ἔπρεπε θάσει τῆς ἀμοιβαίας ἀμυντικῆς συμφωνίας ἣ Ἑλλάς νὰ τὴν βοηθήσῃ, ἐπῆλθεν ὀξυτάτη διαφωνία μεταξὺ πρωθυπουργοῦ καὶ βασιλέως, ἣ ὁποία τελικῶς ὠδήγησε εἰς τὸν ἐθνικὸν διχασμὸν. Ὁ ἐθνικὸς διχασμὸς ἐξεδηλώθη μὲ πολιτικὰς κρίσεις καὶ ἐσωτερικὰς ταραχὰς καὶ ἐπεμβάσεις τῶν μεγάλων δυνάμεων εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος. Τελικῶς τὸ ἔτος 1917 ἐξεθρονίσθη ὁ Βασιλεὺς Κων) νος κατόπιν παρεμβάσεως τῆς Γαλλίας· βασιλεὺς ἔγινεν ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἀλέξανδρος καὶ πρωθυπουργὸς ὁ Ἑλ. Βενιζέλος. Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος ἀπεφάσισε ἀμέσως τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ. Εἰς τὸ Βαλκανικὸν μέτωπον ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔδειξεν τὴν μεγάλην του ἀνδρείαν καὶ τὴν ἐν γένει πολεμικὴν του ἀξίαν.

Ὁ ἀγὼν εἰς τὸ βαλκανικὸν μέτωπον εἶχεν αἰσίαν ἔκβασιν διὰ τὴν Ἀντάντ καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ τελικὴ νίκη εἰς τὸν πόλεμον ἔδωκεν τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ἴδῃ πραγματοποιούμενα τὰ ὄνειρά της εἰς μέγαν βαθμὸν. Ἡ μεγαλοφυΐς διπλωματίας τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου ἔφερον τοὺς μεγάλους καρπούς της. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν (Γαλλικῆς πόλεως, πλησίον τῶν Παρισίων) ἐδόθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Θράκη (δυτικὴ καὶ ἀνατολικὴ) πλὴν τῆς Κων) πόλεως, ἡ περιοχὴ τῆς Σμύρνης μέχρι Ἀϊδινίου. Ἡ Ἑλλάς δηλ. ἐπεξετάθη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες τῆς Ἀσίας εἶδον τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας. Δυστυχῶς ὅμως μόνον δι' ὀλίγον χρονικὸν διάστημα διότι ἐπρόκειτο μετ' ὀλίγον νὰ ἐπέλθῃ ἡ μεγαλύτερα καταστροφὴ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ

Ὄταν ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔλαβεν τὴν ἐντολὴν νὰ καταλάβῃ τὰ ἐπιδικασθέντα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐδάφη, ἐνῶ εἰς τὴν Τουρκίαν ἐξεργάγη ἐπανάστασις ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ Ἀτατούρκ, προκειμένου νὰ ματαιώσῃ τὴν ἐ-

φαρμογήν τῆς συνθήκης τῶν Σεβρών. Ὁ σουλτάνος καὶ ἡ κυβέρνησις του ἀνετράπησαν καὶ οἱ νέοι Τούρκοι ἠγγέται ἀντέδρασαν δραστηρίως εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Τουρκίαν. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατὰ τὰς πρώτας μάχας εἶχαν λαμπρὰς ἐπιτυχίας καὶ προήλασεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐνῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 20 Νοεμβρίου κατεψηφίσθη ὁ Ἐλ. Βενιζέλος καὶ ἐπανήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ μέχρι τότε ἐξόριστος βασιλεὺς Κων) νος. Τὴν ἐξουσίαν ἀνέλαβεν νέα κυβέρνησις εἰς τὴν ὁποίαν μετεῖχον ὁ Δημ. Γούναρης, Στράτος, Πρωτοπαπαδάκης, Θεοτόκης, Μπαλντατζής. Τελικῶς ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, μετὰ ἀπὸ λαμπρὰς ἐπιτυχίας, ἠναγκάσθη, καί, λόγῳ τῆς ἐχθρικής στάσεως τῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ λόγῳ τῶν πολιτικῶν σφαλμάτων ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν Ἑλλήνων πολιτικῶν, νὰ ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ φυγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποχώρησιν καὶ ὄλων σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν Ἀσίαν οἱ ὅποιοι ἔλαβον τὸν δρόμον τῆς «προσφυγιάς» καὶ ρακένδυτοι, πεινῶντες ἐπέρασαν τὸ Αἰγαῖον καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐν τῷ μεταξῷ ἐξερράγη στρατιωτικὴ ἐπανάστασις στρεφομένη ἐναντίον τοῦ βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο καὶ ἡ ὑπεύθυνος τῆς καταστροφῆς. Ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο ὁ συνταγματάρχης Νικ. Πλαστήρας, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἰδιαιτέρως διακριθῆ, ὡς πολεμιστῆς εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν. Οἱ πολιτικοὶ ἠγγέται, οἱ ὅποιοι ἐθεωρήθησαν ὑπεύθυνοι τῆς καταστροφῆς ἐδικάσθησαν ὑπὸ ἐκτάκτου στρατοδικείου καὶ καταδικασθέντες εἰς θάνατον ἐξετελέσθησαν. Οὗτοι ἦσαν: Δ. Γούναρης Στράτος, Μπαλντατζής, Πρωτοπαπαδάκης, Θεοτόκης καὶ Χατζηγιάννης. Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐξεθρονίσθη καὶ πάλιν καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον ἀπέθανεν.

Ἡ καταστροφὴ ἔκλεισεν μὲ τὴν συνθήκην τῆς Λοζάννης (1923) διὰ τῆς ὁποίας αἱ περιοχαὶ Σμύρνης, Ἀνατολικῆς Θράκης μέχρι Ἐβρου ἐδόθησαν εἰς τὴν Τουρκίαν, καθὼς καὶ αἱ νῆσοι Ἴμβρος καὶ Τένεδος. Ἀπεφασίσθη ἐπίσης καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν. Οἱ Τούρκοι οἱ ὅποιοι εὑρίσκοντο εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἐδάφη ἔφυγον εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Τουρκίας ἤλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἀπέμειναν παρὰ ὀλίγαι χιλιάδες Ἑλλήνων εἰς τὴν Κων) πολιν. Μετὰ ταῦτα ἡ Ἑλλὰς διήλθεν ταραχώδη πολιτικὸν

δίων με ἀλλαγὰς πολιτευμάτων καὶ συχνὰς ἀλλαγὰς κυβερνήσεων.
Τελικῶς ἐπεβλήθη ἡ δικτατορία τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ (1936-1940).

Β' Παγκόσμιος πόλεμος

Ὅταν τὸ 1918 ὑπεγράφη εἰς τὰς Βερσαλλίας ἡ συνθήκη διὰ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν κόσμον ὁ Γάλλος στρατάρχης Φὺς εἶχεν εἶπει: «Δὲν εἶναι παρὰ μία ἀνακωχὴ εἴκοσι ἐτῶν». Πράγματι μετὰ ἀπὸ εἴκοσι ἑπτὰ ἀκριβῶς ἐξερρηγνύετο ὁ Β' παγκόσμιος πόλεμος. Ἡ ἦττα τῆς Γερμανίας δὲν ἔθιξεν μόνον τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν πατριωτικὴν ὑπερηφάνειαν τῶν Γερμανῶν, ἀλλὰ ἐδημιούργησεν πάμπολλα οἰκονομικὰ προβλήματα εἰς τὴν Γερμανίαν.

Ἡ ἀσταθὴς ἐσωτερικὴ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Γερμανίας ἔφερεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸ 1933 τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ κόμματος Ἀδόλφον Χίτλερ. Ὁ Χίτλερ ὅταν ἀνέλαβεν τὴν ἐξουσίαν ἐκήρυξεν τὴν δικτατορίαν καὶ κατεδίωξεν τοὺς φιλελευθέρους, ἐπεδόθη δὲ εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς γερμανικῆς οἰκονομίας, καὶ τὴν συγκρότησιν καλῶς ὀργανωμένου καὶ γυμνασμένου γερμανικοῦ στρατοῦ. Ἐκήρυξεν ἐπίσης ἄκυρον τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλίων καὶ ἐπέτυχεν νὰ ἐνσωματώσῃ εἰς τὴν Γερμανίαν πρᾶξικοπηματικῶς τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Σουδητίαν (περιοχὴν τῆς Τσεχοσλοβακίας). Τέλος τὴν 1ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1939 εἰσέβαλεν διὰ τῶν ὄπλων εἰς τὴν Πολωνίαν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἤρχισεν ὁ Β' παγκόσμιος πόλεμος. Ἡ Πολωνία συνετρίβη ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν. Μετὰ ὁ Γερμανὸς δικτάτωρ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Δανίας καὶ τῆς Νορβηγίας. Τὸν Μάϊον τοῦ 1940 κατέλαβεν τὴν Ὁλλανδίαν καὶ τὸ Βέλγιον καὶ κατόπιν ἐστράφη κατὰ τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία κατενικηθῆ ταχέως καὶ εἰς διάστημα ὀλίγων ἡμερῶν ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὑπέγραψεν ἀνακωχὴν. Ἡ Γαλλία διηρέθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς κατεχομένην καὶ μὴ κατεχομένην. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Χίτλερ εἶχεν διατάξει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ 1940 ἀεροπορικὰς ἐπιδρομὰς ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας διὰ νὰ κάμψῃ τὸ ἠθικὸν τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐπεχείρησεν τὴν φημολογουμένην ἀπόβασιν ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας. Παραλλήλως διεξήχθη καὶ σκληρότατος ἀγὼν κατὰ θάλασσαν. Ναυμαχίαι συνήφθησαν εἰς τὴν Μεσόγειον, τὴν Βόρειον Θάλασσαν καὶ τὸ Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ δικτάτωρ τῆς Ἰταλίας Μουσσολίνι διέταξεν

ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν ἔχθρην μερίδαν εἰς τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων ποῦ θὰ ἐπραγματοποιεῖ ὁ ἄξων, δηλ. ἡ συμμαχία Βερολίνου — Ρώμης. Ἡ ἐπίθεσις ἐξεδηλώθη εἰς τὴν Ἀλβανίαν τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940 ἐνῶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπέρριπτεν μὲ τὸ ἱστορικὸν «ὄχι» ὁ πρωθυπουργὸς Ἰωάννης Μεταξᾶς τὴν ἰταμὴν ἀπαίτησιν τῶν Ἰταλῶν νὰ διέλθουν διὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις ἀπεκρούσθη καὶ οἱ ἡρώισμοι τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν ἐδόξαζαν τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα. Οἱ Ἰταλοὶ ἀπωθούντο συνεχῶς καὶ ὁ Μουσσολίνι ἀντικαθιστοῦσε τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλο τοὺς ἀρχιστρατηγούς του εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἐνῶ αἱ πόλεις τῆς Βορείου Ἠπείρου ἐπιπτον ἢ μία τὴν ἄλλην εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ἐρσέκα Κορυτσᾶ, Μοσχόπολις, Πόγραδετς, Ἁγιοὶ Σαράντα, Χειμᾶρα, Δέλδινον, Ἀργυρόκαστρον κ.λ.π. ἔπεσαν ἐντὸς ὀλίγου χρόνου εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Τὴν 10ην Ἰανουαρίου ἔπεσαν τὰ στενὰ τῆς Κλεισούρας. Παράλληλως ὁ ἑλληνικὸς στόλος καὶ ἡ ὑποτυπώδης ἑλληνικὴ ἀεροπορία ἔγραψαν ἄλλας σελίδας δόξης. Ἀλλὰ τὴν 19ην Ἰανουαρίου ἀπέθανεν ὁ Μεταξᾶς καὶ τὸν διεδέχθη εἰς τὴν πρωθυπουργίαν ὁ Ἀλ. Κορυζῆς. Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1941 οἱ Ἰταλοὶ ἐξεσπολοῦν τὴν ἐαρινήν των ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ἢ ὅποια συνετρίβη. Ἀλλὰ τὴν 6ην Ἀπριλίου 1941 ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ Γερμανοί, καὶ ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τὴν πίεσιν δύο ἰσχυρῶν στρατῶν ἐκάμφθη. Μετὰ σκληρότατον καὶ ἡρωϊκώτατον ἀγῶνα καὶ κατὰ τῶν Γερμανῶν εἰς τὰ ὄχυρά τῆς Γραμμῆς Μεταξᾶ, Ροῦπελ καὶ Περιθῶρι, κατόπιν πρωτοβουλίας ὀριζόμενων ἡγήτόρων τοῦ στρατεύματος καὶ παρὰ τὴν ἀντίθεσιν τῆς Κυβερνήσεως, ὑπεγράφη μετὰ τῶν Γερμανῶν συνθηκολόγησις.

Τὴν σχετικὴν πρωτοβουλίαν εἶχεν ὁ στρατηγὸς Τσολάκογλου, ὅμως ὁ ἀγὼν συνεχίσθη καὶ εἰς τὴν Κρήτην ἐγράφησαν νέαι μεγάλαι σελίδες δόξης καὶ ἡρωϊσμοῦ, ὅπου οἱ γενναῖοι Κρητικοὶ ἀντέταξαν σθεναρὰν ἀμυναν εἰς τὰ σμήνη τῶν Γερμανῶν ἀλεξιπτωτιστῶν. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ὁ πόλεμος συνεχίσθη εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1941 ὁ Χίτλερ διέταξεν τὴν εἰσβολὴν εἰς τὴν Ρωσίαν. Ὁ γερμανικὸς στρατὸς εἶχεν κατορθῶσαι νὰ εἰσδύσῃ βαθύτατα ἐντὸς τοῦ ρωσικοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ οἱ Ρῶσοι κατώρθωσαν τελικῶς νὰ ἀπωθήσουν τοὺς Γερμανοὺς ἀπὸ

ΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

- Όρια συμβάσεως Λονδίνου 1830
- ▨ // // Κων/πόλεως 1832
- ⊕⊕⊕⊕ Έπέκτασις τοῦ 1864
- ▧ // // 1881
- ▩ // // 1912—1913
- ▨ // // 1922
- ▧ // // 1946

τά ἐδάφη τους. Εἰς τὴν μάχην τοῦ Στάλιγκραντ οἱ Ρῶσοι ἐπολέμησαν μὲ μεγάλο πείσμα ἐναντίον τῶν Γερμανῶν. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1942 εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον ἡ Ἀμερικὴ. Μετὰ σκληροτάτους ἀγῶνας εἰς πολλὰ μέτωπα οἱ σύμμαχοι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἀμερικανοῦ στρατηγοῦ Ἀϊζενχάουερ ἐπραγματοποίησαν τὴν μεγάλην ἀπόβασιν τῆς Νορμανδίας. Ἡ ἀπόβασις τῆς Νορμανδίας ὑπῆρξεν τὸ πλέον ἀποφασιστικὸν γεγονός τοῦ πολέμου. Μετ' ὀλίγον ἀπελευθερώθη ἡ Γαλλία καὶ τὰ ἀμερικανικὰ στρατεύματα, μαζί με ἀγγλικὰ καὶ γαλλικὰ, εἰσῆλθον τελικῶς εἰς τὴν Γερμανίαν. Παράλληλως ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον προήλκον πρὸς τὴν Γερμανίαν οἱ Ρῶσοι. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1945 ὁ πόλεμος ἐτελείωσεν, ἡ Γερμανία ἐσυνθηκολόγησεν καὶ πάλιν καὶ διηρέθη εἰς 4 ζῶνας κατοχῆς.

Ἐν τῷ μεταξῷ εἰς τὴν ἄπω Ἀνατολήν ἡ Ἰαπωνία ἐπολέμει ἐναντίον τῆς Ἀμερικῆς. Μετὰ σκληροῦς ἀγῶνας κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν τοὺς ὁποίους διηύθυνεν ἀπὸ πλευρᾶς Ἀμερικανῶν στρατηγὸς Μάκ Ἀρθουρ, οἱ Ἀμερικανοὶ ἔρριψαν εἰς τὰς πόλεις Χιροσίμα καὶ Ναγκασακί ἀτομικὰς βόμβας. Πανικόβλητος ἡ Ἰαπωνία ἔσπευσε νὰ παραδοθῆ. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν τῷ μεταξῷ συνεχίζετο ὁ ἀγὼν ἐναντίον τῶν κατακτητῶν μὲ θυσίας καὶ ἡρωισμούς. Μὲ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἀπελευθερώθη καὶ ἡ Ἑλλάς. Ἀλλὰ ἐπρόκειτο νὰ γνωρίσῃ νέας περιπετείας, ἐξ αἰτίας τῆς κομμουνιστικῆς ἀνταρσίας, τῆς ὁποίας ἡ δευτέρα φάσις εἶναι ὁ συμμαριτοπόλεμος καὶ ὁ ὁποῖος διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 1946-1949 καὶ ὁ ὁποῖος τελικῶς ἔληξεν μετὰ τὴν νίκην τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ.

Ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν τῆς εἰς τὸν πόλεμον ἡ Ἑλλάς ἐξῆλθεν καθημαγμένη. Οἱ σύμμαχοι διὰ νὰ ἀμείψουν τοὺς ἀγῶνας τῆς συνεφώνησαν καὶ παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Δωδεκάνησος. Ἡ παραχώρησις, ἔγινεν διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τοῦ 1947 καὶ τὸ 1948 ἔγινεν ἡ ἐνσωμάτωσις εἰς τὴν μητέρα πατρίδα.

Οικονομική και βιομηχανική ανάπτυξις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς κομμουνιστικῆς ἀνταρσίας ἐπεδόθησαν μὲ ζῆλον, ἐργατικότητα, δραστηριότητα καὶ πάθος εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς πατρίδος. Ἀπὸ τοῦ 1950 μέχρι σήμερον ἐπετελέσθη τεραστία πρόοδος. Ἡ Ἑλλὰς ἣ ὁποία εἶχεν ἀποδιοργανωθῆ εἰς αἰτίας τοῦ πολέμου καὶ τῆς κομμουνιστικῆς ἀνταρσίας, ἤρχισεν νὰ ὀργανοῦται καὶ νὰ εἰσέρχεται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς μεγάλης προόδου. Κατὰ πρῶτον ἰδρύθησαν οἱ διάφοροι ὀργανισμοὶ κοινῆς ὠφελείας, ὅπως εἶναι ἡ ΔΕΗ, ὁ ΟΤΕ καὶ ἄλλοι. Κατασκευάσθησαν δρόμοι, ἐργοστάσια ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, ἐκσυγχρονίσθησαν τὰ λιμάνια καὶ ὀργανοῦνται αἱ ὑπηρεσίαι. Τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα αὐξάνεται καὶ ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔφθασεν εἰς λίαν ἱκανοποιητικὸν ἐπίπεδον. Ἡ πρόοδος εἶναι ἰδιαίτερος σημαντικὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατὰ τὰ ὁποῖα παρατηρεῖται αὐξήσις τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἴδρυσιν νέων ἐργοστασίων πάσης φύσεως, ἐργοστασίων παραγωγῆς ἐνεργείας, διύλιστηρίων πετρελαίου, ἐργοστασίων μηχανῶν, φαρμάκων κ.λ. π. Ἀναπτύσσονται ἐπίσης σημαντικώτατα τὸ ἐμπόριον καὶ ὁ τουρισμός, ἐκσυγχρονίζονται αἱ ὑπηρεσίαι καὶ ἡ προσοχὴ τοῦ κράτους στρέφεται πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας ἣ ὁποία εἶναι ὁ βασικώτερος παράγων τῆς μελλοντικῆς προόδου εἰς ὑψηλότερα ἐπίπεδα καὶ ἀνταποκρίνεται ἄλλωστε πρὸς τὴν βαθυτέραν φύσιν τοῦ Ἕλληνος, ὁ ὁποῖος μὲ πάθος ἀγαπᾷ τὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμὸν. Χαρακτηριστικὸν τῆς ραγδαίας προόδου ποὺ παρατηρεῖται εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὸ γεγονός ὅτι τὸ κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸν εἰσόδημα κατὰ τὸ 1950 ἦτο περίπου 200 — 250 δολλάρια, ἔφθασεν τὸ 1972 τὰ 1200 δολλάρια. Τοῦτο εἶναι λίαν ἐνθαρρυντικὸν σημεῖον καὶ προσιωνίζει λαμπρὸν μέλλον διὰ τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α'

	Σελ.
Τὰ κράτη τῆς Δύσεως κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀλώσεως	3
Ἐκμὴ τῶν πόλεων — Μεταβολὴ τῆς πολεμικῆς τέχνης	
— Ἰσχυροποιήσις τῆς Κεντρικῆς ἐξουσίας	4
Ἡ Φεουδαρχία ἐν τῇ Δύσει	4
Αἱ συντεχνίαι	5
Ἀνακαλύψεις	6
Αἱ πρῶται ἀνακαλύψεις — Τὸ ἀποικιακὸν	
κράτος τῶν Πορτογάλων	7
Ἀνακαλύψεις τῆς Ἀμερικῆς	8
Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῶν Ἰσπανῶν	8
Ὁ πρῶτος περίπλους τῆς γῆς	8
Ἀνακαλύψεις Ἑγγλων — Γάλλων	9
Ἀποτελέσματα τῶν Ἀνακαλύψεων	9
Ἡ Ἀναγέννησις	10
Οἱ μεγάλοι καλλιτέχνη καὶ σοφοὶ τῆς Ἀναγεννήσεως	10
Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρυθμίσις	12

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΕΘΝΩΝ

Γερμανία	14
Πρωσία	14
Γαλλία	15
Ἀγγλία	16
Ἰσπανία — Ἑλβετία — Ὀλλανδία — Ἰταλία	17
Ἀυστρία	18
Ρωσία — Πολωνία	18
Τὰ ἀποικιακὰ κράτη — Αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς	19
Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῶν Ὀλλανδῶν	20
Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῶν Ἀγγλων	20
Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν	20
Γαλλικὴ ἐπανάστασις	21
Ὁ Μέγας Ναπολέων	23

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Οἱ χρόνοι τῆς Τουρκοκρατίας	25
Οἱ Ἑλληγες ὑπὸ τοὺς Τούρκους	26

	Σελ.
Ἡ αὐτοδιοίκησις τῶν Ἑλλήνων	26
Φαναριῶται	27
Οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων ἐντὸς τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας	28
Παιδομάζωμα	30
Ἄρματοι καὶ κλέφται	30
Οἱ ἐπαναστατικοὶ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων	31
Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Διονυσίου Τρίκκης	31
Ἡ Ὁρωσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1769 - 1774, ἢ ἐπανάστασις τοῦ 1770, τὰ Ὀρλωφικά	32
Λάμπρος Κατσώνης	32
Ρήγας Φεραῖος	33
Οἱ ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν	34
Φιλικὴ ἔταιρεία	36

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ	37
Ἀναβίωσις τοῦ Σουλίου	40
Ἡ ἐπανάστασις τῆς Πελοποννήσου	40
Ἡ ἐξάπλωσις τῆς ἐπαναστάσεως	41
Ἡ ἀντίδρασις τῶν Τούρκων εἰς τὴν ἐπανάστασιν	43
Τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα κατὰ τὸ 1821 — Αἱ πρῶται μάχαι — Ἐναρξίς πολιορκίας Τριπόλεως — Μάχη Βαλτετσίου	43
Μάχη τῆς Ἀλαμάνας — Θάνατος τοῦ Ἀθανασίου Διάκου — Μάχη τῆς Γραβιᾶς — Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος	44
Μάχη τῶν Βρυσακίων καὶ τῶν Βασιλικῶν	45
Ἄλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς	45
Ὁ κατὰ θάλασσαν ἀγὼν — Τὰ σημαντικώτερα ἐπεισόδια	46
Πρῶται προσπάθειαι τῶν Ἑλλήνων διὰ πολιτικὴν ὀργάνωσιν	46
Τὰ πολεμικὰ γεγονότα τοῦ 1822	46
Ἐκστρατεία καὶ καταστροφὴ τοῦ Δράμαλης	51
Ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν	54
Αἱ μεγάλαι δυνάμεις τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ θέσις των ἐναντι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως	54
Τὰ πολεμικὰ γεγονότα τοῦ 1823	56
Ἡ ἐν Ἀστρεί ἐθνοσυνέλευσις τῶν Ἑλλήνων	58
Ἐμφύλιαι ἔριδες τῶν Ἑλλήνων	58
Νέα φάσις τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐπαναστάσεως — Τὰ γεγονότα τοῦ 1824	59
Ἀντίδρασις τῶν Ἑλλήνων	60
Μάχη εἰς τὸ Μανιάκι	62

	Σελ.
Δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου	63
Ἡ ἀγὼν εἰς τὰς Ἀθήνας — Μάχη τῆς Ἀραχῶθης	65
Ἡ ἐθνοσυνέλευσις τῆς Τροιζήνος	66
Καταστροφή εἰς τὸ Φάληρον	67
Ἡ Ἑλλάς ἀνεξάρτητον κράτος	70
Ἰωάν. Καποδίστριας, ὁ πρῶτος κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος	70

ΝΕΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ βασιλεία τοῦ Ὀθωνος	72
Ἡ ἐπανάστασις τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843	73
Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα	74
Γεώργιος Α΄	75
Ἡ Κρητικὴ ἐπανάστασις 1866 - 1869	76
Τὰ μέχρι τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων ὅρια τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους	77
Βαλκανικοὶ Πόλεμοι	77
Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος	82
Ἡ Ἑλλάς εἰς τὸν Α΄ Παγκόσμιον Πόλεμον	84
Ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφή	85
Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος	87
Οἰκονομικὴ καὶ Βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη	91

